

ANTAL GÉZÁNÉ

TÚL A PALOTÁKON

PESTI RIPORTOK

BUDAPEST, 1913.

Szeretem a szegényeket, mert a szegénység olyan nagyon szomorú ... szeretem a szenvedést, a bánatot, elsíratom azt, akiért nem zokog senki ... szeretem azt, aki magános, elhagyatott, akinek a szíve meggyógyíthatatlanul fáj ... Szeretem azt az ijesztő, szomorú, mosolyogtató világot, ahol a mosoly könnyeken át törik szivárvánnyá ...

Járok a tömeglakásokban, a barakkokban, az éjjeli menedékhelyen, a cselédutányakon, a kórházakban, a zsbvásáron, a morgueban; járok mindenütt, ahol az örök bánat, az örök fájdalom él és hal ... És látom, hogy a szegénység milyen inferiorításokat termel, a szerencsétlen tömegek milyen magukra hagyottak és fájdalmuk milyen gyógyíthatatlan ...

De a megnyilatkozások nem mindig adják magúikat valami könnyen. A tömeg elzárkózik és a nyomor mélységét csak úgy lehet kikémleni, hogyha az ő köntösében mélyedünk belé. Álruhában, szegénynek, cselédnek, koldusnak, bűnbeesettnek, páriának öltözködve jártam a barakkokban, háltam az éjjeli menedékhelyen, voltam a cupringereiben, a kórházakban, a jótékonyági irodában, az ingyenes halottak furgonjain, az angyalcsinálás műhelyében! Amit megírtam, abban [semmi sincs kitalálva, azt mind láttam, végigéltem ... Amit láttam, attól nem egyszer megundorodtam, megrémültem ... volt úgy is, hogy az életem veszedelemben forgott ... A feladat azonban mindig izgatott, mert úgy éreztem, hogy ami a felszínre kerül, azok adatok Budapest erkölcsi, gazdasági és szociális történetéhez.

Tavaszi alkonyat van; a hatalmas paloták cikkcakkos vonalakat rajzolnak az égre, mintha körül akarnák határolni a maguk világát. De ezen a palota-világon hű, de azért mégis velük egy városban, van egy másik világ!...

A belső városban fényes bál zajlik, százezreket érő ékszereket hordanak Budapest szép asszonyai; odakünn a barakkban két pint borért adja el feleségét a Kacsintáné veje ...

A milliomos lánya fényes esküvőjét tartja: a gyermekbiróságon pedig találkoznak anyák és leányaik. Anyák, akik még egyszer el akarják adni fejletlen leányukat, – leányok, akik már a maguk kezére akarnak keresni ...

Gazdagot temetnek; díszes méltósággal halad a pompes funébres felvirágozott kocsija; tompán kopog a lovak patkója a Maglódi-úton, viszi az éjszakában a furgon az ingyen-halottakat ...

Dúsgazdagok tengeri fürdőre indulnak kényeztetett gyermekeikkel; a proletárgyerek egy fél kerekes-korcsolyával nyaral a Mária Terézia-téren ...

Automobilok robognak az Andrássy-úton: – az Angyalföld ifjúsága is kocsin utazott egyszer; mert jött a háziúr és butorszállító kocsin kilakoltatta az egész házat ...

Milyen más bánatok és más örömek! De kijár nekik az, hogy a nyilvánosság elé hozzuk őket!

Amit alkalomról-alkalomra megírtam, az csak töredék. Akiket a pesti élet sötét háttéréből a nyilvánosság elé hoztam: csak egyes emberek, kis csoportok. Valamennyi – így képzelem és látom – egy-egy színfolt, amely azonban a mögöttük álló világ impresszióját kelti. Egy-egy ajtó nyílt meg a nagyközönség előtt és a nyilvánosán át meg lehet sejteni azt a mélységet, amely szinte feneketlenül terül el mögötte ...

Ezt éreztem akkor is, amikor riportjaimat megírtam, és most, hogy könyvbe gyűjtve, a közönség elé bocsátom ....

Antal Gézáné.

AKIK ELMENNEK ...

Folyton mennek; nem vidáman, nagyon is szomorúan; még szomorúbban, mint amilyen volt az életük ... Akik hozzájuk tartoznak, nem is látják: mert megszokták, hogy az élet kietlenség és szenvedés. Szinte örülnek a fájdalomnak, mert azt jelenti, hogy történik velük valami nagy dolog; mint ahogy örülnek a művirágoknak a koporsón, ha valaki azt mondja rá, hogy – szép. Nem díszhintókon, csak a furgonon viszik ki őket, vagy – részletre; és a sírásó mond halotti beszédet fölöttük ...

És mégis zokog valami ezeknek a kietlen temetéseknek az alján: a tömegek szíve, mely a maga egyszerűségében valahol mélyen bent, de marcangolva őrzi a szomorú szegénység minden fájdalmát.

Este a furgonon ...

Este volt; egészen besötétedett. A pompes funebres Egressy-úti telepe is feketén terjengett; ott állt már befogva a furgon, benne már egy grátisz halott. Mert a furgon, az ládaszerű, nagy otromba fekete kocsi, abban viszik ki a temetőbe a névteleneket, a senki halottait, a temetők páriáit. Ez a halott a Bethesda-kórházból indult el akaratlan utolsó útjára ...

Felültem a furgonra, a kocsis mellé, aztán elindultunk, halottakat mentünk összeszedni. Az üllői-úti klinika halottas kamrája előtt megálltunk. A kinyitott pinceajtón át a halálnak kellemetlen, nehéz lehelete csapódott ki, aztán jött egy gyalultatlan koporsó. Egy asszony feküdt benne. A cédula, amit a kocsisnak adtak, elmondja, hogy kicsoda: Pásztor Jánosné; többet senki sem akar róla tudni. Élettörténete nincsen; élettörténete a halál.

Most a morguehoz megyünk. Szinte automatikusan nyílnak a nagy ajtók, a bonctani intézet szolgálói kihoznak két hosszú nagy ládát, mintha egy nagy halottáruháznál expedálná a maga portékáját. A ládában három-három hulla. Mindegyiknek lábcsuklóján, ez az egyetlen toilettjük: egy vaskarika, belepréselve a morguebeli szám: 1009., 1010., 1011., 1012., 1013., 1014. Az egész a fecskékre emlékeztet, amelyeket barátságos házaknál összefűzve kis karikával jelölnek meg a lábukon, hogy tavasszal ezzel a kis jellel visszavárják őket ... De ezek az ember-fecskék az örökös nemlét országába vonulnak, ezek nem jönnek többé vissza sohasem

...

Aztán még egy állomás. A szülészeti klinikához megyünk; itt születik az élet – és mi halottakat viszünk. Itt még nem készültek el; most szegezik le a ládákat, ápolónők jönnek-mennek, a kivilágított ablakokon át egy-egy beteg, egy-egy apáca, egy orvos szilhuettje suhan el. Vacsoraidő van, kézi kocsikon nagy fazekakat visznek; a pincéből meg nagy, súlyos kalapácsütések hallatszanak. Mindegyik koppanás egy nagy parancs; azt mondja a szegény halottnak: Csend! Odabenn maradsz! Az ember szíve elszorul ... mintha a kalapács a szívünkbe kopácsolna ...

De már jönnek! Két ládát hoznak; az egyikben hét csecsemő. Aztán becsapják a furgon ajtaját, ma este nincs tovább; most már nekiindulunk; a rákoskeresztúri új temetőbe megyünk.

A lovak patája előbb aszfalton csattog, aztán külvárosi flaszteren kopog; kiérünk a Maglódi-útra. A halottak országútja hosszan nyúlik el az estben, és csak gyér lámpák világítanak rá. Ez már a pesti kültelek. A sötétségben köröskörül apró házak és nagy gyárak fekszenek, a gyárak ablakai pirosuló világossággal néznek az éjszakába ... Járókelőket erre már alig is látni, Napszámosok, kubikusok tünedeznek csak; valahol ott kell hajnalban a munkánál lenniök! Hátukon zsákot cipelnék, abban van az egy hétre való kenyér, szalonna. De lassanként ez is elmarad; elmarad minden, ami élet ... Vágtat a furgon az éjszaka magános vándoraival, akik tizenkilencen találkoztak így egymással a halottak kupéjában, az otromba fekete kocsiban ... Akik jöttek, valamennyien zagyva életutakról ... a sárból ... a véres piszokból ... a göröngyök vigasztalan ösvényeiről ... a gyötrelmek sugártalan éjjeléből ...

Egy kis vaskarika ... egy szám ... ez minden, amit elértek; egy morzsányi szeretetet nem tudlak maguknak megszerezni ... egy könnyet sem ... egyetlen egy könnyet sem ...

Szép ember a trombitás...

Már jó ideje megyünk.

Egyszerre megszólal Hajdú Pál, a kocsis:

- A nagysága nem fázik?
- Nem fázom; – mondom neki megnyugtatólag. Kisvártatva újra megszólal:
- A nagysága nem szomjas?
- Nem vagyok szomjas! Kis idő múlva megint szól:

– Csudálom, hogy a nagysága nem szomjas! Vagy úgy? A halottak útja kocsmákkal van beszegve. Sorban jönnek itt az „Örök Élet”, a „Zenélő Óra”, az „Angyal-vendéglő”, meg a többiek. Megértem a kocsis gyengéd figyelmét. Ezeket a kocsmákat az élőknek csinálták!

Bemegyünk az egyik kis csapszékbe. Petróleumlámpával világított helyiség; a kinyitott ajtón dől a gőz, a sűrű, nedves, párás levegőben alig látni. Szombat este van. Ma fizetés napja volt. A helyiség zsúfolva van. Téglagyári tótok a családjukkal; kocsisok törzsasztala; egyik sarokban egy kövér gesztenyés-kofa pihenő-páholya, egy köszörűs beszélget, minduntalan asztma-roham fogja el; férfiak kártyáznak, asszonyok unottan kibicelnek, gyerekek isznak és ugrándoznak körül; a zongoránál egy loknis, hervadt nő ül, irgalmatlanul veri a zongorát. A publikum vele énekel:

Tram-tram-tram-tram-trombitás
Oly szép ember, oly csudás ...

... A kocsis lassan szopja a három decit. Egy rendőr kinyitja az ajtót és beszél:

- Mi lesz a halottakkal?

Egy pillanatra, mint a rossz verkli, megáll a társaság. Aztán betevődik az ajtó és megy tovább:

Nem kell nekem senki más! Tram-tram, csakis a trombitás!

- Valami nemzetközit kérünk húzni! – így parancsolja a loknis nőnek egy fiatalember.
- Pocskaj troska! – kiált egy tót.
- Szomorúan, a ritka búzát! – egy másik. De a németek, akik sokan vannak a kocsmában, mást akarnak, mert ők szeretik az érzelmest. A loknis már nekik játssza is:

Drum sag ichsz noch einmal
Schön zind di Jugendjahr'
Schön iszt di Ju-hu-gend
Zi komt nicht mehr!

A rendőr megint beszél:

- Mi lesz a halottakkal?

A kocsis nyugodtan két deci forralt bort rendel.

Most tánc következik. A zongorásnő örülten vágja a frisset. Táncol mindenki; az asszonyok nagyvirágos barchet-pongolyában; ugrálnak a tótok is. Valaki elhozta a kutyáját, a nagy, fekete-bundás állat mindig a gazdája után szalad; a táncosok ide-oda lökdörik, mert útban van. Egyik-másik a farkára hág; a kutya nagyokat nyikkant, vonít. Csattog a muzsika, kavarog a füst, bűzlik a forróság. Hogy volt! Tyuhaj! haj! Vonít a kutya, rikolt az ének. Tyuhaj! Nye bojsze huj-huj! A rendőr beszél:

- Mi lesz a halottakkal?

Az én uram a kőműves ...

Megállunk a temető kapuján túl. A sírásó megkérdezi:

– Hány láda a grátisz?

A kocsis megmondja, aztán hozzáteszi:

– Itt van a passzus! – és odaadja az írást.

A furgon mögött a Maglódi-út sötétjében azonban futva, lihegve jön valaki. Hallom, ahogyan a lába verdesi a kövezetet és már messziről kiált:

– Megálljanak! Álljanak meg! Várjanak még egy percig! Az isten szerelmére, hát várjanak!

Egy asszony érkezik lélegzetfogyva; a temetőőr lámpája rá világít: vállán fejfát hoz és szakadozva, fulladozva mondja:

– Az én uram az a kőműves, a Kerekes Mihály, akit a Bethesdából hoznak. Mégis csak megszereztem a négy koronát külön sírra, meg a fejfára kettőt. – kitör belőle a zokogás, úgy mondja, hogy egyet sír, egyet szól. – Ehun van a pénz! – egy vörös kendő csücskét kioldja: – öt ... tíz ... tizenöt... nem hagyom én az én emberemet, húsz ... huszonhat ... jaj, dehogyan is hagyom ... harminc ... harminckettő ... a lakók adták össze ... a szemétpénz már elfogyott a kórházban ... hatvanöt ... hetven ... mivel hogy vicéné vagyok ... nyolcvan ... nyolcvannégy ... Jaj, dehogyan hagyom a lelkem, dehogyan hagyom, a föld alól is kikapartam volna ... jó embőrvót ez nagyon ... egy forint harmincöt ... harminchat ... csak magam szaladtam a temetésre, a gyerekeket becsuktam, de majd a nyáron, ha szép idő lesz, kijövünk ide minden vasárnap a lelkem jó uramhoz, jaj, dehogyan is hagyunk el ... nyolcvan ... nyolcvanöt ...

– No, mi lesz, gyerünk, gyerünk! – türelmetlenkedik a kocsis.

Az asszony felül mellénk a fejfával, a két sírásó felkapaszkodik a furgon tetejére és megindul a gyászmenet a szegényhelyek legszegényebbikéhez, a koleratemetővel szomszédos száznegyvenharmadik parcellához.

Lámpa nem ég sehol, csillag sem szikrázik az égen, a száraz avar szélén kopasz jegenyék között megyünk. Valahol messze van a világ ... valahol messze álmognak a hegyek ... Lassan gördülünk mind beljebb a furgonnal. Őt meleg pihegő élet a Halálországban. Szinte ösztönszerűleg összebb simulunk.

A parcella előtt leszállunk, az asszonynyal gyalog kísérjük a kocsit. Össze-vissza bukdácsolunk a sírok között, nagy kövér patkányok ugrálnak fel-fel ránk, alig győzzük a borzalmas vendégeket elhessegetni.

A grátisz.

A kőművest temették először. A sírásók csak ösztönük után dolgoznak, mert ezekhez a temetésekhez sem gyertyát, sem fáklyát nem adnak. Mikor a halottat lebocsátják, a nyitott sír előtt imába fog az egyik sírásó. Leveszi a kalapját és mondja:

– Miatyánk, ki vagy a mennyekben ... szenteltessék a te neved ...

Koromsötétség van, nem látjuk egymást, de utána mondjuk az imát a fekete csöndben ... az ismeretlen kőműves nyitott sírja előtt ... Aztán az asszony odakuporodik a behantolt sírra, beszélget a halottjával és mi megyünk tovább.

A sírásók a grátiszokat kezdik temetni.

És ott állok egyedül ... Körülöttem a nagy márványerdő. Egy világ jajkeserve ... egy világ kővé vált emléke ... A grátiszokat nem kötélen eresztik le a sírba. A ládát a sír fölé emelik, aztán hagyják, hogy belezuhanjon; a legtöbb ládakoporsó ilyenkor el is törik.

A sírásók dolgoznak, viszik a súlyos terheket; a nehéz csizmák botorkálnak, a tar jegenyék sírnak a levegőben ... Aztán egy irtózatos dübörgés, aztán megint egy dübörgés, meg ismét egy és még egynéhány, és tizenkilenc megrugdosott, agyonhajszolt, fáradt ember végre megpihen.

Megtelnek a halottak földből való, örök álomba ringató bölcsői: a sírásók fölibük húzzák a földet és aztán vége. Az osztó igazság itt is csak olyan, mint ott messze, az ezer lámpás Budapesten; a sírásó itt is tudja, hogy a grátisznak nem jár égi malaszt ... a grátisznak nem jár Miatyánk ...

Jánoska.

Jánoska kis héthónapos ember volt, nyitott koporsóban feküdt négy szál gyertya fényében, mindenféle tarka és szomorú élet között...

A Vizafogó tájékán jártam, szomorú köd készült aláomlani, egy párkány-utcai régi házba befordultam, az ezernégyszázhuszonkilencedik szám alatt és egy földszintes szobában ott volt Jánoska is, a ki éppen menni készült... Milyen is volt az a szoba és mi minden volt abban a szobában, ahol az ablakon piros firhangok merengtek és a Jánoska négy gyertya közt feküdt a közepén egy kerek asztalon? ...

A szoba jobb sarkában cipésműhely van: részvénytársasági alapon; ketten ülnek a suszter-széken, éppen cipőt talpálnak az üzlettulajdonosok.

Tambura és egy paletta lóg a kis padka felett, ez az egyik suszteré, aki művészlélek. Sújt a kalapács, pattog a talpbőr, amint verik, szöget szög után szedve a szájukból és dugva a pattogó talpba. Vígán megy a dolog, sietni kell. Klipp-klapp, klipp-klapp...

A másik sarokban üveges tót lakik az üzletével; az üzlete nem sok: háton hordott léces szekrény, zöld üveglapokkal. Levelet olvas, görhes bús arca a betűk fölé hajlik, a bozotos hegyekre gondol talán, ahol már hull a hó ...

Mellette egy koffer hátán három facér munkás máriásozik:

- Tökből negyven!
- Makkból húsz!
- Aci azt a tizest!
- Elfogtam a makkdirisznót, úgy-e?

Odébb két fiatal leány. Övék a szoba egyik sarka és az ágy, melynek fája ott feketéllik a piros takaró alatt. Kis francia leány az egyik. Anyaságának nyolcadik hónapjában van. Idegenből jött, megesett. Most itt van; a nyelvét nem értik, ő sem a többiét. Csak itt van. A többit tudja az Úristen. És éjszaka a közös takaró alatt összeemelegszik a két leány teste, azé, aki négy hét múlva anya lesz és azé, aki nem tudja a maga igazi valóságában mi a szerelem ...

A konyhában asszonyok főznek. Az asztalon meg selyempapírból készült művirágok közt egy koporsó. Egy egészen parányi koporsó. A sok pihegő, verejtékező élet között csendesén, megbékélten fekszik egy kis ember, alig látszik ki a dermedt szőkefürtös fejecske az olcsó művirágok és az aranyhímes szemfödő alól. Ez a Jánoska, aki elmegy. Szomszédságbeli gyermekraj csicsereg körülötte és ijedős kíváncsisággal fel-fellebbenti a szemfedőt.

Azonban dél van. Hazajön az ember; éhes. De a mindennapi kenyér helyét elvette Jánoska. Megfogják tehát csendesén Jánoskát és koporsóstul leteszik a földre. Az asztalon ég a négy gyertya, a család krumpli-paprikást ebédel és négy kandeláber világít apára, anyára, akitől való a Jánoska és a leányra, aki még nem tudja, mi a szerelem, mert tizenkét éves és a franciára, aki nemsokára anya lesz.

No de azt is meg kell hányni-vetni, ki menjen a temetőbe?

Mert hat hely van a határban, egy a kocsis mellett, az hét, úgy is meg lesz fizetve és utóvégre egy kis kocsizás nem árt.

- Ha addig besvercelem ezt a cipőtalpat, nem bánom, elmegyek én is; – így a suszter.
- Én szeretem a temetést nézni! – az egyik facér kártyázó.
- No mi a trompf? – a másik.

Az üveges tót nem tud ezen a nyelven; borovicskába mártott kenyeret ebédel.

- Én csak a katona-temetést szeretem, mert ott muzsika van; – a harmadik kártyázó.

És nem jön sehonnan az a különös hang, amely megszólalna és mondaná nekik:

– Csendesebben! Valaki alszik ... Valaki alszik, aki nagy útra megy. Csendesebben! Valaki alszik ott a sötét szögletben, a sajnálkozás minden könnye, minden sóhaja nélkül várja, hogy elvigyék! ... Hasadtisztú anya nem becézi, nem szólongatja halkán, remegve, lágyan csendülő szóval. Nem sikoltja szívettépően zokogó panasszal a nevét. És nem hurcolja oda a

könnyét, a lelkét, az imáját, a csókját, a legeslegutolsó csókját...

Aztán megérkezik a temetkezési vállalkozó. Diszkréten félrehívja a házigazdát a számla ügyében.

– Tudja, mit mondok magának, uram? Mert ilyen pontosan fizetett, jövő alkalommal már részletre temetünk magának. Csak tessék bátran hozzánk fordulni!

– Tegyétek vissza a koporsót az asztalra! – mondja az apa – nézők gyűnnek.

Csakugyan érkeznek életverte, szomorú szomszédok. Jánoska az asztalra kerül, a szomszédok nézik:

– Nagyon szépen fekszik! – mondják.

Kicsi koporsóban örök fekete éjszakába visznek egy parányi halottat és a nagy végtelenben és körülötte és mögötte vonaglanak oktalan fájdalomok és vergődik a gond és a nyomor. ...

A BAGATELBÍRÓSÁG ELŐTT.

Az életnek sok piszka, szemete és groteszk humora szóródik itt el, ahol az egytől negyven koronáig terjedő kereseteket tárgyalják. Bagatelbíróóság ennek az intézménynek a népszerű neve és azok a három-négy koronák, amikért itt elkeseredett csatározások folynak, néha egészen mély és sötét tragédiákba világítanak bele. Olyan elszántsággal keresik itt a peres felek a maguk jussát, mintha a világ sorsa függne az ő rongyos kis igazságuktól! De most ne ezekről legyen szó! Álljon itt egy-két tükördarab abból a világból, melynek ferde sugarai olyan szomorkás ragyogással világítják meg sokszor a békebíró tárgyalási termét!...

A békebíró pódiumát rács választja el a peres sokaságtól, mely a legtarkább demokráciában van együvékeveredve. A rács mögött az emelvényen a bíró, mellette a jegyző, előttük szoronganak felperesek, alperesek, nők, férfiak össze-vissza; az alperesek és felperesek kaján szemmel néznek egymásra.

Tagadok.

A bagatelpörök legnagyobb részét a részletemberek: a részletkereskedő cégek ügynökei csinálják. A szoba egyik részét ezek foglalják le alpereseikkel. A részletügynök beszáguldozza a fővárost, boldog-boldogtalannak nyakába sózza az áruját. Vásznat, borotvát, gukkert, revolvert, esernyőt, napernyőt, képet, könyvet – mint a kultúra terjesztőit. És illik tudni, hogy amikor eladni kell, akkor mindenki hitelképes.

Részletre? Hitelbe? hogyan vennének az emberek! Vesznek! Egy pár részletet meg is fizet a fél, de aztán eszébe jut, hogy őt becsapták, neki nem kell gukker, minek neki kultúra? Nem fizet ő az Istennek se! Persze beperlik. Ilyenkor a tárgyaláson találkoznak egymással: a száguldó részletügynök és a peres alany.

Ott vannak az ügynökök az egyik sarokban mind. Itt van a vásznas, a gukkeres, a fénykópianagyító, a borotvás, a revolveres, a kultúraterjesztő. A részletesek szegletében egyezkednek, alkuszna, kérnek, kapacitálnak, gorombáskodnak. Olyan zsongás-bongás van itt, akár egy fiók-börzén.

- Nem kell a kép! Nem lehet rajta megismerni; vigyék vissza!
- De, lelkem ténsasszony, mit csináljak egy idegen fényképpel?
- Süssék meg!
- Hát mennyit akar fizetni?
- Semmit!
- De valamit mégis csak! Valami csekélységet!
- Hát mégis, mennyit gondolna?
- Legfeljebb egy koronát havonkint!
- Jól van, hát nem bánom, gemacht! Bár elvem ellen van! De a ténsasszony kedvéért!
- Lássá, Munk úr, ezt magának nem szabadott volna tenni velem, hogy bepöröl. Ha tudtam volna, hogy maga ilyen ember! ...
- Nem fizetek. Huszonnyolc grammnak vettem a láncot és bevitettem a zálogba, ott megmérték és csak huszonhét gramm volt.
- Na és? Akkor legfeljebb egy gramm lekopott.
- Nem jött a kaszír, nem tudtam kinek fizetni.
- Ha maga nem fizet, minek menjen vizitbe; van annak más dolga is.

- Tagadok! Tagadok! Mindent tagadok! El vagyok válva!
- Drága nagyságám, hát nem használták a szőnyeget?
- Hiszen már rongyos!
- Hát mit tetszik gondolni? Egy szőnyeg kiszolgáljon egy életig? Tessék valamit fizetni.
- De kisasszony, aranyos kisasszony, olyan szép nő! Hát nem tetszik restelni a dolgot? ...

Egy koronáért havonta, mennyi komédia. Hisz az semmi!

- Szépen semmi!
- Tagadok! Tagadok! Tagadok!
- Tagadok!
- Tagadok!

Azt tudniillik a legnaivabb alperes is tudja, hogy az alperes abc-je ennél kezdődik: tagadok. És zúg az egész terem:

– Tagadok! Tagadok! Tagadok! Tagadok! Mintha sülyedő hajó volna a békebíró szobája és a sülyedők így kiáltozának segítségért:

- Tagadok! Tagadok! Tagadok! ...

Valahol messze nagy tőkék keresik a nagy forgalom útján való hasznosodást. Ugyancsak nagyot néznének, ha a békebíró szobájának sarkában meglátnák a torzfényképeiket!

Ez egy zámedli?

Kádár Esztert és Micsevics Józsefnét szólítja a bíró.

Kádár Eszter varrónő. Sovány, elnyűtt hajadon, fején kalappal jelent meg. Micsevicsné nagy, csontos proletárasszony, aki kendősen jött el. Micsevicsné párnákat és férfi-ingeket varratott és Kádár Eszter elrontotta azokat, ezért nem akar neki fizetni. Kádár Eszter nyolc korona negyvenöt fillérért pörölte be Micsevicsnét, ez pedig viszont pörölte tíz koronáért, amiért elszabta a vásznát.

– Miért követel ön nyolc korona negyvenöt fillért? – kérdezi a bíró a kalapos Kádár Esztertől.

De Kádár Eszter, a felperesi alperes, szóhoz sem juthat, mert Micsevicsné, mint alperesi felperes, odahajít egy csomagot a bíró asztalára, amelyben ott vannak az elrontott párnák és ingek és belekiált a tárgyalásba:

– Mert ezt a vackot varrta nekem!

– Hát, Micsevicsné, elismeri a tartozást?

– Most még nem tartunk ott! – így Micsevicsné. – Ide nézzen a tekintetes úr! Tessék megnézni ezt a párnát, – és kitergeti a bíró előtt a vánkoshaját, – ezért fizessen neki? Tetszik látni? Hát ez egy zámedli? Ez egy snitt? Azt még a bíró úr is láthatja, hogy ez nem snitt, ez nem zámedli! Fizesse meg a vásznamat! Elrontotta a félvég vásznamat.

– De kérem, bíró úr! – próbál védekezni a varrónő.

– Kegyed hallgasson! – ordít rá az alperesi felperes.

– Kérem, ez nincs elrontva!

– Kegyed hallgasson! Azért, hogy kegyednek kalapja van? Azért, hogy kegyednek láncá van? Nézzék meg otthon a sifonéromat, egy ilyenmel meg nem cserélek ...

– Kérem, bíró úr, ez nincs elrontva ... Közben alperes Micsevicsné hirtelenében már fel is húzta a férfiinget a kabátja fölé és egészen odapenderül a bíró elé.

– Most tessék idenézni, bíró úr! Ez egy nyakkivágás? Ez egy mell! Plóderoz az egész! ... Ez egy gomblyuk! Ez egy manzsetta!

– Ugyan, egyezzenek már ki! Hát érdemes ilyesmin ennyi ideig veszekedni? – mondja a bíró.

– Nem én, az Istennek se! – mondja Micsevicsné.

– Akkor elutasítom mindkettőjüket a keresetükkel; – mondja a bíró. – Felelbe?

– Fel én, a királyig!

– Mehetnék, el van intézve a dolog.

A varrónő azonban nem tudja megállni, hogy egy utolsó jó kívánsággal ne búcsúzzék el az alperesi felperestől.

– Nekem adjon az Isten még tízszer annyit, a ténsasszonytól meg vegye el! Költse el patikára! Tiszta szívből kívánom!

Maga pofozni akar?

A neve: Morvái János, dühös arc, kidagadt szem, olyan az egész szerencsétlen ember, mint az a kutya, amelyik a kerítés mögött vár és mindig harapásra kész. A foglalkozása, saját bevallása szerint, „Követelésbehajtó vállalkozó.”

Ez a komplikált cím azt jelenti, hogy összevásárol mindenféle régi követeléseket vendéglősöktől, iparosoktól, kereskedőktől, az adósokat felhajszolja és a tartozást behajtja peres utón. Követelésből él s a csódtömeg legkétesebb behajthatatlan követeléseitől sem riad vissza. Jámbor polgárok már réges-régen megfélemedtek adósságaikról, amikor Morvái, a bíró elé rángatja kínos megfélemtetésükre őket...

Morvai folyton követel, mindenütt követel és mindenkitől követel. Már perlekedési

őrültségben szenved! Egyszer valakitől pör közben a bíró előtt egy pofont kapott. Azóta, ha valaki hangosan ellentmond neki, azonnal felhorkan:

– Maga pofozni akar?

Egy könyv van a kezében, abból citál állandóan; ha kétes az eset, rögtön ráolvassa a bíróra a paragrafust. Úgy forgatja a paragrafusokat, mint a gesztenyesütő asszony télen a gesztenyét.

– Miért követel Szívós Györgytől tizennyolc koronát? – kérdezi a bíró.

– Vagyonbukott Zélinger Samu hagyatékát még 1904-ben megvettem. Ebből követelem a tizennyolc koronát!

Szívós György kifakad:

– Ki ez? Kérem bíró úr, ki ez? Mi joggal perel ez? Ügyvéd ez? Mit akar tőlem!

– Ne lármázzon! – kiált Morvai.

– Fogja be a száját, maga egy senki, már harmadszor ideidéztem!

Morvai megijed; a szeme zavaros, düh és félelem kergetődzik benne:

– Maga pofozni akar? Mit ordít? – de azért állja a sarat, fölüti a kezében lévő paragrafusos könyvet: – Engem maga nem fog pofozni. Nem fog pofozni! Bíró úr kérem: az 1872. évi 22. törvénycikk 41. §-a értelmében végzés adandó! Bíró úr, kérek végzést! Végzést kérek!

Aztán jön a másik fél, a harmadik fél és Morvaival mindenki kiabál, mindenki ráordít és ő mindenkit kénytelen megkérdezni:

– Maga pofozni akar? Maga nem fog engem megpofozni. Kérem, bíró úr, az 1896. t.-c. 24-ik stb.

Mire Morvai egy-egy délelőtt az ügyei végére ér, sárga és zöld a rémülettől és la dühtől, az epe majd előnti, a „munka után, mellyel a kenyerét keresi... Aztán hazamegy: a felesége és a lánya éppen a dunaparti korzóról jönnek, a tavaszi levegő kicsípte őket, mindkettőjük fülében nagy butónok csillognak ...

Bútorozott szoba.

Egy pénteki napon délelőtt Schwarcz Ábmmám szobát bérelt Nagy Géza alperes feleségénél. A szobát le is foglalta, három forint hetven krajcárt adott rá előlegül. Midőn azonban Schwarcz Ábrahám aznap este tizenegy órakor podgyászával beállított immár a saját lakásába, nem engedték be. Schwarcz azt hitte, alszanak és elkezdett zörgetni. De hiába zörgetett; nem jött rá semmi felelet. Várt hát; aztán megint zörgetett. Aztán megint várt és megint zörgetett. Végre kiszólt belülről egy nem éppen nyájas férfihang:

– Menjen a fenébe! Ha el nem hordja magát, úgy ledobom az emeletről, hogy a mentők viszik haza.

Schwarcz ezt íá kijelentést sérelmesnek találta magára nézve és az éjszaka csendjében kofferrel kezében magyarázni kezdte az ő jogos álláspontját:

– Engem innen nem lehet kidobni! Az volna csak szép! Én itt szobát vettem ki, le is foglaltam, szeretném látni, hogy ki fog engem innen kidobni.

Addig magyarázta álláspontjának jogosságát, míg a szobában levő úr csakugyan kirozott és ledobta a lépcsőn.

A békebíró előtt találkoztak most Schwarcz és volt házigazdája, névszerint Nagy Géza, akit bepörölt Schwarcz a három forint hetven krajcár foglalóért, a szállodaköltségért, fájdalomdíjat nem is számítva.

– Kérem, én nem ismerem ezt az embert, nem is láttam soha, nem is hallottam rólla! – mondja meglepődve Nagy a bírónak.

– Hát nem önnél vettem ki a szobát? – Tőlem nem vett ki szobát!

– Nagyné ténsasszonytól, a kedves nejétől vettem ki, de ön rúgott ki és gorombáskodott velem.

– Nem igaz, megesküszöm rá, felajánlom a becsületszavamat, hogy nem igaz.

– Ugyan már, hogy kellene a bíróságnak a maga becsületszava.

- Én kérem utazó vagyok, ruszliban utazom, itt vannak a bizonyítékaim, hogy nem is voltam pénteken Pesten, más férfi pedig nincs a lakásomban.
  - Hazudik, bíró úr! – Férfihang volt! – Nem igaz, talán a feleségem?
  - Nem, férfi volt, a házmester is hallotta.
  - Tyhü, a tetremtésit! – ordít fel Nagy és iszonyú sejtés villan át a lelkén. – Nem asszony volt, férfi volt! – és nem én voltam! Hát akkor ki volt! Na megálljatok!
- Fogja a kalapját, kirohan a teremből, otthagya bírót, tárgyalást, alperest ... Rohan egyenesen bele a családi drámába ... Ráadásul pedig még el is makacsolják a költségekben.

A pipa.

Novellának való lélektani probléma! Két öreg ember, már vagy nyolcvanéves mind a kettő. Reszkető lépéssel, botra támaszkodva jönnek. Ötven év óta jó barátok, naponta együtt vannak. Már lassankint elhalt mellőlük mindenki. Az egyik öreg tévedésből elvitte a másiknak a pipáját, mire vissza akarta hozni, a pipa összetört. Az öreg emberek csökönös makacsságával ragaszkodott a vén cimborához a maga pipájához. És a pipa meg a cimborához között kellén választani, a pipát választotta. Föl-vánszorgott a békebíróhoz és tele keserűséggel és epével bepörölte a másikat.

– Ez az ember egy tolvaj! – mondja a bírónak – akit és 50 évig becsületes embernek hittem.

– No, no, öregem!

– Ellopta a finom, jól kiszívott tajtpipámat, amit harminc év előtt kaptam ajándékba. Tessék elítélni, hogy a két forintomat, amibe a pipa került, adja meg! Még éveket használhattam volna ezt a szép pipát!

– Hát öregem, nem fogadna el kevesebbet? Hisz ma már tizenhat krajcárért kapni ilyen pipát.

– Nem, egy krajcárral kevesebb sem kell! Az egy finom, kétforintos pipa volt; a megboldogult feleségem vette ajándékba a Hatvani-utcában, a Deutschnál.

– Öregein, öregem! – mondja neki a bíró. – Hol van már a felesége! Hol van már a Deutsch! Láttá, hogy mi lett a régi Hatvani-utcából! Nagyot fordult azóta a világ! És maga még most is két forintot akar a pipájáért? Mi?

– De az egy finom, kiszívott tajtékpipa volt! A feleségem vette nekem ajándékba harminc év előtt a Hatvani-utcában! ... Hát mit tetszik gondolni, bíró úr! Abból csak nem engedhetek!

...

És nem enged! A bíró hiába kapacitál, a barátja hiába sír, hogy a könnyek leszaladnak ősz szakállába.

– Az egy finom, kiszívott tajtékpipa volt ... a feleségem vette a Hatvani-utcában ...

Sólet.

– Hát maga mit akar? Mért pörölte be ezt a pékmestert? – kérdezi a bíró Morbitzer Izsákot.

– Kérem, bíró úr, ez a pék tönkretette az én sóletemet, úgy hogy nem ehettem meg.

– Hát miért nem ehettem meg?

– Mert az a sólet olyan kemencében főtt, amelyikben sonkát főztek; ez a pék eltreflizte a sóletemet. Még a sóletes edényemet is tönkretette!

– Hát azt mért tette tönkre?

– Mert az edény magába szívta a sonka gőzét.

– Igen! Hát először is, mi az a sólet? – kérdi most a bíró.

– Bab meg kása.

– Írja be, jegyző úr, hogy borsó.

- Nem borsó, bab.
  - Mészáros Antal! Maga a pékmester? Hát mit szól maga ehhez az ügghöz?
  - Hát kérem, tekintetes bíró úr, hozzám ötven edényben is hoznak sóletet, én nem nézhetek be minden fazékba, nincs-e benne disznóhús?
  - Nem arról van kérem szó, hogy disznóhús volt-e benne? Nézd csak!, ne sértegetsen engem! Ne forgassa ki a dolgot! Azt hiszi, hogy én hagyom magam kiforgatni? Arról van itt szó, hogy eltréflizte a fazekamat, vegyen helyette egy másikat és adjon négy koronát a sóletért!
  - Azt már nem. Vegye vissza a fazekat.
  - Nekem az eltréflizett fazék nem kell.
  - Itt van a fazeka! – egy nagy starnicliből előgömbölyödik a vitás fazék. – Tessék megnézni, bíró úr, hogy van-e ennek valami hibája?
  - Egyezzenek ki, egy fazék miatt csak nem fognak itt veszekedni!
- De Morbitzer Izsák a világért sem egyezkedik, ellenkezőleg, rögtön leszúrja a nyolcvannyolc fillér bélyegköltséget és bejelenti a fölebbezést. A sóletügy a járásbíró elé kerül ...
- Kering a forgószelel a pesti utcán; ott száguldoz, fölszedi és söpri maga előtt a port, a piszkos papírdarabokat, a gyümölcshéjat, rongyfoslányokat ... Valahol mélyen, a társadalom alatt, van egy másik társadalom, ennek a forgószelel így söpri az ő életük hulladékát, porát, szemetét, rongyfoslányait egy különös igazságtévő intézmény: – a bagatel-bíró elé ...

ELVESZETT EMBEREK TANYÁJÁN.

Az Alföldi-utcában, künn a Tisza Kálmán-tér mellett, sötétbarna szürkület; a piszkossárga párázatból lompos árnyékok bontakoznak ki, rongyos emberek szállingóznak egymásután. Egy iránynak tart valamennyi, egy nagy, magános ház komoran belefekszik az utcába, annak a kapuja felé iparkodnak. A ház előtt pocsolya, abban fetreng egy részeg ember; a reáragadt sártól alaktalan tömegnek látszik. Artikulálatlan szavai inkább állati hörgésre, mint emberi hangra emlékeztetnek. Van, aki megkísérli, hogy felsegítse, de hasztalan, minduntalan visszaesik a sárba. A többi ügyet sem vet rája, szótlanul, zsebrevágott kézzel dül neki a falnak. Mindmind többen lesznek és ahogy közelednek, úgy látszik, mintha a nyomorúság és a bűn tartana itt búcsújárást. Egyre sötétebb lesz, a távolban gyújtogatják is már a gázlámpákat, fényük idetűz, megannyi kis remegő csillagszemnek látszanak ... Azok közt, akik várakoznak, vagyok én is. Régi magykendőbe bugyolálva; a fejemen is régi fekete kendővel, azt is jól a szemembehúzva állok itt köztük: meg akarom nézni, milyen az elveszett embereknek ez a tanyája.

Végre megnyílik a nagykapu: a *hajléktalanok menedékhelyének* kapuja. Tülekedve, lármázva özönlenek be; bekerülök velük én is. Tágas, rideg terembe érünk. A villamos lámpák riadt világosságot vetnek a terembe, melyből, úgy látszik, sohasem múlik el a szegénység szaga; a fal mellett köröskörül fapadok, a háttérben vasrács van, a mögött áll egy hivatalos ember, aki a tantuszokat adja. A tantusz egy pléhdarab, ez a csavargók *belépti-jegye*, bélyege és letéti biztosítóka. Mert a nyomornak is van vagyona, addig, míg az emberen fityeg valami rongy.

Akik előbb érkeznek a terembe, előbb kerülnek a rács elé és miután megkapták a bátogtantuszt, párosával várják, amíg a felvételi irodába bebocsátják őket. Ide, ahol a terem háttérében én ülök, halványan tűz a villanylámpa tejfehér világossága. Mellettem, körülöttem mindenütt ülnök, végig a padokon, mint valamely nagy omnibuszban, amely a kárhozottak szigetére indul, amelyre már ki van akasztva a: „Megtelt”-tábla. Elöttem csoportokba verődve zúgnak rongyaikban és alkoholőrületükben az éjjeli menedékhely kósza vendégei, a koldusemberek, a lezüllöttek, az élettől elhasználtak, kidobottak.

Ülök a homályban, zavaros, csukló hangok, trágár röhejek csavarodnak körülöttem. Repdesnek a hangok ... Rongyos karok, öklök hadonásznak a levegőben ... Olyan ez a szoba, mint egy nagy sülyesztő, az akaratok, a vágyak, elromlott életek nagy sülyesztője ...

A szomszédom, aki már régóta mustrál, egy marcona, torzonborz, delíriumra hajló ember, most hozzám fordul:

- Hát maga mit csinál itt?
- Azt, amit maga! – felelem neki.
- Maga itt akar aludni? – kérdi és nem hiszi el, amit kérdez.
- Persze, hogy itt.
- Szépen fog maga itt aludni!

De megszólít a másik szomszédom is; öreges ember, a falábát szorongatja és azt mondja nekem:

- Ifjasszonykám, maga tetszene neköm, nem vóna kedve a dologrul beszélni velem?

De íme, már ott terem egy harmadik is. Fiatal suhanc, piszkos rongyokba burkolt alak, arca sunyi, gonosz, orrbavág a ruhájából kiáradó bűz.

- Csak nekem higgyen, ifjasszony, én már régóta nézegetem itt magát!

Jön egy apacs és félkézzel félrelöki mind a hármat:

– El innét, strigók! – ordítja a többire, aztán hozzámhajlik. A szájából csak úgy ömlik a pálinka gőze.

– Ehun e nyóc hatos! Idenézzen! A tenyerére teszi a nyolc hatost. – Itt szemben van egy bútika; előbb bemegyünk abba a pálinkásbótba, aztán tudok egy kvártélyos asszonyt ...

De nem hagyja magát a többi; az éjjeli menedékhely lakói most mindjárt összeverekednek értem! Egy perc és már össze is kaptak; már öklözik is egymást, lábak, kezek kalimpálnak, hemperegnek a földön, ütik egymást agyba-főbe, akár halálra! Nem féltik magukat és nem féltik a másikat.

De ott terem a rendőr és széjjelválasztja őket. A környezet nagyon is szenvedelmes, besietek az irodába.

Ott folyik még a fölvetel. Párosával bejönnek a szállástkeresők; az irodatiszt bejegyzí a nevüket, átadják a tantuszt és mindegyik egy kis fiókot kap. Egy fiókot, amelybe elhelyezheti éjszakára az értéktárgyait: a cipőjét és a kalapját! Milyen kalapot és milyen cipőt! A fiókok a falban vannak egymás fölött, csakúgy, mint a gazdagok safe-depositja a nagy bankokban. Sorba nyitogatják a fiókokat...

Minden, ami az emberi életnek tartalmat adhat: ifjúság, szerelem, ambíció, az ő számukra már a múltté, minden, amire állati ösztönnel áhítóznak, ami számukra megmaradt, – egy meleg vacok, egy safe-deposit az éjjeli menedékhelyen. Egy safe-deposit; benne egy penészes cipő, spárgával átkötve, egy piszkos, lyukas, penészes kalap. Semmi más félténivalójuk nincsen: egy rothadt cipő, – egy rongyos kalap... Belép a volt szomszédom is, aki a béka-egér szerelmi harcot rögtönözte odakint, rámkacsint és szól:

– Úgy-e mondtam, szépen fog maga itt aludni!

Átvezetnek azután a női osztályba. Sorjában kétoldalt vagy húsz ágy egymás mellett. Egyszerű vas-rudakból való ágy, egy szalmazsák, egy szalma-vánkos, egy pokróc. A női osztályon csupa öreg rokkant nő van. Mintha a fiatalság hullaházában lennék ... Mert a nő, amíg fiatal, amíg a testét, ha még oly csekély áron is, értékesíteni tudja, addig nem megy éjjeli menedékhelyre. Ágyban fekszenek már valamennyien, fázódva bújnak a takaró alá; csak hervadt, piszkos, gyűrött, leromlott arcuk látszik ki és mintha ez a sok néember nem is volna más, csak ez az ijesztő arc, amik úgy fekszenek itt, mint a farkas a paplan alatt abban a régi mesében, amely a kis Piroskáról szól...

A szobagazda fogad:

– Itt az ágya, a ruháját tegye föl a hálóba, amely ott lóg a feje fölött; aztán feküdjék le csöndesen!

Leülök az ágy szélére, de nem tudok lefeküdni. Megborzadok; nem lehet ide! Itt a nyomor alszik! Forró a testem, – még játszadozik velem az élet – még integet a jövő ... még örülök, szeretek, kacagok ... ez itt pedig a nyomor! Itt mindig, mindennap a nyomor alszik, a síró, a szomorú nyomor, a beteg, a tehetetlen, a gyötrelmes, piszkos nyomor. Nem lehet ide lefeküdni!

Egy asszony észreveszi a tűnődésemet és átszól hozzám az egyik ágyról:

– Ne búsuljon édes kisasszonykám! Feküdjék le bátran! Ne legyen olyan szomorú! Nem utolsó hely ez; van még ennél is rosszabb; igaz, hogy cifrább is, de utolsóbb is!

És egy kis melegség lopózik a rideg, sivár szobába, a fásult szívekbe egy kis gyengédség, szeretet ...

A szomszédaszobából, ahol férfiak vannak, a vékony falon át behallatszik, ahogyan beszélgetnek:

– Mikor jöttek hozzánk az ulánusok, az volt a hecc! ...

– Ezt már tudjuk! – röhög a többi.

– A matézisből sorra buktattam ...

– Ezt már tudjuk! – röhögnek újból.

– Kuss! bűdös cibil! a főhadnagy beszéljen az ulánusokról!

– Beszélj főhadnagy!

– Na hát aztán hogy vót!

– Matézisből sorra buktattam ...

– Ma reggel sárgarépát csórtam a Teleki-téren, az vót aztán az ebéd!

– Hát mikor jöttek az ulánusok ...; – kezdi megint a főhadnagy, aki olyanféle alak itt, mint a Gorkij bárója.

– Én egy hordárnak vittem a kuffert talyigán, adott két hacit.

– Mikor matematikából érettségiztek ...

– Ezt már tudjuk! Csönd, az anyátok istenit! ... – Beszélj főhadnagy!

– Hát mikor jöttek az ulánusok, az volt a valami! Azt mondom én akkor az én Frici kollégámnak ... A főhadnagy még mesélne tovább, de valaki most felordít:

– Disznók! Bűdösök! Hol a hatosom? Itt vót a vánkösöm alatt.

Összevissza hangok, ordítózások hallatszanak aztán, mindenki üvölt, a károsult hangja keresztülbömböl valamennyién: – kiiszom a véreteket, kutyák! ...

Tompa dübörgés hallatszik, ropognak az ágyak, amint a verekedésben fölborítják őket; ott benn már fogják egymás torkát, nem is tudják miért, csak ilyenkor mindenki üt, mert előre védekezni kell, ki tudja mi lesz a dolog vége.

Most a rendőr szava hallatszik! Aztán már csönd lesz, mint az oroszlankekreben, mikor közéjük vágnak a bestiáknak a rúddal. Előkerül az elveszett hatos is. A verekedés közben csodálatos módon visszavándorolt a helyére. A nagy csendben aztán az asszonyok szobájában is megindul az esti társalgás:

– Az uram, a főjegyző, csak négy lóval szeretett befogatni...

– A maga ura főjegyző volt, frászt volt az főjegyző! Valami kódís díjnok vót! ...

– Az én uram tanár vót, igazi tanár, a magunk házában laktunk, még szőlőlugas is volt benne! ...

– Én bábaasszony vótam! Főmadám a klinikán! ...

– Ne dumáljon, hiszen maga már a toloncon is vót! Láttam múltkor a zöld kocsiban! ...

– Itt fusson ki a két szemem, ha nem igaz, hogy főmadám vótam!

– Csönd legyen már! Egyre veszekesznek! Nem vagyok szokva ilyen brancs közt lenni!

...

– Na hát azért se lesz csönd! Ha nincs szokva, menjen a Pannóniába! ...

– Miből él? – kérdem az asszonyt, aki mellettem fekszik.

– Ami kerül – mondja – néha kapok népkonyhajegyvet, vagy ha nincs a közelbe rendőr, kéregetni szoktam. Aztán van egy helyem a Szigonyutcában, ott szolgáltam nyolc évig, néha adnak ott egy kis kenyeret, főzeléket, mikor hogy! ...

– Hát az a másik asszony, aki maga mellett fekszik?

– A Hlinkáné! Jaj annak nagyon jó dolga van, – mondja szinte áhítattal – annak nagy protekciója

van, a józsefvárosi templom előtt kódul...

– Annak nagyon jó módja van, – mondja a többi és hangjuk tele van irigységgel – úgy él az, hogy egy nagysága se különben.

Az asszony – a Hlinkáné – hangosan horkol; rózsafüzérje a botjára, a botja az ágya végére van akasztva.

– Szerencsés asszony az! Reggel kávé a kávémérésből, de nagy porció, egy kis köményes.

– Na, sokszor tízóraira is van kávéja!

A szemek most már fénylenek, koppannak a szavak, bevágódnak a szobába ...

– Aztán délbe a kifőzésből ebéd ... Gulyásleves.

– No meg jó meleg húsleves is!

– De tudja-e mit vett a múltkor?! Dülledt szemekkel fölneszelnek.

– No, mit?

– Egy libát!

– Libát??? Nem lehet az!

– Azt bizony, hogy libát! Még hozzá egy egészet! Szégyelte előttem amikor megláttam, azt mondta, döglötten vette öt koronáért, de ez nem vót igaz! Lestem, a kifőzőné sütötte meg

néki! Töpörtyűt evett, lúdtöpörtyűt, finom, ropogósát!

- Töpörtyűt?!
- Aztán libamáját!
- Májat?? Ej!!

Szinte nyöszörögve ismétlik:

- Töpörtyűt, májat!

Édes, meleg illatok szállanak át a nyomortanyán. Finom, kéjes illatok paskolják a fantáziát.

Továbbflagellálják magukat:

- Libacombot evett; a téren ette; egy egészet egyszerre, aztán ződpaprikát hozzá ...

libacombot! Isten engem úgy segítjen!

És hús éhes, didergő, elvénhedt néember, hús emberroncs félálomban sóhajtva ismétli:

- Aztán ződpaprikát hozzá! ...

HÁZASODNAK...

A dohány-utcai zsidó templomban az esküvőknek hétféle díjosztályuk van: az első díjszabás 2500 korona, hitközségi tagok részére 2000 korona. Ezzel együtt jár az egész templom rendkívül díszes kivilágítása, az összes gázlámpák, gyertyák, ívlámpák, továbbá az egész kórus segédletével, főkántor és főpap. Második tarifa: 1200, idegeneknek 1500 korona; ebben ugyanaz befoglaltatik, mint az elsőben, a villamos lámpák kivételével. Harmadik díjszabás: 700, illetve 850 korona; csak az első emelet kivilágítása. Negyedik 300, illetve 400 korona; csak a földszint. Ötödik: 150, illetve 200 korona; gázlámpák, fél földszint, második kántor. Hatodik: 60, illetve 100 korona; csak a szószékig. Hetedik 20, illetve 50 korona; bizony ennek alig jut gázlámpa, csak az oltár felett van kivilágítva, orgona és kórus nélkül.

Ez a díjszabás mutatja, hogy a földi boldogságnak azt a részét, melyet a templom útján az Istentől várnak az emberek, ugyancsak óvatosan és nagy körültekintéssel mérik és adják. Van azonban, ezen az osztályba szedett tarifán kívül egy másik tarifa is. Ez sehol sincs kihirdetve, ez sehol sincs skálába szedve, de éppen olyan pontosan betartják, mint a másikat. Ez a tarifa, a mondatokra, a szavakra, a magán és mássalhangzókra vonatkozik.

Tarifák szerint rövidülnek a prédikációk, sőt tarifák szerint tartja ki szép hosszan, vagy adja rövid lélekzettel a pap a szónoklaton belül a mondatokat is. Miért hosszan zengzetesen elnyújtani a szavakat? A kántor is segít neki ebben. Miért legyenek olyan hossznak az ámenek? Az ámeneknek, is van hát tarifájuk. Van gazdag ámen és van szegény ámen:

Á-há-há-há-nnm-m-e-e-n-n!

Ez egy gazdag Ámen, kevesebb mássalhangzó h-betű nélkül: a szegényebb Ámen. Egyszerű Á-m-é-n! még szegényebb. Aztán eltűnnek a magánhangzókról a drága ékezetek is és lesz belőle egész röviden és egyszerűen: amen; ötödik díjosztály! Az utolsó gráduson pedig eltűnnek a magánhangzók is. Mert mire való, mit használ egy szegény embernek a magánhangzó?! Tudja ezt a pap és a kántor és ami az első osztály szerint gyönyörű zengzetes elnyújtott Ámen volt, abból végre nem lenne más mint egy hetedik tarifás – ”Mmn.” –

De azért az esküvő mégis csak szép dolog. Különösen akkor, ha vegyesen esküsznek a párok, gazdagok és szegények váltakozva, amikor egymást váltja a tarifa is és egymást váltja lenn a templom nagy hajójában az a közönség, mely az esküvőknek és temetéseknek hűséges jelenlevője; amikor váltakoznak a násznép kísérei, váltakoznak a gratulánsok eltekintve attól az állandó publikumtól, mely folyton ott lóg az esküvőkön, mint valami látványosságon, és annyira otthon érzi ott magát, mint a velencei Szent Márk-téren a galambok. Ez a közönség beszél, társalog, mintha az élet nagy rezonáncszekrénye szólalna meg és kísérné fent az oltár előtt folyó ceremóniát ...

Két magas tornyon két fekete kupola; az utca felől sok kocsi gördül a vasrácsos kapun át a dohány-utcai zsinagóga udvarára.

Benn bűg az orgona. Arany cirádák az oltáron, a mennyezeten mór ornamentumok, aram- és hébernyelven írott ígék a frigyszekrényen. Ott a csillag, a zsidóság évezredes szimbóluma, ezüstfehér, sápadt ragyogással sugározza be mindezt a gyertyák fénye ...

Esküvő van. A díszes násznép körülállja az oltárt; előtte, fehér fátyolfelhőben, a menyasszony, bágyadt, szerelmes elernyedéssel hajtja átszellemült arcát a párja felé. Nászi virulás, mirtusok, rózsák, ibolyák; forró, bujtogató a viráglehellet ... Két ember lelkében csókos álmok rajzanak ...

Az élet egyik legnagyobb pillanata, új, kettős élet küszöbe, összekapcsolt sorsok ... A szertartások nagy stílusa a ceremóniában.

Beszél a pap:

– Tavasz van odakünn, tavasz van a szíveikben ...

Az elkerített rács mögött a rokonok, jóbarátok, ismerősök. A drága női ruhák és a frissen

vasalt frakkok, a fényes cilinderek emelik az ünnepély komoly fényét. Olyan pillanatok ezek, amelyek kiemelkedik a profár életzajból. Szinte elkülönítve emelkednek fel a maguk nagy és szép jelentőségének stílusához. És mint az oázis, úgy üdítik az élet sivatagában csüggedten röpködő kedélyt.

Búg az orgona, belesír a dal. Lágyan csengenek ősrégi, édes-bús melódiák ... sír a menyasszony, boldog és mámoros könyeket ... Reszket a fátyol, mint egy fehér felhőhalom

...

Egy csoport tartalékos tiszthelyettes csukaszürke uniformisban, egész padsort foglal le a templomhajóban: a vőlegény barátai, avval szórakoznak, hogy annak legénykori kalandjait tárgyalják válogatás nélküli részletességgel:

- És mit fog most csinálni a kis francia? – kérdezi az egyik.
- Majd átveszed tőle! – mondja a másik nevetve.

Zsibongnak az asszonyok is:

– Nézd a Paulát, – kiáltja csaknem egy nagy-tokájú kövér nő – mit szóltok a Paulához? Egészen fess és milyen jól néz ki így menyasszonyi ruhában, nézze nézze azt a plörözt az anyján! A vendégeitől még egy pohár vizet is sajnál!

- Mit keres maga itt Sleinfeldné? Hogy kerül maga ide?
- Na hallja, kinek van jussa itt lenni, ha nekem nem? Hiszen én a családhoz tartozom.
- Hogyan??

– Hogyan! Hát nem tudja? Az én megboldogult Régi nénimnek az unokatestvére elvette a Paula nagymamájának a testvérét, annak volt egy mostoha fia, az elvette a Paula nagybácsijának a lányát. Hát most már érti?

- Értem, értem.
- És mennyi hozományt ad ez a leányával? – hangzik egy férficsoportban.
- Csekély 40.000 koronát.
- Abból a három inzolvenciából?

Egy szerényen öltözött nő borzasztóan sír.

- Mit szólnak ehhez a partihoz? – kérdi könyein keresztül két másik nőtől?
- Fényes.
- Mi úgy-e, hogy fényes?
- Ezt én hoztam össze. Tizennégy napig beszéltem a vőlegény fejébe.
- Nos és akkor mért sír?

– Mert egy garast sem kaptam. Wenn gesztem nicht Sábesz Abend iszt, mach icb doch eines grossen Skandal!

Hát semmit sem adtak?

– Adnak nekem száz koronát! Hát mi vagyok én, koldus? Harminc éve foglalkozom ezzel az üzlettel, de azt mondom: elég! Elég! Hat parti visszamegy, az ember betegre beszéli magát, míg végre a hetedik sikerül. Aranyhegyeket ígérnek és nem adnak semmit. Nem is törődöm már az egészszsel. Most majd kapok egy jó állást. Virrasztó asszony leszek. Mert az mégis biztos kenyér! Meghalni mégis csak kell az embernek. Hab ich nicht recht? ...

Fenn az oltárnál beszél a pap:

- Tisztelt ara, megfogadja-e, hogy urának hűséges hitvese lesz? ...

Szépen, ünnepélyesen, pózzal, lendülettel beszél. Hosszan, elnyújtva, énekelve felel rá a kántor és a kórus:

- Áhááméén! ...
- Ezennel megáldom önöket ősi hitünk szellemében ...
- Áhááméén! ...
- A mindenható árássa áldását ...

És utána zengi a kórus hosszan kitarva és utoljára:

- Áhá-há-há-mé-é-n! ...

Esküvője napján fölfedezi az ember, hogy milyen sok jóbarátja van. Megható! Mindenki szereti az embert! Mindenkinek a szívében az a forró vágy lobog, hogy az új pár boldog legyen! Milyen nagy szolidaritás van ez emberek között! Elárasztják a mirtuszoszoru alatt új életre indulókat gratulációkkal és áldott jókívánságaikkal.

Most halad át a násznép és az új pár az ismerősök sorfalán. Mindenki üdvözli őket, csókolódzás, kézszorítás, jókívánságok özöne.

Egy fiatalember, aki eddig azt mesélte, hogyan halt meg a nővére, kiugrik a padból és elkiáltja magát:

– Fein úr, Fein úr, én is eljöttem, gratulálok... . Csak azt akartam, hogy lássa, hogy itt vagyok, – szól aztán vissza a barátainak és tovább meséli a nővére halálát ...

– Maga ismeri a menyasszonyt? – kérdi egy cicomás asszony a másikat.

– Nem és kegyed honnan ismeri?

– Én? Hiszen öt esztendeig voltam haragban az anyjával! De gondoltam magamban, ezt az esküvőt csak meg kell, hogy nézzem! És hallottam, hogy nagy gratuláció lesz a Metropolban. Mondok magának valamit: jöjjön el maga is!

– Hogy mehetnék én oda, hisz .nem ismerem őket?

– Annyi baj legyen, csak jöjjön! A vőlegény azt hiszi, hogy a menyasszonynak a rokona, a menyasszony azt hiszi, hogy a vőlegényé. Úgy jóllakik, hogy még. Volt egy ismerősöm, az egyszer még a petrezselymet is megette, saláta helyett egy ilyen alkalomkor ... No csak jöjjön!

A díszes esküvő után szegényes esküvő következik. A hatodik vagy hetedik skála szerint való. Hogy történt, hogy nem történt, azt a rendeletet adták ki, – nyilván tévedésből a skálát illetően – hogy az első emeletet és a földszintet ki kell világítani!

A násznép már be is vonult. Kis násznép, szerény közönség! De a templom, az milyen meglepően fényes! Mennyi gyertya ég! A szegény embernek ilyen nagy megtiszteltetés!

– Wie schön da aussgeleichtet ist! – mondja meghatva az öreg bácsi a nászmenetben.

– Csakugyan, milyen szép világos van itt?

– Egészen előkelő! Ezért a pénzért?

És a világítás fokozza az önérzetet, a fiatal pár is büszkébben lépked. A hangulat sokkal emelkedettebb. Az egész násznép sokkal többnek érzi most magát. De jaj, ez csak egy percig tart! Már fölfedezték a tévedést. Gyors ordrot adnak a lámpás-embereknek: eloltani az összes gyertyákat! A nászpár az oltár lépcsőin lépked fel, utána a rokonság, a közönség elhelyezkedni készül a padokban ... A lámpás-emberek káromkodva rohannak.

– Az istenit neki! Mit bolondítják az embert! Dühösen rohannak fel az emeletre, szaladnak szerte szét a földszinten, hogy oltogassanak.

És mialatt a pap összeadja az egyszerű párt, folyton fogy-fogy a gyertyafény, fogy, mint a szegény ember hirtelen öröme; homály borulna a templomra, a szegénység kietlen homálya, ha fenn a kupola színes üvegein nem játszanék a napsugár, kékes, rózsaszínű és zöldes színpompával, pazon és gazdagon, telesugározza a templomot is ..., mert annak nincs skálája, azt nem tudták eloltani ...

Szürke utcai ruhában jön aztán egy másik egyszerű menyasszony, a vőlegény zöldes színű fényesre kopott Ferenc József-kabátban van. A díszvendég egy kövér zupás őrmester, ezzel mindannyian megkülönböztetett tisztelettel bánnak.

És beszél a pap:

– Fogadja-e, hogy urának . . .

Keményen, pattogón, rövid mondatokba foglalva mondja a pap a szavakat:

– Muszáj voltam, – mondja ott lenn egy didergő ember – a vőlegénynek a rokkomat kölcsönadni, nem hagyott bókét és most kifagy a lelkem ebben a vékony, nyári kabátban.

Nem szól az orgona, nincs kórus, amelyik kísérje, a kántor is siet. Az üres templomban csakúgy konganak a szavak. A kántor megállapítja, hogy nagyon hosszú az Ámen szóban a két magánhangzó. Le kell venni róluk a vesszőket! Sietni kell!

- Ámen! – mondja hát röviden és gyorsan a kántor.
- Ezennel megáldom frigyüket ... – a pap.
- Ámen! – a kántor.
- Adja a Mindenható ...

De a kántornak már nincs a betűje, nincs e betűje. Minek is; így rövidebb. Ennek a skálának jó így is!

- Mnn! – feleli a papnak gyorsan, utoljára és a kórus is rámondja: mn ...

A szép, fényes esküvő után, amikor a templomból még kizúg az orgona, beszáll a násznép a csukott kocsikba, amik az udvaron szép sorjában állnak. A menyasszony kocsija felvirágozva; felpántlikázva az ostor, a lovak füle mögött mirtus. Egy kapuciner-színű ruhába bujtatott ember, a karjára akasztott, elegáns, ezüsfogantyús vastag bottal: ez a bérkocsivállalat reprezentánsa, nyitogatja és csapja be a kocsik ajtaját. Az első kocsiknál mély hódolattal, gáláns meghajlással. De aztán mindjobban félvállról veszi a dolgot, mind kevesebb lesz a hódolat, mind felületesebb a meghajlás, az utolsó kocsi ajtaját már alig titkolt megvetéssel csapja be.

- Ennyi vót az egész? – kérjdi a rendőr, aki az udvaron posztol, mikor elhajtanak.
- Ennyi, egye meg a fene! – Hát aztán mér?
- Egy vasat se, de egyetlenegy huncut vasat se! – feleli csendes undorral a reprezentáns.

Szép tavaszi idő van; a Dohány-utcában bontakoznak a vadgesztenyefák ... Házasodnak

...

PESTI GYEREKEK

Majdnem egy millió ember él ebben a városban, de közülök milyen kevésnek van sejtelve arról, mi történik a gyerekekkel; túl a palotákon, a szegénységben, a nyomorban, az éjszakában

...
Felütöm a noteszemet; sok szomorú pesti kis gyereknek gyászos élete van ott rövid szavakkal belerögzítve ... Mint a kopár kövek közül a zöld fű, úgy hajtanak ki ebben a végtelen sivár kő-rengetegben a szegénység gyermekei... Kültelkek sötétségébe alaktalanul mosódik bele apró proletárok, apró koldusok és csecsemőkorban összetört életek néma siralma ...

A gyerekek azért mégis folyton jönnek, folyton születnek és nem tudják, mi vár itt rájuk... Szomorú az ő sorsuk nagyon. Világrajöttük, életük, haláluk egyaránt könyes és kietlen ...

Hát az ember vizibeteg volt!...

Téli ruhácskát osztogat a Nőegyesület. Vézna, csenevész emberpalánták sorakoznak a honvéd-utcai iskola helyiségeiben a bizottság előtt; lenn az utcán apák és anyák állnak. Egy halomban ott áll a szomorú szegénység, vágyaival, vergődő szeretetével ostromolja az épület falait.. .

Már sötét van. Didergős szomorú decemberi alkonyat. A kapu előtt mind többen lesznek. Mintha a gazdagság Bastillejét ostromolnák vágyó tekintetükkel ... A fájdalom, a bamba lemondás, ami ezeknek az életét teszi, ott nehezedik görhes vállaikon. Várnak, beszélgetnek, sok mindent elmondanak.

– Hát maga hol volt Zugodiné? – kérdi egy fáradt sanda nő.

– A betegpénztártul gyűttem.

– Na maga szerencsés! Onnan is húzza a pénzt.

– Húzzom ám, csak azt ne kérdözzék, hogy mér. Úgy vót az, hogy meglőtt a gyerök, de mivel igen elesett voltam, harmadnapra nem tudtam fölkelni. Nem volt ebéd. Oszt igen mérgező lett az ember, – Kelj föl az anyád Istenit, neköm itt ne komolizálj! – kiáltott rám. – Muszaj voltam felkelni. Azuta majd megszakadok ...

– Tizenkétéves a lelkem, elment dolgozni a pipagyárba, oszt jött a villamos, levágta a lábát! – így egy másik.

– Az enyém a szerbeknél van, – újságolja egy, aki büszke arra, hogy ilyen okos mesterségre adta a fiát.

– Az enyém váltós-gyerek akar lenni, – ne búsuljon édesanyám – mondja szegényke, majd ha váltógyerök leszek, hazaviszem magának a pénzt, én nem iszom ám el! ...

– Mivel hogy nagyon száraz volt a kenyér délbe, egy-egy kockacukrot áztattam mindeniknek vízbe; úgy ették a csöpp jószágok, mint a úri gyerek a csokoládét...

Most kihallatszik, amint egy csoportban valaki mesél és csend lesz köröskörül és az asszony beszéde úgy hangzik, mintha valaki a prossencióban előimádkoznék.

– ... Hát az ember vizibeteg volt, én leforráztam a kezemet erősen, nem tudtam dolgozni, a két gyerek elment a rendezőre szemetet kotorni. De csak annyi tellett, hogy a házbért ki tudtuk fizetni. Ennivalóra nem. Amikor már két napig nem ettünk, este későn elvittem őket a Dunának. Az embernek, hogy ne fázzon otthon, egy kis maradék szénnel még utoljára jól betüzeltem.

– Sírtak a gyerekek? – kérdezi valaki és a bensejében isten tudja mi mozdult meg.

- Nem, csak a foguk vacogott igen nagyon. Ott aztán összekötöztem őket.
- Ruhakötéssel?
- Nem a, csak olyan vastagabb cukorspárgával, mert az még volt odahaza.
- Aztán hogy kötözte össze? – kérdezik most sokan egyszerre.
- Úgy kétszer-háromszor csak a derekukat, aztán magamhoz kötöttem őket.
- Nem szakadt el a spárga?
- Nem, mert amikor beleugrottunk a vízbe, igen belém kapaszkodtak, aztán mind a kettő könyörgött; édes anyám! Jaj, öleljen meg, édes anyám! Jaj, ne hagyjon édös anyám!
- Aztán kifogták? Mi?
- A rendőrségre vitték?
- Ott jó volt; a rendőrségen kaptunk jó forró kávé, az átjárja az ember testit; kérdezték: szalonnát akarok-e, de én kávé kértem, mert a kávé az életem. Másnapig aztán megszárították a ruhánkat, megköszöntük a szívességet és hazamentünk.
- Aztán szólt az embere, mikor meggyűttek?
- Nem szólt az bizony semmit; nem tudott az szóni ... Mire hazaértünk, meghalt ... éppen akkor vitte szegényt a halottas kocsi ...

Liliomvásár.

Van egy intézmény, ezen átfolyik, mint valami szűrőkészüléken keresztül a nagyvárosi fertőnek az a része, mely megrontja fiúk és lányok egész seregét; a neve: – gyermekbíróság. Ez az intézmény azért keletkezett, hogy egy régi hibát tegyen jóvá. Azt a bűnt, mely a régi igazságszolgáltatást megbélyegzi, mert nem tett különbséget gyermek és felnőtt közt. A gyermekbíróság különválasztja a gyermek vétkét a nagyokétól, mert tudja, hogy a gyermek nem rossz, csak megrontott és szerencsétlen ...

A gyermekbíróság tevékenysége Budapest gyermekvilágának különös és zord mélységeibe világít bele. Számatalan regény és tragédia zajlik itt le, ami örökre eltemetve marad a rendőrség és gyermek-bíróságig aktáiban.

Két szoba. Udvarra nyíló kicsiny, barátságatlan; a dunai kapitánysághoz osztva, annak udvari helyiségében, a Szerb-utcában: olyan ez a két szoba egészen, mint őszzsel a kert; fakó, szomorú, hulladozó virággal van tele ...

Ebbe a szobába hozzák a rendőrök a gyermekeket, akiket az utcán elfognak, akiket kihágásban, csavargásban, vagy prostitúcióban érnek. Itt várják ezek aztán míg kihallgatásra szólítják őket. Elzúllott gyermekek itt találkoznak minden reggel a „javító társadalommal.”

Az egyik szobában fiúk vannak, kis, szurtos, maszatos arcú, öklömnyi gyerekek és máris hajótörtek. Ülnek a hosszú fapadon, guggolnak a földön, némelyik a kis batyujára hajtja a fejét és szunyókál, mintha fehér párnáskákon aludnék. Aztán a nagyobbak; ezek már elvadultak, morcona arcúak, visszaeső bűnösök, túl a mesgyén, ahonnét már alig vara visszatérés.

A másik szoba a leányoké. Az utca leánykáié, az otthontalanoké, akik ki vannak dobva az utcára, mert a család minden felnőtt tagja munkában töri magát. Üldögélnek hát a tereken, kószálnak a ligetben. Ott lebzselnek a kirakatok előtt, ahol jó, finom ennivalók, szép ruhák vannak az üveg mögött. Pajtásokkal, fiúkkal és leányokkal nomád csapatokká toborozza őket együvé az utca, mely megrontja, elbuktatja, tönkreteszi őket ...

Két megszokott módja van annak, ahogyan a megrontott és tönkretett leánykák a gyermekbíróság szobájába kerülnek. Az egyik az, hogy a rendőrség valami bűnben éri a gyermekeket, a másik, hogy anyjuk feljelentése alapján hozzák, be őket. Mert a fiatal leányok megrontásának gyakori sablonja az, hogy az anyjuk eladja őket. A leányoknak azonban hamar kinyílik a szemük és fiatal testük árán nem akarnak az anyjukkal osztozkodni – önálló vállalkozást csinálnak magukból. Mernek, hiszen a nagyváros kitanította őket és már nagyok, 13-15 évesek! Az anyai szívnek azonban fáj ez és rendőrhatalósági úton akarja

visszatereltetni a maga jövedelmi forrásai. Titkos kéjelgésért feljelenti hát a maga leányát, vagy leányait, útmutatással szolgál arra nézve, hogy hol tartózkodnak és így a rendőrség könnyebben kézrekeríthesse őket. A gyermekbíróságon aztán szembekerülnek egymással anya és leány.

De nem minden vásárra kerülő, vagy a prostitúció mélységeiben nyomtalanul elvesző pesti leánygyermeknek van valami befejezett regénye. A legtöbbje észre sem veszi, hogy történt vele valami, hogy élt és már elveszett.

Tömege van a szürke epizódoknak: ez a budapesti leányvásár nagy mozaikja!

G. Anna egy bérkocsis leánya volt; az apja megrontotta és már régóta arra tanítja, hogy kell meglopni a férfiakat.

M. Vilma egy gépész leánya volt; az anyja és fivérei adták el.

L. Jankát az anyja adta el; és ketten aztán eladták a leány barátnőjét.

K. Margit gépíró; nagyapja tönkrement úri ember, annak viszi haza a pénzt.

K. Laurát anyja prostituálta és hogy a leány megszökött tőle, feljelentette.

V. Ágnest egy női szabónak adták el egy kosztümért. A szabó azonban nem akarta megcsinálni a kialakított kosztümet. Erre V. Ágnes boszúból ellopta a szabótól egy másik készülő kosztümnek két ujját. A ruha egy mágnás asszonyé volt. aki abban Bécsbe akart utazni egy főúri esküvőhöz. A szabó beszáguldozta az egész várost, de nem tudott ugyanolyan szövetet kapni, nem tudta a ruhát szállítani. Az elszabott finom szövetért aztán kártérítést kellett fizetnie, ő meg bepörölte a leányt lopásért. Az eset így a gyermekbíróság elé került.

Általános, szinte kivétel nélkül való, a gyermekprostitúció a szegény, nyomorgó családok kislányai között és csak elenyészően csekély részét tudja meg a rendőrség. Prostitúció azért van, mert vannak prostituáltak. Ezeknek sötét és a mélységben lappangó tömegéből egyszer csak előbukkan egy örült véres alak, amilyen például az ártatlan és jobb életre szánt Schwarcz Gizella gyilkosa is.

Otthontalan kicsi proletárlánykák ezrei bele vannak dobva egy nagy város útvesztőjébe, vadul tülekedő emberrengetegébe, mely mint egy nagy és éhes temető, magába nyeli gyermeknemzedékek jóságát, tisztaságát, boldogságát. Egy lavina ömlik itt előre; szünetlenül előre, előre! ...

Ebéd a Vizafogón.

A Vizafogó ... Nagy, szikes terület; szénsalakból óriási halmok, mozdonyok, fűrészmalomok; kéménykürtők búgnak, a nagy kémények ontják a füstöt, fojtott, szürke tőle a levegő; a fűrészgyárak deszkapalánkokkal vannak egymástól elválasztva; nagy farakások, ölfák kockába, gúlákba rakva, mindenfelé otromba fászkodók. A gyárak „háta mögött végighúzódik a töltés, ott útkaparók kaparják a sarat, ássák a töltést, arra van a *Gersli-malom*, egy nagy, sárga, iromba ház, malomból lett hetilakásokká átalakítva.

Pár lépésre van a Duna, mint valami fátyolon át idelátszanak a Margit-sziget csipkézett jelű fája. A Duna mentén nagy, nehéz kocsi húzza a terhet, a fát, a téglát, a kavicsot; kubikosok rostálják a sottert, viszik a kocsiakra . . .

Ebben a nagy sürgés-forgásban, mintha apró gnómok lennének, úgy szaladgálnak, jönnek-mennek, tűnnek el: – a gyerekek. Van olyan, hogy egészen apró; legtöbbje rongyos, kékfagyott kezű és mezítláb szaladgál; vagy ha cipője van is, harisnyája egynek sincs: az iskolában csak karácsonykor lesz osztogatás; ha addig el is visz egy párat a tüdőgyulladás! Ez már csak így van! Valahonnan, szomorú proletárlakásokból jönnek, mint a hangyák mászkálnak szerteséjjel, mindegyiknek zsák a kezében. Mert nagy munka vár ezekre a gyerekekre. Mihelyt hazajönnek az iskolából, kiverik őket a szülők:

- Ereggy háncsot szedni a fűrészmalom közé!
- Ereggy vasat kotorni a szemét közé!
- Ereggy, hozz salakszenet a mozdony alól!

De háncsot nem szabad szedni!

Csak lopni lehet.

Vasat sem szabad kotorni, csak lopni lehet!

Salakszenet sem szabad válogatni, csak lopni lehet!

A gyerekek meg kell hát tanulnia lopni! Némelyik órákig lesben is áll, hogy észre ne vegyék. Egy kis leányt láttam a dombon, éppen az őrbódé mögött; a bódén kívül leste, hogy hallja-e ott bent vackolódnia a nagy subás embert, az őrt? Ha igen, akkor rohan és eltűnik a salakhegyek közt, mielőtt az őr kijön. Ki tudja, mióta állt ott lesben, zsákkal a kezében, didergett a kis kendő alatt és fogát is összeverte a nagy hidegtől, várta, leste: mikor lehet háncsot lopni ...

Nagy, havas tél volt akkor ... a salakhegyeket is fehér hómezők borították ... Két salakhegy között jól elbújva egy kis fiút találtam, lekotorta a hegyről a fehér havat, ott dolgozott az így támadt fekete folton már egész délelőtt; benn ült a kikotort lyukban, csak a feje és a lába látszott ki, de a csupasz lába félig megfagyott; kék volt a hidegtől és merev, de a fiú nem érzett abból semmit sem; a fiú akkor éppen boldog volt, mert ebédelt. Valami különös inyenc ételt evett, attól felejtette el, hogy a lába megfagyott.

- Mit csinálsz kisfiam?

A tízéves fiúnál egy kis kék bögre volt.

- Ebédelek, néni.
- Mit eszel, fiam?
- Kenyeret.
- Hát a bögrédben mi van?
- Fekete kávé.
- Hisz ez már hideg!
- Nem baj, de azért nagyon jó! A fekete kávé, az nagyon jó.

Korán alkonyodott. Árnyak párásán szálltak le a Vizafogóra; a nagy kémények ontották a füstöt, kéménykürtők búgtak; sárgán-piszkosan hömpölygött lefelé a Duna; igáslovak erőlködtek, húzták a nagy, nehéz kocsiakat; kubikosok hozták a slepperek-ről a sottert;

rostálták a kavicsot ...

És valahonnan szomorú proletárlakásokból apró emberek jöttek elő; zsákkal a kezükben, mint a hangyák mászkáltak szerteszéjjel a piszkos fekete telepen, mert kiverték őket, mert háncsot kellett lopni! vasat kellett lopni! mert szenet kellett lopni!

Csakhogy fiú.

Körülbelül hatnégyyszögméternyi lehetett az a lichthofos szoba a gróf Haller-utcában, melyben a Rosenberg-család lakott albérletben a vicénénél ...

Sötét odú, benne keresztül-kasul szótt kötelek, a köteleken kitergetett gyermekruhák. Egy rossz sifonér, tetején két gyertyatartó, szappan, kékítő. A földön körben ül hat félmeztelen gyermek, mézes kenyeret majszolnak; a házmesterné ma egy vidéki rokonától mézet kapott; még az orruk hegye és a fülük is mézes. A sarokban és abban fekszik egy asszony. Az ágyon se lepedő, se paplan, se párna, csak szalmazsák és párnák helyett a fej alatt összegöngyölgetett ócska rongyok. Az asszony, aki az ágyban fekszik, tegnap lett anya; de most is szoros utcai ruhában van teljesen felöltözve, mert egyetlen másik ruhája sincsen. Lábán cipő, ruhája sötétkék alj, fekete blúz és kendő a fején. Mellette az újszülött; egy régi, fekete férfimellénybe van pólyázva. A szobában egy férfi is van. Torzonborz, beteges, gondozatlan arcú; kabátja könyökéig fel van hasítva, ott fityeg ki a piszkos sárga ing, a nadrágja végig cafrangos. Egy másfélévest babusgat a karján.

– Az öné ez a gyerek? – kérdem.

– Nem: én itt csak albérlő vagyok! – feleli és a többit is pompás német nyelven mondja. – óraadó tanár voltam, de nem sikerült semmi. Németországi vagyok. „Aus dem Reiche.”

Megkérdem az asszonyt: – Mennyi idős a kicsike?

– Egy napos.

– Fiú vagy leány?

– Fiú! Hál, Istennek, – mondja és a beteg arca boldogan felragyog és a hangja is boldogságtól remeg. – Csakhogy fiú!

– Csakhogy fiú! – mondja és egészen boldog és büszke: csakhogy fiú! ...

És utcai ruhában fekszik a puszta szalmazsákon, mellette a kicsiny, fekete mellénybe pakkolva, a vice holnap ki fogja őket dobni, mert a lakást kiadta egy bajuszkötő-készítőnőnek ... ő pedig boldogan rebegve ismétli:

– Csakhogy fiú! ...

Idegen ágyban.

Veszekedés, láрма hallatszik az éjszakában. Közönség is verődik össze hamarjában az ói szállkai életet élők közül. A kocsmá félíg ittas, mulatozásban megzavart vendégei egymásra tolonganak. Cigányok rohannak ki ijedt arccal; egyik kezükben a vonó, a másikkal még álluk alatt szorongatják a hegedűt. A verekedés az ör-utcában történik. Az eset olyan egészen mindennapi. A férfi kiverte az asszonyt az utcára. Ott van már a házban az új asszony, a kívánatos, aki miatt pusztulnia kell a réginek, a meguntak.

A férj hajszolja az asszonyt, aki behatolt a lakásba és nagy patáliát csapott, majd egy kést is felfogott, hogy leszúrja vele a nyomorúságban győztes vetélytársát. De ketten együtt legyőzték és kiverték a lakásból és ki a házból. A férfi most kergeti az asszonyt végig a Rákóczi-téren be a Józsefvárosba, keresztül a Bérkocsis-utcán, a Víg-utcán át az ör-utcáig. Akkor eléri és a hajába markol a jajveszékélő asszonynak, úgy vonszolja az utca kövezetén. A körülállók megdermedve látták, a fejükből elszáll a mámor – már kést is ránt az elvetemült! – ebben a pillanatban éles, rémült gyermeksikoltás hallatszik:

– Jaj Istenem, ne bántsa az anyámat!

Mezítláb, egy szál ingecskeben szalad ki utánuk a gyermek. Az utca népén borzongás fut végig, a gyermek rimánkodik, letérdel apja előtt, az ijedtségnek, a gyermeki szeretetnek, a halálos megdöbbenésnek, a fájdalomnak minden skálája ott reszket a hangjában, ahogy újból és újból kiáltja:

– Ne bántsa az anyámat!

Jönnek a rendőrök, a társaságot beviszik az ör-szobába, a nagy kavarodásban a kicsit ott feledték. És ott áll a kis lányka tehetetlenül, tanácstalanul, szívecskéje még oly ijedten piheg, mint a haláráremült madárkáé; kicsiny agyában még él a rémes látvány, még nem érti tisztán, mi történt, hogy egyedül van, elhagyatva, mezítelenül a hideg éjszakában ...

De hozzá lép a gázlámpa mellől egy feslett arcú, cifra leány. Becézgeti, dédelgeti, oly édesen szól hozzá, mint az anya:

– Szegény kis virágom! Hát téged itt hagytak! Szegénykém! Hiszen megfagysz itt! – mondja neki. – Gyere be! Dehogy hagylak itt a hidegben!

Megfogja a kezét, csenget, kinyitják a kaput, beviszi a kis leányt a szobába. Odabent lefekteti; a maga ágyába fekteti be, mert abban jó meleg dunyha van. Leül az ágya mellé, álomba dajkálja.

És a gyermek? ... Édesen elalszik.

Vajjon mit álmodik az utcai leány ágyában? . .

Hárman testvérek.

Délután három órakor fekete kocsi áll a józsefvárosi templom oldalán, a sekrestye-ajtó előtt. Hosszúkás dísztelen kocsi, egészen olyan, mint egy gyalult, feketére festett láda. A kocsi bakján két gyermek ül. Mezítlábas, kacér, copfra fésült kisleány az egyik, piros napernyőjével játszik, a trikóinges fiún zöld suszterkötény van nagy sárga csattal. Azzal mulat, hogy apró kavicsokkal fricskázza a lovakat. Benn a kocsiban a harmadik testvér: – a halott ...

Egy fának támaszkodva, unottan pipázik a kocsis, odébb meg gyűrött, piszkos vászonzubbonyban egy vörösszakállú ember ácsorog. Beszentelésre várják a lelkészt, a templomban még keresztelő van.

A főváros ingyenes halottai odahaza nem részesülnek egyházi szertartásban. A karriól kocsisa megy föl a halottért és a háziak segédkezése mellett dőcög el a koporsóval. Rövid beszentelésre a sekrestye elé viszi az elköltözöttet, majd gyorshajtással a temetőbe, ahol ugyancsak papi segédlet nélkül földelik el a halottat. Hozzá tartozók a beszentelésen nem lehetnek ott; mert nincs pénzük arra, hogy kocsit fogadjanak és azon kövessék a karriólt. Villamoson sietnek hát előre a temetőbe, hogy legalább az elhantolásról le ne késsenek.

Kegyeletnek nyomát se látni ezeken a temetéseken. Igaz, hogy a fizetett temetéseken is hamis a gyász, imitált a meghatottság, hazug a kegyelet, mire elsötétednek a gyertyák busán kószáló árnyai, szétfoszlik a fizetett dísz, hazaporoszkálnak a toll-bóbitás lovak, elsietnek a csákós, ezüstsínóros halott testőrök, eltűnik mindez a Potemkin-részvét ... De érzi ezt könyfátyolán át a gyászoló?

Jön a lelkész a sekrestyével. A szolgálja előkotorja a kulcsot, kinyitja a láda ajtaját, aztán újra nekitámaszkodik a fának, pipázik tovább. A pap megáll a láda ajtaja előtt, az apa leveszi a két gyereket a kocsiról, hárman a pap mögé állnak, mellettük meg én.

Mi vagyunk a gyászkíséret!

Megkezdődik a szertartás, latin imádságba fog a pap, a két gyermek unatkozik és elkezd a kövezen gombozni, az apa meg beszél hozzám:

– A Baross-kávéházban voltam tűzilegény ...

Igen könyörgöm ... de becsukták a Barossot ... nincs keresetem, hiszen tetszik tudni ...

Mintha álmat látnék. A perzselő hőségben áll egy kis csoport. Körös-körül mereng a természet, a Mária Terézia-tér kis parkjából buja zöld fák hajlanak ki az útra, robog a villamos, csengője élesen hasítja a levegőt; a körút zaja mint távoli, elhalkuló moraj verődik ide. Két gyerek összevesz a gombokon, halkán imádkozik a pap, mellettem meg beszél egy ember. Csak szaggatott töredékét hallom, amit mond.

– ... Az asszony mos ... még öt van odahaza, könyörgöm ...

Mellettem beszél egy ember, akinek a lelkéből elképzelhetetlen nyomorúságok kiölték a legszentebb érzést, az apai szeretetet. Akivel az életnek butító állattá aljasító igazságtalanságai elfeledtették azt, hogy ebben a gyilkos tülekedésben a sok-sok keserves bánalom között csak egyetlen egy jó van, egy áldott boldogság, ha van, aki hozzánk tartozik és mi ő hozzá, ha van, aki minket szeret és akit mi szeretünk. Elöttem meg, odabenn a piszkos szomorú fekete kocsiban egy gyalultatlan, durva koporsó, hasonló fejfával; egy kicsi halott, akit nem sirat senki ... Egy kicsi halott, szegény és névtelen ... Egy mesés ígéret, mely a semmiségbe foszlott...

– ... és ne vigy minket a kísértetbe, de szabadíts meg a gonosztól! Ámen.

Vége van.

A pap visszasiet a templomba, esküvő várja. Az elegáns fogatok már sorban a templom elé is robogtak. A karriól kocsisa rágyújt, sercent egyet, kényelmesen pöfékelve előkeresi a kulcsot és a kis halottra rázárja az ajtót.

Fölszállnak mind, a kocsis a lovak közé csap, vágat a kocsi, repül a halott, a fordulónál még a két ingyen kocsizó gyerek örömtől sugárzó arcát látom.

A főváros vendégei.

Novák Péterné két gyerekét a Liga már százszor el akarta venni, de nem adja oda. Nem adja semmi áron. Hurcolja őket nyomorúságon, nélkülözésen, elképzeltetlen szenvedésen, piszkon és gyötrelmeken át. Van egy mentsvára éhben a küzdelemben. A testvére, aki Amerikában van. Nem mintha ez segílyt küldene nekik, vagy hogy hazajönne és vállalná az eltartásukat! Sőt éppen az a szerencse, hogy nem jön haza. A Ligánál már jól ismerik erről a testvéréről, mikor segílyért a két gyermekével megjelenik:

- El fogjuk venni magától a gyerekeket! – mondják neki.
- Csak most ne tessék, kezét csókolom! Megjön a testvérem, akkor minden rendben lesz.
- A maga testvére már három év óta folyton jön.
- De most biztosan megjön, kezét csókolom. Legközelebbi Liga-napon előről

megismétlődik ez:

- El fogjuk venni a gyereket.
- Csak most ne tessék, kezét csókolom. Most egész biztosan megjön a nővérem. Már mindennap várom a vonatnál.

Egy fekete piaci táská az asszony minden vagyona, abban van minden cókókja. Lakásuk nincsen. Fáradtan vánszorognak minden este az éjjeli menedékhelyre. Évek óta ez az otthonuk. De akárhányszor megtörténik, hogy nem érkeznek elég jókor haza! Az éjjeli menedékhely már megtelt; nem eresztenek be senkit!

- Nincs több hely.
- És odakünn esik a hó! Zúzmara van a fákon!
- Megfagyott madárcák buknak alá a villamos sodronyról!
- Nincs több hely!

Nem baj! A kis csoport tovább vánszorog. Van még egy hely – ők tudják, – ahol megpihenni lehet.

Lenn a Tisza Kálmán-téren áll egy fővárosi szemétláda; jó nagy, fedeles láda, rá van írva: Budapest székesfőváros tulajdona. Itt meg lehet pihenni és így lesznek ők Budapest ingyen vendégei. Az asszony felemeli a láda tetejét, beteszi a szemétládaába a két gyereket, aztán amikor már benn vannak, bemászik maga is; aztán leereszti a láda fedelét. Vekker-óra nem is kell neki! Megérzi, hogy mikor hajnalodik; akkor ki a ládából! Mert ha egyszer rajtaérik őket, akkor ennek az utolsó menedéknek is vége lesz.

Hajnalban Budapest vendégei kimásznak a ládából és nekivágnak a téli ködnek ...

És az asszony csak hurcolja gyermekeit tovább; újra tovább; nélkülözésen, elképzeltetlen szenvedéseken, piszkon és gyötrelmeken át. Mint dühös és féltékeny állat a kölykeit, cipeli őket a pesti nyomor inferioritásain keresztül ...

A tizenegy éves maitresse.

R. Gizellát, a vasutas leányát, nem az utca nyelte el, nem is azok a szennyes lebujok, ahol a rendőrség által jól ismert lélekkufárok kínálják és árulják Budapest fiatalságát romlott férfiakkal. Ez a kisleány fölfelé bukott. Fiatal teste árát nem kellett mással megosztania, csak – az apjával. Az édes apa – neve pontosan olvasható a rendőri aktában – maga volt a kerítő. Az apát összehozták egy magasállású bankhivatalokkal. Egy romlott idegzetű, de még fiatal férfival. A bankhivatalnok árut keresett, a vasúti munkás árut kínált, megkötötték a vásárt. Az apa kapott 600 koronát, a tizenegy éves Gizella kapott rendelkezésére egy elegáns háromszobás lakást, összes mellékhelyiségekkel, szobalánnyal, szakácsnővel, szabónővel stb. A kis Gizella így lett már tizenegy éves korában asszony. Ezzel szemben az apja a hatszáz koronán kívül állandó segínyt kapott a kislány megromlottjától.

A szomszédok azonban, akik ott laktak a vasúti munkás körül, nem tudták elnézni a munkás jó módját és feljelentették a kislány eladásáért. Így került a dolog a gyermekbíróság elé. Majdan Claudine patronessz azután hivattasszerűleg utána járt a dolognak, azzal a céllal, hogy a feljelentés igaz, elviteti a kis metreszt kényelmes hajlékából és a gyermekmenhelyre internáltatja.

Detektívet vett maga mellé, azzal elment a nagy bérházba, ahol a bankhivatalnok liliumkedvese számára lakást tartott. Ekkor a bűnös viszony már másfél éve tartott és a kisleány madnem tizenhárom éves volt. A detektívet egyelőre a kapuban hagyta és Majdan Claudine maga csengetett be a lakásba. A szobalány nyitott ajtót.

– Kit tetszik keresni?

– R. Gizellát keresem!

Bevezették az úrnő budoárjába, ahol éppen a fodrásznő illatosította, bodorította a tizenhárom éves nagysága haját.

– Mi tetszik? – kérdezte a fésűk és hajtúk közül a ház úrnője.

– Csak hagyja abba fiam a toalettet és jöjjön velem!

– Kicsoda maga? Nézzék csak, hogy mit akar!

– Én a kerületi patronessz vagyok! Egy-kettő jöjjön velem!

– Szépen megyek magával! Éppen! Azonnal! Van eszembe, hogy elmenjek magával?

– Már pedig én most a menhelybe fogom szállítani.

Lett erre nagy sírás, toporzékolás, a szobalány, a szakácsnő beszaladt, a kis leány tiltakozott, ellenkezett, nyelvelt, gorombáskodott.

– Kap két pofont és akkor tudom jönni fog! – így az energikus patronessz.

– Még ha rendőrt hoz akkor sem megyek! Majdan Claudine akkor felcsengette a kapu alól a detektívet és végre is győzött a hivatalos hatalom. Gizella ott hagyta a háromszobás lakást, a szobalányt, a szakácsnőt, a fodrásznőt, a szabónőt, akit várt, a bankhivatalnok urat, akivel még egyszer és utoljára telefonon akart beszélni ... kötött rékliben, bébé-kalapban, leeresztett hajjal vitték el a hivatalos személyek. A gyermekbíróság szobájában roppant komolyan szólalt meg a tizenhárom éves asszony!

– Jézusom, mi lesz most az én háztartásommal?

Hamupipőke.

A bank tönkretette őket; a dolog úgy kezdődött, hogy a férj tisztviselő volt az államrendőrségnél. Azt gondolták, hogy a kis fizetésből jobban jönnek ki, ha nem fizetik a drága pesti házbért, hanem vesznek egy kis házat Erzsébetfalván: – lefizetésre. Meg is vették. De meghalt a családfő, itt maradt az özvegy két kis leányával; nyolcéves a nagyobb, hatéves a kisebb. Fizetni nem tudtak tovább, a házat elárverezték; gond, betegség, szegénység ütött be, a bútort is licitálták; jött a nyomor, a szegénység hű kísérője; minden a zálogházba ment. Az asszony ágyrak esett, súlyosan beteg lett, éheztek, szenvedtek, a halált várták mindannyian. Eljött a Liga és azt mondta: magára vállalja, elviszi a két gyermeket. Az anyai szeretet azonban, mely sokszor szembeszáll, harcol és le is győz minden logikát: – odaadta a nagyobbikat, de a kisebbiket nem tudta elbocsátani magától:

– Megszakad a szívem, ha nem lesz velem egyikük sem! Inkább megölöm magamat, semhogy mind a kettőtől megváljak.

Otthagyták neki a kisebbiket. És bebizonyosodott, hogy nem minden hazugság, ami a mesékben van. Feltámadt a Hamupipőkéről szóló mese: az ágyban egy beteg anya. A szoba legfőbb bútora: a szenvedés; egy kis leány képviseli a bánatnak ebben a rengetegében a gondviselést. Rendben tartja a lakást, ápolja a beteget, eteti, mos, takarít, a népkonyhára megy ebédért. Nem gyermeke, nem kis leánya, de anyja az édesanyjának. Önfeláldozó, fáradhatatlan, a mártíromságig odaadó.

Este volt, amikor benyitottam a szoba-konyhás zuglakásba. A szobaajtó be volt téve, odabent feküdt a beteg. Hamupipőke a konyhában zsámolyon állt, egy nyitott spiritusforralón tejet melegített anyjának; öreges komolysággal leste, mikor forr fel a tej. Egy pillanatra megálltam, olyan nagyon meghatott a látvány:

– Mit csinálsz itt, kisleányom?

Hamupipőke élém szaladt, egyenesen a karjaimba; kitört belőle minden keserűség és szívszaggató volt, ahogy elfülő hangon, mint a nagyok, akik már mindennel tisztában vannak, zokogott:

– Jaj istenem, néni! De meguntam az életemet! ...

A RÉSZVÉTEMBER.

A budapesti temetkezési vállalkozók ádáz harcot folytatnak egymással. Különösen elkeseredett küzdelem folyik a kórházak körül, ahol sok a beteg és boldog az a ki valamelyik kórházi portás vagy tisztviselő jóindulatát meg tudja nyerni; az érdek ilyenkor kölcsönös és meg is találják mind a ketten számadásukat. A temetkezési vállalatoknak az a taktikája, ha a portás által értesülnek a halálesetről hogy első kábultságában rohanják meg a gyászt: a halottat sirató özvegyet, szülőt vagy testvért. Annak a bánatát zokogó szomorúságát, első fájdalmát úgy összeszabdálja a temetkezési vállalat embereinek, a portásnak és a kórházi egyéb személyzetnek a „főzési” művelete, hogy mire a megfőzetés után magára eszmél, szent bánata és mélységes fájdalma olyan, mint az a gyászfátyol, amit profán kezek összevisszaléptek, gyúrtek. Komikusan groteszk a vállalatok „részvétemberének” szereplése.

Alig lehet szomorúbb figurát elképzelni a részvét-emberről. Budapest, a nagyváros üzleti hajszája, éhes konkurrenciája formálta ki ezt az alakot; rajta nyugszik a vállalat sikere és ha rosszul dolgozik, irgalmatlanul elcsapják és más részvét-embert vesznek. A részvét-ember a kórház előcsarnokában megrohanja a halott legközelebbi hozzátartozóit a maga meghatott sóhajaival, engesztelő gesztusaival és mii-könnyeivel, a maga hívatlan és kéretlen részvétével olyan, mint a kullancs. Nincs a gyászolóknak, aki apját, anyját, gyermekét vagy más hozzátartozóját siratva jön a kórházba, olyan magányt és tiszteletet parancsoló pillanata, feljajdulása, sikoltása, amely visszariasztaná a részvét-embert. A részvét-ember tud tolakodó és tud intelligensen visszahúzódnak lenni, tud sóhajtani, nyögni, zokogni; egyénisége olyan, mint a harmonika, az üzleti szükséglet hozza ki belőle a különböző változatokat. Elszenvedi, hogy néha gorombán elutasítsák és amelyik kórházban nem tűrik meg, az utcára teszi át hadműveleteinek színhelyét.

Délután két óra van. Színhely: a helyőrségi kórház előcsarnoka. Személyek: a „részvétember”, a „gyászoló özvegy”, egy ápoló, egy kórházi szolgáló, a hullaszolgák, a kocszhordó, szóval mindenki, akinek valami köze van a borralalóhoz; ezek a kórházi alakok ott várnak, lézengenek. Látogató szállingóznak. Mindegyiknek csomag a kezében; kabátja alá rejtve; sóhajos, szomorú szobákban már várják őket. A kacagányos portás méltósággal sétál fel-alá, rendelkezik, dirigálja a szeretetet. Az udvarban platánok, pignóniak lombfosztottan, busán hajladoznak és egészen hátul, a kórházudvar végéről, szembenéz egy kis fehér épület: a halottaskamra.

A részvétember állandóan gyászruhában jár, fekete nyakkendőt és a kalapjában flórt visel; mihelyt a portás jelenti a halálhírt, azonnal ugrik, belső zsebébe csapja árjegyzékét, mintakönyveit, rohan, hogy mielőbb a helyszínen legyen. Ha előbb megérkezik, mint a család, bőven megkap minden információt a családra várakozó kórházi személyzettől. Ezek összeadják információjukat a család vagyoni helyzetéről: „négy szoba”, „nyugdíjas”, „takarékpénztári könyve volt”, „előkelő rokonság látogatta”! Ezt a részvétesnek mind tudnia kell, hogy a részvét hányadik fokát alkalmazza és milyen drága költségvetést terjesszen elő. Akkor aztán megindul a „főzés”. Az üzleti diplomácia lecsap a gyászra és miközben sikong és zokog a fájdalom, a részvétes az együttérzéstől eltorzult arccal lesi, hogy kínálkozik a fájdalomon egy kis rés, hogy ő abba beleakassza a maga üzleti tevékenységét. És a rideg próza legtöbbször győz. A részvétember taktikája kiforgatja a gyászolót és alig lehet vegyesebb pillanatot elképzelni, mintha az összetört szívű özvegy, aki egyre azt sikongja: Jaj, Istenem! Istenem! Mit tettél velem! Elvetted az én egyetlenemet... kellő üzleti megdolgozás után megkérdezi: Hát *mennyibe* kerülne ez a temetés, amit ajánl? ...

(Megjelenik a gyászos hölgy, akinek meghalt az ura, zokogva, roskadozva jön. Szakgatottan, keserű, szívettépő hangon az urát kiáltja folyton.)

A részvétember: (mint deus ex machina előlép, szomorú, ünnepélyes arccal szól a hölgyhöz): Fogadja részvéteimet, nagyságos asszonyom! Épp most értesültem, hogy szeretett férje meghalt. Szegény ... mennyit szenvedett... hallottam ... még ma délelőtt is nagyságos asszonyt emlegette ...

A hölgy: (nem tudja elgondolni, hogy ki ez az idegen, ez a sohasem látott jóbarát; de a szívébe nyilal, hogy az elköltözött utolsó perceiben is őt emlegette és ... látni akarta ... és nem láthatta ... utoljára ...)

A részvétember (bús arccal): Bizony szomorú ez! ... szegény nagyságos asszonyom ... Most már csak egy kötelessége van nagyságodnak a drága halottal szemben: szépen megadni neki a végtisztességet. (*A hölgy* helybenhagyólag bólint.) Megengedi nagyságod, hogy előterjesztéssel éljek a temetést illetőleg? Éppen véletlenül nálam vannak a minták. Az Entreprise hivatalnokai vagyok. Igen csinos dolgokat tudok mutatni!

A hölgy: (tiltakozik az ellen, hogy már most ilyen profán dolgokkal hozakodnak elő ... nem tud gondolkozni sem ... látni akarja halottját.)

A részvétember (diszkrétan a háttérbe vonul).

Az ápoló: támogatva vezeti az ájuldozó asszonyt; *a részvétes* utánuk kullog. A hullaházhoz mennek, mert odavitték már a halottat. Hosszú, kavicsos utakon, zöld puszpángbokrok mentén mennek. Lilásra vált torz arcok merevednek a hullaházban, miszteriumosan letakarva fehér lepellel.

A hölgy (odarogy az ura mellé, jajgatva, sikongva szólongatja; az ápoló kimegy).

A részvétember (ott áll a hölgy mögött, meghatva, áhítatosan, csendben vár, míg az első rohamnak vége, aztán megszólal): De nagyságos asszonyom! Vigasztalódjék! Ne sírjon! Tönkreteszi magát!

A hölgy (keservesen zokog).

A részvétember: De édes nagyságos asszonyom! Ne tessék annyira sírni! Szegény megboldogult annyit szenvedett! Nem jobb neki, hogy megváltotta a halál?

A hölgy (csendesesen zokog).

A részvétember: Nyugodjék meg, nagyságos asszonyom! Hisz beteggé teszi magát! Az nem helyes, hogy az élők a holtak miatt egészen tönkretegyék magukat. Nyugodjék meg az isten rendelésében ... Tessék a friss levegőre jönni. (Támogatja, a karjába karol és kivezeti, mintha bátyja vagy rokona lenne. Mikor már künn vannak az udvaron, akkor mély sóhajjal folytatja): Szegény megboldogult ... milyen rettenetesen elhagyottan fekszik ott! Ravatalra kellene tenni! Most már igazán itt az ideje!

A hölgy (bólint).

A részvétember: Tessék megengedni, hogy költségvetéssel szolgáljak! A legszolidabbján, a leszebben és legolcsóbban dolgozom Budapesten! (*A hölgy* nem tiltakozik és ő kifejti a maga egész üzleti tudását. *A hölgy* kifogásol, drágái, de mindenre meg tud felelni, a részvétről, a meghatottságtól tremolázó hangról sem feledkezve meg, mégis előkelően, szédületes biztonsággal ontja a maga különböző skáláit és feltételeit.) Olcsóbban mint nálunk, bárhol egész Budapesten, sehol sem kapja meg nagyságod, mert mi nagyban dolgozunk: saját gyár, saját kocsik! Abban a helyzetben vagyok, hogy a legmesszebbmenő kedvezményt nyújthatom.

A hölgy (bánata egészen lefoglalja, csak annyit tud mondani): Igen! ... Igen! ...

A részvétember (mint a lavina folytatja): III-ad osztályú kocsi helyett módomban van II-od osztályút adni, IV-ed osztályú ravatal helyett adok III-ad osztályút. Vettetni partiban. Úgy meg lesz velem elégedve nagyságod, hogy még másnak is fog bennünket ajánlani.

A hölgy (elgondolkozva, mereven néz maga elé).

A részvétember (kipakkol, széttárja a nagy albumot): Kérem nagyságos asszonyom! Kezdjük mindjárt a kocsikon. Tudok húszféle mintát is mutatni. Van sima, közvetlen furgon, üveges, ezüstös díszkocsi pusnikkal százötven-háromszáz koronáig, lila díszkocsi,

tollpusnikkal, angyalokkal, négyfogatú, háromszáz korona, hatfogatú négyszáz korona, csatlós, aranyozott szerszám. De ha nekem fogad szót nagyságod, tessék fekete díszkocsit venni; ha valaki elegánsan akar temetni, nincs annál szebb, mint a tiszta fekete; csupa gyönyörűség!

A hölgy (sír): Igen ... igen ...

A részvétember: Tessék ezt a rajzot nézni. Koporsót adhatok önnek, egyszerű simát, harmadik osztályú, Maschner-féle tapétásat, második osztályú érckoporsót. Tessék nézni ezt a gyönyörű íveltet: nagyszerű lenne egy második osztályú guirlandos, menyezetes ravatallal. Óhajtja nagyságos asszonyom így? Tessék nyugodt lenni! Csak én rám tessék bízni! Milyen szemfedőt óhajt? Adok nagyságodnak olyant, hogy élvezet lesz ránézni. Első osztályú, duplafodros, brillantinszálasat. Megszámítom másodosztályúnak.

És milyen beszterelést méltóztatik parancsolni? Csendes beszterelést, félhalkan imádkozva tíz korona, lakástól tizenegy korona ... Aztán jön a kíséretes, karinges beszterelés. A pap karingben, két ministránssal, egy tömjénes, egy keresztes ... ez huszonhat koronától harminckettőig megy ... amilyen előkelő a kerület ... a papnak íég jár külön egy negyedfontos szál viaszgyertya. De kíséri még egy darabig az utcán, háromszáz lépési megy a halott után ... de ha ez nagyon egyszerű, akkor méltóztaték palástos temetést. Aranyos köpeny, négy énekes kvartett, negyven (koronától hatvanig ...

A hölgy: Igen ... igen ...

A részvét ember: A pap félfontos gyertyát kap, az egyházfi negyedfontosat. Külön ima két korona. Háromszáz lépés két korona. Temetőbe harminc korona kocsipéncz. Méltóztatik? ... És milyen harangozást parancsol nagyságod? Egy kis harang egy korona, nagyobb harang két korona. Két kis harang, egy nagyobb, előnyár: három korona. Egész nagy harang, például a Bazilika száz korona ... Ami a sírhelyet illeti, négy koronától félfelé, egész ötven koronáig. Amilyen a parcella, meg a sír ... Majd azon iparkodom, hogy megfelelő szomszédságba kerüljön a sír. Talán az ötödik parcella? Igen ajánlom! Jobb családok vannak ott! ...

A hölgy (csendesesen zokog).

A részvét-ember (tovább magyaráz, kifejti egész exozéját, látja, hogy az üzlet még nem egészen biztos és elsüti az öreg ágyút): Tetszik tudni mit? Most mondok nagyságodnak valamit! Az egyszer kivételt tesztek, a szegény megboldogultnak nagy tisztelője voltam, az ő kedvéért megteszem. Odaadom azt a kocsit, amelyiken: – Rákóczi fejedelmet temettük!

(És csak fejtegeti exozéját tovább; részletesen): Parcella ... sírhely ... csokor ennyi ... fej vánkos ennyi ... kereszt ennyi ... summa-summarum ... kitesz összesen ennyit ...

A hölgy (zokogva bólogatja utána): Igen ... igen ...

A villamoson együtt jöttünk vissza az entreprise hivatalnokával, a részvét-emberrel.

– Mennyire meg volt hatva, mikor azzal a hölgygye beszélt! – mondom neki.

Reám néz.

– Hát kérem, az mindig az üzlettől függ! – mondja – az már így megy minálunk, amilyen az üzlet.

– ??

– Ha jó módú a fél, mert én azt már tudom előre, akkor még sírok is, ötven-hatvan koronás temetésnél semmi szomorúság, semmi részvét. Mert azokra rendesen rá szoktunk fizetni, mert adósak maradnak. Ja, ez már így van!

– De hisz ez borzasztó!

– Már hogy lenne borzasztó? Nekem meg kell csinálni az üzletet, azért fizetnek. Csak nem hagyom, hogy a konkurrens csípje el. Ha (bejövök a kórházba, csak egy szempillantás és már látom, hogy a kórházi személyzet gáncsot akar-e vetni; mástól kapja a províziót vagy az én pártomon van-e. Tisztába vagyok azzal is mindjárt, hány koronás temetésre van kilátás. A fődolgoz az, hogy bemutatkozni tudjak, akkor én már megvágom a felet. Nem is muszáj mindig meghatottnak lenni. Például: anyósfelvételnél nem kívánják. Ha ők sírnak, azzal én

nem törődöm. Ha nagyon sírnak és nem akarnak beszédbe ereszkedni, akkor is verem az üzletet; váró helyzetben vagyok; de a család körül forgolódom mindig. Nekem muszáj megcsinálni az üzletet. Kidob a főnököm, ha lefőz a konkurrens.

– Rettenetes, hogy maguk milyen cinikus játékot művelnek!

– Miért rettenetes? Az a rettenetes, ha másnak jut az üzlet. Kérem, az egész dolog nem más, mint egy közönséges főző-ügy! Főzni kell tudni a felet! Miből éljünk? Úgyis tönkre teszi egymást a sok vállalat! . . .

A kórházban meghalt a szegény beteg. Messzi gyötrő utakon, túl az utolsó halálküzdelmek után mereven, fagyosan pihen; de mielőtt elmenne az örökkévaló nagy csendességbe, még a pompes funebres üzleti konkurrenciája vívja meg utolsó csatáját a hideg test körül ...

Föléje hajlik a bánat, a sikongó fájdalom; utoljára becézi a szeretet; és a gyász fölé mint valami tarka, vidám, mint valami szörnyű groteszk csipkét, applikálja a maga üzleti technikáját a temetkezési vállalat részvét-embere ...

TAKARODÓ.

Röpcédulát bocsátottak ki a kereskedelmi alkalmazottak.

„Nagysád nem úriasszony, ha annyira szívtelen, hogy este nyolc óra után vásárol – a szegény holtrafáradt, tönkrerobotolt kereskedelmi alkalmazottaktól!”

Dehogy nem vásárol, dehogyis nem. A nagysád még este féltízkor is leküldi a cselédet öt krajcár ára pörkölt kávéért, félfont cukorért, aztán egy mágnássajtért, esetleg megkíván egy muszka halat. Mert miért ne küldené?

A nagysád négy órától nyolcig a kávéházban ül s a korzón flörtöl, aztán, mert nincs egyéb pro-gramja, mert ez általános szokás, mert ez egy neme a szórakozásnak, vásárolni megy; csipkét kér, mert siet, telefonozni is akar a nagy mamájának, ezalatt a segéd félóráig lesi a dobozzal, a csipkék közt válogat még háromnegyed órát, utoljára is kisül, hogy csak mintákat akar, holnap eljön a barátnőjével ...

A másik nagysád, este félkilenckor, amikor az üzletben már félig lehúzták a redőt – nagy garral átbújik a redő alatt a leányával, aztán neheztelően elkiáltja magát:

– Hát nincs itt senki? Igazán szégyen, hogy egy ilyen nagy üzletben nem szolgálják ki az embert.

Rohannak eléje:

– Kezeit csókolom! Méltóztassék parancsolni!
– Nyakdíszet kérek!
– Milyen tetszik, nagyságos asszonyom?
– Láttam délelőtt Bárczainál egy csodaszép mintát, tudja olyan nagyon apart volt, de nem tudom pontosan milyen volt, mutasson talán valami aranyat!

A segéd levesz három doboz arany nyakdíszet, őnagysága félóráig turkál a dobozokban, aztán visszadob mindent:

– Mégsem lesz jó az arany, nagyon hamar feketedik; talán ezüstöt Vagy acélt. Hisz látom, van elég nagy választék.

A segéd leveszi az acélt. Van vagy kilenc doboz. A hölgy gusztálja, válogatja, felpróbálja a tükör előtt, hogy illik-e az arcához; az egész személyzet vár és lesi, hogy meddig tart ez a multság? Ha valamelyik csendesen méltatlankodik, ráfordul a főnök:

– Ha én itt tudok lenni mint főnök, maga is itt lehet mint alkalmazott!

Végre készen van a hölgy az ezüstrrel is:

– Nagyon szépek, igazán nagyon csinos dolgok, de nagyon matt, nem mutat; talán valami színeset adna.

A segéd felmászik a létrán, lehozza a színesei, lehoz tizenöt dobozt, lehozza az egész kollekción.

– Dehogy ezt! Dehogy ezt! Nem látja!? hisz ez mind nagyon merész, ejnye; – igazán furcsa, hogy egyetlenegy diszkrét mintát nem bírok találni. Tudja mit; hagyjuk holnapra, azt hiszem jobban látjuk majd nappal; különben is látom, hogy az urak zárni akarnak.

– Oh kérem, csak tessék tovább választani, ha nem felel meg, szívesen visszavesszük. Talán valami törökös mintát méltóztatnék nagyságos asszonyom?

Három segédet megbolondít a kérdés; merre is van az a törökös minta, de előkerül az is.

– Ez talán meg fog felelni! – mondja ő nagysága hosszas töprengés után; vágjon le csak belől háromöt centimétert!

Mindenki fellélegzik; a segéd veszi a méter és az ollót.

– De nem! Hagyja csak! Ne vágja le! – kiáltja hirtelen a hölgy; – most jut eszembe, – hisz

meghalt la mamám, félgyászban vagyok, nem vehetek ilyen piros mintát. Mutasson csak kérem valami fehérét, feketével!

A kereskedelmi alkalmazottak már régen küzdenek a záróráért. Az ezerkilencszázhatodik év végén a kereskedők nagyrésze becsületszavára fogadta, hogy kérésüket teljesítik. Ezerkilenc-százhet január elsején lampionos felvonulást tartanak az alkalmazottak. Egy hét múlva pedig már ötven helyen fordul elő tüntetés, tömérdek letartóztatás, mert az ígéretet megszegték. Azóta számtalanszor igyekeztek igazukat kivívni, folyton újabb és újabb nagy mozgalmakat rendeznek, de mind hajótörést szenvedett a közönség kényelemszereteten és szociális érzékének hiányán, a főnökök ridegségén. Most végre törvény lett jogos kívánságukból, de ez sem úgy, hogy teljesen és az egész országban orvosolná helyzetüket.

Nincs olyan társadalmi osztály, amelynek mostohább sorsa volna, mint a kereskedelmi alkalmazottaknak. A főnökök élelmessége miatt, mely az ajtók, ablakok minden zugát kihasználja a kirakatok céljaira, valóságos sötét börtönökben élnek, a folytonos zshivaj és idegölő munka között. Felmondási idejük nyolc-tizennégy nap, de legtöbbször ezt is kijátszák, fizetésük csekély, nyugdíjuk nincsen, a révbejutás, az önállósítás a mai viszonyok mellett alig egy századrészének sikerül ... Egy szociálisan szervezkedő társadalom kitagadottjai ők.

Valósággal tűrhetetlen a kisebb fűszerkereskedőknél alkalmazott segédek helyzete. A kisebb fűszeres segédje inas, háziszolga, ügynök egy személyben. Reggel öt órakor a fűszeressegéd már kisöpörte, rendbehozta az üzletet, most a tejesüvegeket szedi össze, hogy zsemlyével együtt fölvigye az emeletekre. Kinek hogyan dukál. Fél liter tejhez három kifli való; egy liter tejhez három kifli, négy zsemlye; vagy fél kenyér. A III-ik emeleti saroklakás előtt megkéri a Blauék Zsuzsija:

– Jaj, édes ifiúr, máma kelt tészta lesz, egész elfelejtettem, hozzon csak fel drágám három krajcár ára élesztőt!

Mire a tejet széthordta, már várnak lenn a vevők, munkások, napszámosok jönnek pálinkázni. Számon kell tartani, kinek mi a kedvenc itala és a vonalig kell tölteni. Aztán jön a törzsvendég, a szomszédúr, a viceházmester, aki elvégezte már a hókaparást, a viciné ténsasszony, aki leadta a szemetet és betérnek egy pohárkára. A szomszédúrnak külön pohara van, a pohár már elő legyen készítve! Politizálni is tudjon a segéd, mert a szomszédúr erős Kossuth-párti.

Jönnek aztán az asszonyok. Két szomszédasszony találkozik pont az üzlet előtt, elpletykáznak vagy egy óra hosszat, aztán rohannak az üzletbe. A kiszolgálásnál akarják megtakarítani az elpletykázott időt. Ha nem elég gyors a segéd, elszaladnak, a főnök pedig kiabál:

– Maga ügyetlen, nem tudja a vevőt kiszolgálni? Magát ki kellene tömetni, barátom!

Jönnek cselédek, szakácsnők. Ilyenkor alkalma van a segédnek az elmésségét is ragyogtatni. Ügyesnek, hódítónak, szellemesnek kell lennie. Érdeklődnie kell minden iránt, minden titkot tudni a környéken. Lélekbúvár is legyen; mindig érdekes és újszerű témákkal hozakodjék elő, azonkívül tudnia kell azt is, hogy mikor szakítsa félbe a beszéd fonalát, hogy a kíváncsiságot felcsigázza és a szakácsnő izgatottan lesve a folytatást, másnap újra lejöjjön az üzletbe.

Délben az üzletben eszik a segéd. Az ebéd ideje alatt állandóan ki kell szolgálnia a vevőket; folyton fel kell ugrálni, azután piszkos kézzel tovább ehetik. És így tovább, egész napon át. Délután csomagolni, újra kiszolgálni, vacsora alatt újra tizenötyszer felkelni.

Télen ugyanez avval a változatossággal történik, hogy a segéd félig meg van fagyva és csak tavasszal olvad megint föl. Mert a fűszeresek a sok romlandó áru miatt nem fűthetnek. A segédnek pedig arra nincs ideje, hogy kezeltesse a daganatokat elfagyott kezén; akárhánynak a sebe elfekélyesedik és örök életére egy télnek a nyomorultja lesz ...

És hát lefeküdni, aludni mikor lehet? Vacsora után bejön a szomszédboltos beszélgetni; lesik a konkurens fűszerest, mikor zárja be az üzletét és a segéd topog a hidegtől; fújja meggémberedett ujjait, úgy figyeli a vetélkedést.

Végre zárnak a másik üzletben, rohan haza, a segéd, a kis, piszkos, levegőtlen, világító udvarra nyíló szobájába; teljesen kimerülve, agyonhajszolva dől az ágyba és alszik, pihen, szórakozik naponta összesen – hét órát.

Egy negyedmillió ember él nálunk ilyen módon, kultúrállamot megszegyenítő mostoha viszonyok között. Egy negyedmillió ember, akik között leginkább pusztít a tüdővész, az elmebaj és helyzetük napról-napra való bizonytalanságában, megélhetésük nehézsége miatt az idegen vagyon ellen elkövetett büntettek sorában is kellő számmal vannak képviselve. Egy negyedmillió embert nem oltalmaz ebben a .jogállamban senki, a legnagyobb kiuzsorázás és a legnagyobb önkény lehetősége ellen.

És egy negyedmillió ember húzza a jármot lankadt izmokkal hajnaltól napestig, ködös szürkeségben, ólmos reménytelenségben, jövője a koldusbot, vagy inaszakadtan egy kórházi ágy, családja martaléka vad életviharoknak.

Két órát kér tőlünk egy negyedmillió ember szerte az országban! Oh, milyen kevés és mégis milyen csodaszép ajándék! Két órát, amely nekünk semmibe sem kerül, csupán egy részvétlen léha szokásba. Két órát, amelylyel előbb abbahagyhassa a munkát, ha érzi, hogy ez a munka már nem munka többé, hanem keserves robot. Két órát, amelyben nem kell hajlongani, kicsinyes szeszélyeket szolgálni, méltatlanságokat hidegen tűrni, amelyben szabad lehet, szabad, nekivághat a világnak, örülhet, ujjonghat, szenvedhet, boldog lehet vagy boldogtalan, de hisz az mindegy, csak ha szabad lehet, szabad, élhet a maga igaz *emberi mivolta* szerint.

Jönnek, tűnnek az évszakok, buja forró a nyár, a verőfényes ősz, fagyos hóviharos a tél, a napsugaras tavasz, a rügybontakozás. Illatoz az akácvirág, a fák zsenge lombja reszket az enyhe fuvalomban, repedezett törzsük kérgét ibolyaszínű árnyalattal önti el az alkonyodó nap sugara, valami diadalmas életöröm ujjong mindenütt! – rettenetes lehet fülleddt börtönben lenni! Mindig csak ott! ...

Némelyiknek gyermeke van; este legkedvesebb a gügyögése. Asszony várja haza; olyan szomorúak a magános esték ... Másokat meg a könyvek, a hallgatag komoly gondolatok, a kultúra közvetítői ... Milyen kevés és milyen csodaszép ajándék két óra!

A nyolc órai *takarodó*. Az egymásnak felelgető, egymás után legördülő redők a takarodó hangjai nyomán, egy fáradt, kimerült sereg indulna végig az utcán. Ez lenne a legszebb muzsikája ennek a városnak! ...

KÓRHÁZAK VILÁGA

Akik mentek éjszaka az utcán és láttok a tompa éjben messziről egy kórházi ablakot felétek világítani: hajoljatok meg előtte! Ottbenn a tökéletes emberszeretet gyakorolja a maga műveit!..

A C pavillonban.

Éjszaka van. Sötét párák fekszenek a városra. A Szent István-kórház C pavillonjának üvegszemei kétoldalt opálos fénnyel integetnek egymásnak. Csak kétféle helyen vannak még ébren, ott, ahol mulatnak és ott, ahol – szenvednek. Óh azok a hosszú-hosszú kórházi éjjelek! Benn a kórteremben félhomály van. Az asztal fölött ég a lámpa. Ott ül alatta a tüdővész eljegyzett mátkája, az apáca ápolónő. Varr vagy imádkozik. Hétről-hétre, hónapról-hónapra, évről-évre csak varr, csak imádkozik. A világi ápolónő az asztal másik végén ül. Lefeküdnie nem szabad, csak ül mereven, fejét a kezére hajtva. És így várnak ők ketten csendesen, szótlánul ... míg peregnek lassan a percek ... míg körülöttük viaskodnak testi-lelki gyötrelmek ... míg egy világ százféle jajkeserve ezer változatban hullámszik körülöttük ... míg jön az ajtón be, megy az ajtón ki az éjszakai vendég, a kérlelhetetlen legény – a kaszás ...

Az ágyak gondosan letakarva szürke pokróccal, a fekete táblás fehér ágyakban sorra neszelnek. Lázás beteg fetreng az egyik ágyban, félrebeszél. Amaz ott messze járt, műtétet végeztek rajta, a kloroform édes, átható szaga még körül fogja, lábai föl vannak polcolva, az ápolónőt szólítja minduntalan. Aztán megint egy másik. Lihegve, zihálva ül az ágyban; nagy otromba vizibeteg teste lapdásal vonaglik. A szomszédját szélütés érte, mereven fékszik, a csontarokra élesen rajzolódnak ki megnyúlt vonásai, csak a karját tudja mozgatni, azzal hadonászik örökké; beszélni nem tud, egyetlenegy artikulálatlan hangot hagyott meg neki az élet; hn ... hn ... ezt az egy hangot löki magából ki minduntalan. Az ötvenkettes ágyban fiatal nő fekszik; ezt bronzkór lepté meg, a mellékvesék betegsége. Olyan az arca, teste, mint egy plasztikusan gyönyörűen kimintázott patinás bronzszobor. Aztán egy cukorbeteg; egy tábeszes, szólni már nem tud; kis ezüstből való feszületet szorongat; a krisztus képét csókolgatja folytonosan. A terem sarkában halni készül egy asszony; már csak órákig tarthat vagy percekig, az orvosok lemondtak róla. És megannyi halálvajúdás. Duzzadt, puffedt arcok, csont-arcok; dúltak, sárgák, kékesek, szürkék; csupa mozgó, élő feloszló hulla; ki mészszé keményedik, ki rákos fekélyé válik; az egyik tele van cukorral, a másik mérges toxinos folyadékkal, ki epével, köszvény-csomóval; átváltozik a vére mindannyinak; undorító mérges folyadékká változik.

A kriptás szobában fojtott a levegő; jodoformtól, vértől beteg szervek párájától szaglik. Szerteszéjjel a teremben rocska, felmosóröngy, itt-ott vatacsomó, jégtömlők. A nehéz álmok, lihegések, a hörgések; a jajok és a könyvek; a haláltváró beteg látomások, tébolyító, fojtó káosszá sűrűsödnek. A párás, sűrű levegőben ott remeg minden köny és minden fájdalom; olyan az egész, mint egy halottat sirató, halottat búcsúztató örökös circumdederunt ...

A sötétség lágyan beteregeti minden megvesszőzött gyermekét, csak a haldokló rettenetes nehéz sípoló lélegzetvételét lehet hallani ... A szempillák meg-megrebbennek, a szemek vak és süket nézéssel merednek maguk elé; itt a nagy tusa ... Az ápolónő oda-oda megy, minduntalan figyel, halkán föléje hajlik, de nagyon halkán, mint aki nem akar zavarni, mint aki nem akarja megzavarni munkájában azt a titokzatos ismeretlent, azt az erős, hatalmas valakit, akinek a neve: megsemmisítés. A hörgés egy időre abbamarad, a szemekben még egy felvillanás, egy esztelen rémület ... aztán egy nyújtózkodás – és mindennek vége ... A két

ápoló csendesesen körülkeríti a halott ágyát a barna csikós spanyolfallal. Ott mögötte a félhomályban a két magányos asszony rendbehozza a halottat. A meleg testről, mielőtt megmerevedik, lehúzzák a ruhát, lehúzzák a paplant, megmosdatják. A lábára cédulát kötöznek; a halotti igazolványát.

A spanyolfal mögött a két ápolónő végzi munkáját, a betegek pedig beszélgetnek:

- Szegény, no ezt se hittem volna, hogy ilyen hamar végez.
- Ráérett már, elég beteg volt szegény.
- Adjon az Isten neki csöndes nyugalmat!
- Kíváncsi vagyok, mit szól holnap az ura?
- Ajaj, biztos lehet benne, hogy meg fog vigasztalódni.
- Hn ... Hn ... kiált közbe a gutaütött.
- Na, neked is jobb volna, ha nem kárálnál itt örökké.
- Hozott a komaasszonyom máma kirántott halat, de a sveszter Jakoba elvette tőlem.
- Úgy megennék már én is egy kis halat.
- Én töltött káposztát hozattam be magamnak, az Apollónia volt inspekciós, az nem vette észre.

- Jaj, de megennék már egy kis töltött káposztát!
- Engem majd fölvelt az éhség, mindig ehetnék; – mondja a cukorbajos.
- A tizenhetesnek jó, mindennap hozzák be neki a drága, jó, hazai ételt.
- Az embert majd a hideg leli ki, ha érzi a szagát, ahogy viszik neki ...

Enni, csak enni szeretnének! Örökre el kell menniök! Kell. Hiába minden vergődés, kétségbeesett őrjöngő kapaszkodás. Hiába minden tomboló keserűség és minden ég ellen lázadó fájdalom. Sohasem örülnek többé, sohasem kacagnak, sohasem szeretnek többé! Sohasem hagyják el többé ezt a szomorú házat, ágyuk kripta, testükből nap-nap után az enyészete ezernyi-ezer molekula. Azt a kosarai figyelik untalan, a hullaszállító kosarat, ismét egy halottat visznek el, aztán megint egyet, aztán megint egyet, aztán ... óh, irtózatossá végig gondolni ...

És mégis hogy torzítja el vonásaikat az éhség, az állati megkívánás, ha a kórterem levegője megtelik a becsempészett ételek szagával. Csak egy falatka étel, már csak egy ízletes falat minden vakuk ... Egész leromlott életük ínnyüknek állatias epedésébe zsugorodott össze ... sohasem örülnek, sohasem kacagnak, sohasem szeretnek többé ... de nem gondolnak erre, elfelejtettek mindent, ami emberi; valami jót szeretnének enni! Enni! Enni!

Múlnak a percek! Hajnalodik. A pirkadó világosság mellett minden olyan fakószürke. Letelt a két óra. Két ember jön egy nagy kosárral, hogy elvigyék a halottat. Ahogy beteszik a kosárba, a betegek riadtan neszelnek a zökkenésre, a kosár nyikorog, ahogy fülönfogva viszi a két ember ...

Kis kerek reklámtükörben nézegeti magát épen a vizibeteg asszony, akinek minden perce meg van számlálva. Nem is tudja, hogy talán a napot sem látja majd fölkelni, mert bár most még öntudatnál van, addigra elhomályosul a szeme és testét magába öleli a halál hirtelen ájulása. Most még kócos haját igazgatja, csinosítja magát, mert nem tud aludni. A szomszédjai méltatlankodnak:

- Mit nézegeti magát örökké, úgyis megvan a formája!
- Mit mozog folyton, az ember nem tud aludni!
- Semmi közük hozzá; – mondja a vizibeteg, annyi jogom van itt, mint maguknak!
- Menjen a fenébe, mit beszél annyit!

A dologba beavatkozik a többi beteg is, míg a vita el nem fajul és valahogyan kiütik a tükröt a fészülő asszony kezéből. A tükör lerepül a földre és darabokra törik. Csend lesz a nagy roppanás és recscsenés után. A vizibeteg már nem dühös, de meg van döbbenve és az esemény borzasztó jelentőségét teljesen felfogva szól:

– Istenem, Istenem, most mi lesz velem, eltörték a tükrömet; most hét évig nem lesz szerencsém!

A szerencsétlen nem tudja, hogy nem hét éve. de hét napja, talán hét órája sincs már hátra

....

Az ég kárpitján már fel-fel tünedezik a világosság; jön az édes, csudaszép tavaszi hajnal; cirógató akáclombok sóhajosan mozdulnak ... idekűnn ezernyi alakban zsendül az élet ...

A Matuláné.

Matulánét egy napon Léváról hozta fel az ura, a boltiszolga a Szent István kórház sebészeti osztályára. Szegény Matulánénak mi volt a baja? El volt jegyezve a halállal. Nem volt, a mi megmentse, egy bizonyos idő múlva meg kellett halnia! Ezt mindenki csakhamar tudta: a beteg, az orvosok, az ápolónők, és a többi beteg, akik el-el jöttek Matuláné ágyához, hogy mint valami különlegességet csodálják. Más nevezetessége is volt a lévai asszonynak. Mikor az ura otthagya a kórházban, mert visszautazott Lévára, mindössze két krajcárt hagyott Matuláné zsebében. Matuláné hát úgy el volt vágva Lévától, az urától és a hét gyerekétől, mintha az Óceán feküdt volna köztük. Még csak egy levelezőlapot se írhatott, mert ahhoz is hiányzott egy fillér.

Mit csináljon a négy fillérrel Matuláné?

Mit kezdjen vele? A zsebében őrizte, mintha egy vagyon lett volna, melyen a kórházból szabadulva majd új életet lehet venni. Pedig Matuláné éhes volt mindig, és a szeme elepedt a sóvárgástól, mikor más betegéknél hazai ínnyencségeket csempészték be a rokonok, vagy a barátnők! És ha a négy fillér száz forint lett volna, akkor mind a száz forintot a gyomrára költi! De négy fillérért még egy narancsot sem lehet venni. Azért maradt meg a zsebében a négy fillér, mintha valami drága ékszer lenne.

Matuláné úgy el volt temetve ott a kórteremben, mintha máris koporsóban feküdt volna; mert neki Léván volt az élete, az ura, meg a gyerekei és azoktól elvágva nem is volt élete. Csakhogy nem tudott ebbe könnyen belenyugodni. Várt; folyton várta; hátha jön valami hír Léváról? A kórterembe a postás hozza a leveleket és hangosan mondja a betegek nevét, akik jelentkeznek és ahhoz a levelet odaviszi nekik. Matuláné várta, várta, hogy egyszer csak megszólal a postás és azt mondja:

– Matula Jánosné!

De ezt hiába várta! Hetek, hónapok múltak el és mindennap bejött a postás és mindennap várta, hogy egyszer csak mégis azt mondja:

– Matula Jánosné!

A várakozás és a reménység már rászaladt a szájára és amikor a postás a levelekkel bejött és sorba mondta a neveket, most már ő maga mondta halkán, elfúló beteg hangon, hogy hátha a postás elfelejtette:

– Matula Jánosné!

De a postás nem felejtette el, csakhogy a Matulánénak nem jött levele. És a hetek múltak és a hónapok múltak és a postás a levelekkel mindennap bejött és ő minden áldott napon odanézett a kezében a levélcsomóra és mindennap jelentkezett:

– Matula Jánosné!

De ilyen névre sohasem volt levél a csomóban. És múltak a hónapok és múltak az évek, télre nyár fordult és a nyárra tél; és Matuláné még mindig a kórházban volt. Jöttek a betegek és mentek a betegek. Jöttek a betegek, a megroskadtak, a lehajtott fejűek, a könnyesek, a remegők, mintha búcsújáró-helyre mennének és hozták magukkal gúzsba kötött életüket, lázmarta beteg testüket. .. És mentek a betegek, a gyógyultak, a kevélyek, a boldogak, forró, új energiákkal teli, lángoló élnivágyással, ádáz csaták elébe, ki a világba, az életbe... Csak Matuláné maradt. Látta a félő remegést, ha jöttek; hallotta az öröm hangjait, a diadalmas hozsannát, ha mentek. Ott hullámozott körülötte a nagy tragédia; az egyetlen, az örök; – a betegség tragédiája; és az élet győzelme. Csak önála nem változott semmi, csak ő maradt.

Történt egyszer, hogy Matuláné új szomszédot kapott; egy úriasszony lett az ágszomszédja, akinek a szíve megesett a szerencsétlen lévai asszonyon, aki mindennap hiába jelentkezett a postánál, aki mindennap elsírta:

– Mi van az én emberemmel? Biztosan összeállt már valami más asszonnyal? Mi van az

én szegény árváimmal?

Titokban levelet írt hát Lévára, a Matula gazdájának, megírta benne, hogy a szegény beteg napjai úgyis meg vannak számlálva, kérte, szóljon Matula Jánosnak, hogy becsülje meg a szegény asszonyt egy pár sor írással; ne hagyja, hogy a szíve egészen elepedjen, hisz úgyse soká tart már.

Szilveszter napján délután aztán beköszöntött a lévai levél. Még pedig nem is üresen, hanem tíz koronával kibéelve. Borzasztó nagy volt az öröm, híre ment az egész osztályban. A többi kórteremből is előjöttek a betegek arra a nagy újságra, hogy:

– Levelet kapott a Matuláné!

A betegek körülállták az ágyát és ő sokszor és hangosan felolvastatta magának a levelet, mely úgy kezdődött: „Szeretett feleségem!” – és így végződött „Csókol férjed, Matula János.”

És aznap beköszöntött Szilveszter-este, mindenféle nagy vigasságra készültek az emberek, éjszaka lett, a kávéházakban és a vendéglőkben szólt a zene, durrogtak a pezsgős palackok és rózsaszínűn felpántlikázott malacokat eresztettek szét, hogy sok szerencsét hozzanak. A kórházudvarra pedig ráköszöntött a magánosság, vakítón fehérlett a hótakaró, belekáprázott a szem a nagy fehérségbe. A kórteremben a betegek vívták csatáikat a szenvedéssel, a rettegéssel, a reménytelenséggel, az éjszakák (magányával, a száz gyilkos kísértő rémmel. Libbenő járású apáca ide-oda megy az egyikhez-másikhoz; innen is, onnan is sóhaj reszket át a félhomályban:

– Istenem, segíts ki innét!

A titkos, halk éjszakában nagy csendesen megszólal Matuláné:

– Nagysága!

– Tessék?

– Aludni tetszik?

– Nem alszom!

– Azt a levelet, édes Nagysága, nem az én uram írta!

– Dehogyan, ő írta!

– Azt valami úrféle írhatta, nem parasztnak azírása ez.

– Ugyan aludjon már! Mit kínozza magát az ilyesmivel?

– Nem ő írta, én tudom! Mert hogy kezdődik ez a levél: Szeretett feleségem! Már csak ilyet nem írt az én uram! A magunkfajta ember azt mondja: Kedves feleségem Borcsa! azután meg így hangzik a levél: Kedves levedre válaszolva ..., már így csak nem ír a paraszt? Hanem aszongya, hogy: kelt levelem Léván, kívánom, hogy soraim jó egészségben találjanak ... Aztán maradok szerető férjed János; azt meg úgy írja, hogy: ezennel (bezárom levelem kívánok neked is jó egészséget, az urad, Matula János. No úgy-e nagyságám, hogy nem ő írta.

– Hátha mással íratta?

– Már mért íratta volna mással, mikor ő igen szépen és akkurátosan tud írni? Nem is tud erről a levélről.

A Matuláné érvelésére nem lehetett semmitsem szólni! És kevés igazságban volt több fájdalom, mint az övében. Mert ehhez a levélhez csakugyan semmi köze sem volt Matulának, aki azóta már vígan élt egy másik asszonynyal, akivel úgy állt össze. A levelet a gazdája írta, az ő ajándéka volt a Matuláné újévi ajándéka.

Kis idő múlva újra megszólal az éjszakában Matuláné.

– Nagysága kérem?

– No!

– Aludni tetszik?

– Nem alszom!

– Gondoltam én valamit. Elmegyek én haza!

– Maga szerencsétlen. Hiszen mozdulni sem tud!

– Ha nem tudok menni, elmászok négykézláb, aztán lesz a mi lesz.

Minden reggel a vizitnél aztán Matuláné, aki mozdulni sem tudott, és akinek minden pórusában már ott ült a halál, így szólt az orvoshoz:

– Doktor úr, én hazamegyek! Meg akarom látni mi van otthon? Mi van az emberemmel? Mért felejtett így itt engem? Mi lett az én kis árváimmal? Én nem maradok itt többé!

Mindennap így könyörgött Matuláné, hogy vigyék már haza! És mert a kórházakban senkit sem tartanak bent erőszakosan, Matuláné is elment. A Szamaritánus Egyesület adott húsz koronát útiköltségre; a raktárból, ahol az elhaltak ottmaradt holmiját tartják, hozták mindenféle ruhát. Szép kabátot, szoknyát, vadonatúj fejkendőt. Felöltöztették Matulánét ezekbe a ruhákba. Mikor kiemelték az ágyból, egy nagy karosszékbe ültették Matulánét és két szolga vitte vállon. Csontszutól összemarjult lába úgy lógott, mint két üres batyu; sárga csontarcával búcsúzva integetett jobbra-balra, és ahogy vitték, az olyan volt, mintha magának a halál öfelségének a feleségét vinnék fekete trón széken.

Elutazott Matuláné, a kórházi szolga kísérte, de haza, Lévára, sohasem érhetett. Matulánénak szerencséje volt; nem látta meg sohasem, hogyan éli mással világát az ura; nem látta meg, milyen kócosak, piszkosak, éhesek az árvái. Még a vonaton meghalt.

Ez a Matuláné szomorú és primitív regénye.

A rácson innen.

Ha valahol a fertőző betegség meg van állapítva, a beteget kórházba utasítják. Ha vagyonos, szeretetreméltó módon, ha nem, mint a hogy legtöbbször nem az, kategorikusan.

Helyesen van! Mindent el kell követni, hogy a közönséget a megbetegedés veszedelmétől megmentsék s ezért kötelesség, tekintet nélkül arra, hogy ki az a beteg – a kór felismerése után azonnal kórházba szállítani. De – még akkor sem, még ebben az esetben sem szabad a humanizmust szem elől téveszteni.

Nem a betegekről van szó ezúttal; a járványkórházakban mintaszerű a tisztaság, az ellátás és az ápolás kitűnő, hanem azokról, a kiknek ugyancsak joguk van ahhoz, hogy humanizmust követeljenek, – a kiket a rideg kötelességteljesítés közben sem szabad szem elől téveszteni – a betegek hozzátartozóiról.

Mert a társadalom szempontjából a ragályos beteg egy rettegett statisztikai szám, a melyet biztosságra kell helyezni, hogy a többit meg ne fertőzze, az orvosokra nézve egy ágyszám, melynek ők legjobb tudásuk szerint igyekeznek egészségét visszaadni, de a hozzátartozóknak: – mindene. Apa, anya, testvér, gyermek, – egy egész világ, telve szeretettel él ebben az egy betegben. A boldogságnak, a reménynek, a hűségnek, a ragaszkodásnak egy egész világa az, mely a zöld kocsival távolodik el tőlük, – hogy talán soha többé vissza ne térjen. Egy kis emberi érzés, egy kis belátás, egy kis szeretet kijárna ezek számára is, a kikel a betegség a leg-fájdalmasabban sújtott.

A mikor a kórház nagy kapuja becsukódott a beteg mögött, a hozzátartozók számára betegsége egész idejére úgyszólván el van veszve, mert állapotát illetőleg mindvégig a legnagyobb bizonytalanságban vannak. A hozzátartozónak jogában van naponta délután fél három órától fél négyig telefonon érdeklődni betegének hogyléte felől– S bár a felvilágosítás csak arra szorítkozik, hogy súlyos-e a beteg 'állapota vagy sem, tehát meg szabad-e látogatni vagy tiltva van, a válaszadásnál pontosan ügyelnék az időre és ha valaki öt perccel előbb szólítja fel őket, nem adnak fölvilágosítást.

Ekkorra már vagy százan is kérdezősködnének, ha tudnának, miért felvilágosítást csak egy telefon nyújt. Ezért aztán az aggódó várhat, míg rákerül a sor. Végre összekötik.

– Hogy van N. N.? – kérdi remegő hangon, visszafojtott lélekzettel.

– N. N.? Tessék várni!

Vár és néhány perc múlva azt a választ kapja, hogy a beteg állapota igen súlyos, meg lehet látogatni. A boldogtalan majd leroskad, s aztán rohan a kórházba, a hol azt felvilágosítást kapja, hogy a betegnek semmi láza sincs, jól van, nem lőhet meglátogatni.

Másnap esetleg ennek a megfordított ja történik. Az izgalom tetőpontján álló hozzátartozót telefonon megnyugtatják:

– Semmi baj, a beteg nem lázas, nem lehet meglátogatni!

Boldogan, megnyugodva megy haza, azonban valami mégis vonzza kifelé, valami homályos sejtelen. Odakinn aztán hallja a hiób hírt:

– A beteg állapota súlyos, negyven fokos láza van.

Háromtól négyig tart a látogatási idő, előbb azonban a belépésre engedelmet kell szerezni a Szt. Gellért-kórházban. Ekkor a hozzátartozóik már huszonnégy óráig vannak teljes bizonytalanságban szeretteikért. Huszonnégy óra rövid idő annak, a ki azt gondtalanul övéi körében töltheti, de gyötrelmes örökkévalóság annak, aki a huszonnégy órának minden percében a halálos veszedelemben tudja forogni szeretettjét. Ha láthatjuk betegünket, ha még oly nagy a baj, de ott lehetünk körülötte, ha ápolhatjuk, ha dédelgethetjük, mily megnyugvást érzünk. De a mikor még hírt sem hallunk felőle, a mikor nappal egyszerre csak elszorul a

szívünk, mintha jéghideg kéz markolta volna meg. A mikor éjjel egyszerre csak felsikolt bennünk a fájdalom, hogy most, most, Istenem, talán most halt meg és a mikor az izgatottságba már-már beleőrülünk, mikor talán már csak egy pillanat van még hátra és már késő, akkor háromnegyed óráig ott várakoztatnák bennünket a jegyekre. Akkor még tovább éreztetik velünk minden megokolás nélkül a halálos rettegés kínjait-

A látogatók várnak türelmetlenül. Itt egy anya skarlátos gyermekét jött megnézni; szegény mosónő, de mindennap eljön; mellette úriasszony, finoman öltözve, arca halálsápadt, férje tífuszban fékszik, csak egy éves házasok. Nem messze tőlük egy apa beszél a fiáról, milyen szép, milyen okos volt és most halálán van. Itt vak asszonyt vezetnek gyermekéhez; mellette öreg, görnyedt hátú anyóka megy kis unokájához; parányi bokrétát tart kezében, néhány fonnyadt, félig elszáradt virágot, de oly megható, mennyi szeretettel óvja, nézi a csenevész kis virágot. Az ablakhoz két kaftános zsidó támaszkodik, sohasem látták egymást, most beszélnek, beszélnek, elpanaszolják egymásnak bánatukat. Nincs itten nézeteltérés, büszkeség, minden, a mi az emberi életiben kicsinyes, közönséges, az innét számúzva van. Egyetlenegy gyönyörű érzésben találkoztak mindannyian, az úri ember a kaftános lengyellel, a mosónő az úriasszonnyal, – a legtisztább, a legszentebb érzés lesz úrrá rajtuk: a szeretet, az aggodalmas, a gyötrődő, a tiszta szeretet ...

Végre kinyitják a kis ablakot, megjelenik az orvos és osztják a belépőjegyeket. Halálos csend lesz egyszerre. A ki megkapta jegyét, rohan, hogy még idejében visszatérjen a Szt. László-kórházba.

A sorok; ritkulnak, mind-mind kevesebben lesznek. De ez nem történik szívettpő jelenetek nélkül.

Egy asszony lép az ablakhoz.

– Magának fekszik beton három gyereke? – kérdi az orvos.

– Igen.

– Az egyik meghalt! Semmi több.

Az asszony velőtrázó sikoltással őrjöngve kérdi:

– Melyik, az Isten szerelmére, melyik? – Nem tudom, azt megmondják odabenn.

És rohan az anya mint az örült, rohan végig az utcákon sikoltva, fuldokolva, csak azt az egy szót hajtogatja folyton-folyvást, hogy:

– Melyik? Istenem, melyik? Két leány lép az orvos elé:

– Anyjuk agonizál, nem bocsáthatom be önöket.

A fájdalomtól megdermedve állnak ott, aztán könyörögnek, de oly szívettpően, hogy a körülállók egy percre elfelejtik saját bánatukat.

– Csak még egyszer, csak egyetlenegyszer lássuk élve! Nem megyünk közel sem, nem megyünk hozzá a terembe, csak még egyetlenegy utolsó pillantását akarjuk élve elfogni.

Nem engedik őket be. Egymásra borulnak, megmegrázkódnak a hangtalan, néma zokogástól ...

Közben már megkapta jegyét mindenki, de már majdnem négy óra van, és bár a látogatás ideje háromtól négyig tart, míg valaki a beteghez bejuthat, elmúlik háromnegyed óra, úgy, hogy a várva-várt viszontlátásra alig marad öt percnyi idő.

A látogatás óráját nyugodtan elnevezhetjük a zaklatás órájának.

Négy óra van. Jönnek ki a látogatók.

A kórház előtt néha még egy-egy kedves jelenet köti le a figyelmet. A kis kapu előtt asszonyok ülnek. Ezek a boldogok, a kiknek kálváriája véget ért. A kiket értesítettek, hogy ma hazavihetik betegüket gyógyultan. Izgatottan várnak. Egyszerre nyílik a kapu, kibocsátanak egy édes kis szőke fürtű angyalkát. Üde piros, mintha nem is kórházból jönne, csinosan kiöltözve, hajában szalag. Csak néz-néz körül az apróság, egy ideig ide-oda tipeg, egyszerre

mepillantja édesanyját. Egy ujjongás, egy sikoltás, az anya odarohan:

– Édes angyalom!

Szívéhez szorítja, sírnak örömben, ölelik, csókolják egymást egyfolytában.

Aztán ismét nyílik a kapu. Most a szolgálta jön ki, karján egy hároméves babával. A baba körüléz, mepillantja anyját, a kit hetekig nem látott, s most a rabszolga alig bírja tartani úgy gügyög, úgy lelkenedik, úgy ugrál, nyújtogatja pici kacsóit az anyja után. Aztán anyja keblére borul és oly édesen, oly boldogan hajtja rá fejét, mintha mondaná: Itt van nékem legjobb helyem a világon.

Az asszonyok könybeborult szemmel, hátaltelt sóhajjal néznek fel az égre és boldogan, vígan vágnak neki édes terhükkel, újra visszanyert kincsükkel a poros országútnak ...

Karácsony a kórházban.

„A karácsonyi ünnepek melege behatolt a fővárosi kórházak falai közé is. A Szamaritánus Egyesület ez évben is meggyújtotta a kórházakban karácsonyfáját. Az egyesület tagjai végigjárták a karácsonyfával díszített betegszobákat, apró ajándéktárgyakat osztottak ki közöttük és megvigasztalták a betegeket, – reményt, enyhülést nyújtva testi és lelki fájdalmaikra ...”

(Karácsony utáni kommuniké.)

Miképpen is kapják a betegek a reményt, az enyhülést, az apró ajándékot? ...

Néhány nappal karácsony előtt a kórházban nagy nekiiramodások történnek. A kedves testvérek és az ápolónők először leporolják a falakat, aztán létrán állva lepókhálózzák a plafont. Utána nagytakarítás. Aztán újra nekimennek a falnak, partvisra akasztott ronggyal, kefével mossák, súrolják. Utána padlómosás. Másnap eltolják helyükről az ágyakat, a szekrényeket és hosszú, nyeles kefével megsúrolják kívül, alul, felül; akkor megveregetik az ágyakat, hogy ha féreg van benne, kijöjjön. De nem hisznek neki eléggé, mert a matracot is kiveszik, kiporolják, átvizsgálják. Most azt mondja a sveszter:

– No, betegek, ki jön segíteni?

Erre a lábbadozók is nekifekszenek a munkának, sőt ahol megfigyelő van, még néhány feleszüt is befognak. Másnap új program. Hozzák a nagy dézsa vizeket, nekifekszik immár mindenki, aki épkez láb. Egyik súrol, a másik rongyot csavar, kézhez adja a harmadiknak. A betegek meg méltatlankodnak:

- Jaj, megfagyok!
- Csukják már be azt az ablakot!
- Széjjelmege a fejem a cúgtól!
- Egy percig sincs az embernek nyugta! Ha a beteg ilyenkor kér valamit, letorkolják:
- Várjon! Mit jajgat örökké? Nem látja, hogy nem érünk rá? Jönnek a grófnék!
- Várjon, miért nem szólt elébb, most nem érek rá!
- Borzasztó, hogy micsoda igényeik vannak ezeknek a betegeknél!
- Nincs belátásuk, az ember agyondolgozza magát.
- Jesszus, Maria und Jozef, holnapután itt lesznek a grófnék!

Mert tudvalevő, mint ahogyan minden sveszter Grácban született, azonképpen minden egyleti hölgy grófné.

Az utána következő nap ugyanaz a program, azzal a változatossággal, hogy most az ablakokon a sor. A kedves testvérek megint invitálnak:

– Na jöjjön, aranyos kettős, meg maga hatos és maga kilenceském is jöhetne segíteni! Kapnak protekciós ebédet.

Hatodik nap, már csak a kilencespuolás van hátra. A beteg ezalatt egészen összetört, mert nincs egy parányi nyugta. Este nem tud elaludni, mert még mindig takarítanak, hajnalban nem tud szunyókálni, mert már ott tombol körülötte a takarítási düh. Fáj a feje, fáj a veséje, kifordul a gyomra, de akárhova fordul, fűrnak, faragnak, söpörnek, klopfolnak, smirgliznek, pucolnak.

A beteg rosszul van, lázas, nyög, vergődik, fetreng, – menjenek a fenébe! – gondolja. De nincs irgalom, mert ő egy szegény beteg, akinek az idén is meggyújtják a karácsonyfát, mert a karácsonyi ünnepek melege behatol a kórházak falai közé is, mert ő testi és lelki fájdalmában reményt, enyhülést és apró ajándékokat fog kapni ...

Végre elérkezik a nagy nap. A betegek agyon vannak csigázva, mert a normális karácsonyi nagytakarítás gyilkos hadjárattá fajult a grófnék miatt. A sveszterek feldíszítik szobájukban a karácsonyfát és behozzák a kórterembe. Apró papírtálcákon, amelyeket évről-évre

megőriznek, előkészítik az ajándékot. Két narancsot, három mézespuszerlit, egy darab biszkvittet. A narancsok savanyúak, mert karácsonykor még nem lehet édeset kapni, ezt azonban az egyesület, amely sablon után indul, nagy buzgóságában évről-évre nem veszi észre.

Azután feszült, ideges várakozás. Senkinek sem szabad moccanni, nehogy a paplan félrecsúszszik és forsriftszvidrig legyen! A kedves testvérek minden neszre figyelnek. Na, végre itt vannak a grófnők. Most kezdődik a jótékonyosság. A jótékonyak átveszik az apró tálcákat és odaviszik minden beteghez, megkérdezik, hogy van, jobbulást kívannak neki, aztán gyerünk tovább! Öt perc alatt a kórterem, egy óra alatt az egész kórház le van robotolva. A nagy jótékonyági program leperog.

– Hála Istennek, hogy már kint vannak! – sóhajtanak fel a betegek és a lelkükben visszamarad – mint a fanyar narancs, amit ajándékba kaptak – az édes enyhület.

Másnap pedig megjelenik a lapokban a meghatott kommuniké: „A karácsonyi ünnepek melege behatolt ... stb. stb.”

És most kérdezzük:

– Hol van ennél az aktusnál, hol van itt a meleg? Hol van itt a remény? Hol van az enyhülés? Hol van? Ez nem enyhülés, ez nem meleg, ez (nem remény, ez takarítási nagy gyakorlat, receptnélküli léghuzat, savanyú narancs, jótékonyági gyárimunka, még pedig közönséges akkordmunka.

A kórházak igazi karácsony-estélyéről nem adnak ki kommunikét. A kórházak karácsonyesti hangulata telve van szomorú poézissal ...

A kórteremben mély csend van ... Ki imádkozik, ki hallgat, (befelé könyezik. Elszáll a képzelet... száll messzi falvak kicsi viskóiba, száll külvárosi bérkaszányákba, magányos ösvényekre. És egyszerre csak belereszket a csendbe a benső, mély gondolat:

– Istenem, karácsony este van!

Aztán a szenvedők közelebb húzódnak egymáshoz, jók egymáshoz. – Elbeszélgetnék az otthonról, régi karácsonyestékről. Lábbadozó férfibetegek jönnek betlehemeseknek öltözve. A kórteremben felcsendül a régi ének a gyermek Jézusról. Velük énekelnek a betegek is, ki halkán, csendesen, ki zümmögve meg-megtörő hanggal, a ki nagybeteg, csak a lelkével kíséri a dallamot és végighömpölyög a dal i kórteremben ... mélységes könyörgésbe, zokogó siramba olvad ...

... Csöndes lesz a kórterem, egy-egy sóhajt hallani néha csak. Nem a testi fájdalom sóhaja ez, a lelki megkönnyebbülésé.

JUPITERNÉ.

Hány törvénytelenységben született csecsemő pusztul el nálunk évente! Hány, a törvényes házasság nélkül szülő nő kerül a börtönbe, mert a társadalom tartüffösködő moráljától rettegve kivégzi magzatát! Itt minden az ilyen szerencsétlen csecsemők és ilyen szerencsétlen anyák ellen irányul. Pedig a törvénytelen szerelemben egymásra talált párok nem mind egyformák, nem félnek mind a társadalom erkölcsi felfogásától és mindenféle más gátjaitól, hanem szembehelyezkednek a maguk szülői szeretetével, a társadalmi morállal, mely gyermekgyilkosságokra indít, pedig szintén az emberszeretetet hirdeti!

Ha látjuk a kaszánya előtti tereket vasárnap délutánonként ellepő cselédinváziót, tanulmányozzuk a Vurstliban és a Népligetben, a Városmajorban a bakakorzót, talán nem is gondolunk tovább, mint a rendőri krónikákra, ott találja meg tudatunk a levezetését a katonas cseléd-délutánoknak.

Aki tanúja volt már olyan pörök tárgyalásának, amelyek apasági keresetek körül támadtak, undorodva láthatta, hogy a pörbefogott apák milyen jellemtelenül, milyen ravaszul, milyen,

minden emberiségből kivetkőzve iparkodnak megszabadulni a rájuk bizonyosodott apaság anyagi terheitől! Az intelligenciabeli különbség szinte meg sem látszik ezeken a férfiakon. Majdnem egyformán elvetemültök abban, hogy minden emberi szeretetet megtagadva, gyermekük minden anyagi gondjait a szerencsétlen anyákra hárítják. Ezekkel a zsentlemenekkel szemben milyen másként fest az a közönséges baka, aki a maga nyolc krajcáros lénungja mellett is azt mondta nekenri Jupiternénál:

– Ha én katona vagyok is, azért nem hagyom a gyermekemet bitangságban elpusztulni!

Az Angyalföldön van a Röppentyű-utca. Vasárnap délután, már elmúlt az ebédidő; de azért még sok kémény füstölög. Az olcsó szénnek és a rossz koksznak a szagával van tele a levegő. Egy kocsmából hangos lárma hallatszik; vasárnapiasan kiöltözött emberek a város felé tartanak. Három baka megy a járdán, Szerbiáról beszélgetnek. A Jupiternéhez mennek.

A Jupiternének bizonyosan nem ez az igazi neve. Ki tudja, hol kapta a mitológiából ezt a nagyszerű nevet? Aztán rajtamaradt, mint azon a falon, amelyet százszor meszeltek, nem látszik meg az, hogy milyen volt az eredeti színe: a Jupiternéről sem jut eszébe senkinek, hogy is hívták valaha? De azért a terebélyes hölgy még sincs semmiféle rokonságiban az Olimpussal; a Jupiterné katonagyerekeket dajkál, abból él.

Fülledt meleg van a szobában; igen sokan vannak ott. Az egész mitológia ott van: Jupiterné és Jupiter úr, azután Jupiter úr papája, az öreg Jupiter és a felesége, azután egy szanitész vitéz és egy huszár, továbbá három nőszemély. Kettő a két katonához tartozik, a harmadik független. A szoba nem nagy, de a felnőtteken kívül hat apróság van benne. Az egyik még kosárbölcsőben alszik, kettő a földön csúszik, az egyik most ebédel, valami kását; kanállal meríti egy kék bádogtányérból. Az egész arca csupa kása; az ötödik játékból az ágy alá bujt, onnan kiabálja: Kukucs! kukucs! A hatodik ott van a szanitészbaka karján; sírni szeretne, de a szanitész nem hagyja; két karjában lóbázza, ringatja, dalol neki és csókokat cuppant az arcára.

Egy kis vaskályhában ég a tűz; a kályhaajtónak egy darabja hiányzik, az ablakon eltörött tükörnek a darabja van a falhoz támasztva, ráesik a téli napsugár, a tükör bántja az egyik leány arcát, de azért nem ül tovább, csak a tenyerét tartja a fény elé.

Mikor belépek előbb nagy megrökönyödés észlelhető, de a Jupiterné súg valamit nekik, aztán meg-nyugosznak.

– Csend legyen! – szól a szanitész a kicsinek a karján.

– Kukucs! Kukucs! – hangzik az ágy alól. Jupiterné bekiált az ágy alá:

– Csend legyen! Itt van a ligásnéni! Odakünn minden kalapos asszony, aki beteszi hozzájuk a lábát, ligáshölgy. Mert más kalapos nem igen jár a Jupiter-féle családokhoz.

– Hát hányan laknak a lakásban? – kérdem a Jupiternét.

– Jaj, kezét csókolom, nem vagyunk mink ennyien. Csak hát vasárnap van, teccik tudni, hát elgyüttek hozzánk Rákospalotáról az uramnak az apja, meg az anyja. Ezek a kisasszonyok meg a gyerekekhez gyültek, meg ezek a katona urak. Mert itt nem úgy van ám, mint faluhelön, hogy aki gyerököt elvállal az ember, azt nem gondozza, csak a pénzt veszi el, a gyerek az meg dögölhet. Mert a katona urak itt vannak minden vasárnap, de még máskor is íréit csinálnak maguknak. Van úgy, kézit csókolom, hogy este tízkor megzörgetik az ablakot, mert hát aki a gyereket szereti, az nem hagyja ... de énnálam úgy vannak, hogy még az anyjuknál se különben ... Bizony, este gyünnék, passzirscheint kérnek a kaszárnnyában, hogy megláthassák ezeket az apró vackokat; pedig már olyankor úgy alszanak, mint a tej. Pedig én nem adok nekik mákot! Minek az? A mák pénzbe kerül. Jól megetetöm, tisztán tartom őket, attól elalszik, aki egészséges . . . Kezét csókolom, drága nagysága, nézze meg ezeket, milyen kövérek.

– Aztán mit kap egy gyerek után?

A kisasszony-mamák felkelnek és kimennek a konyhába, a huszár is kimegy, csak a

szanitész babusgatja a gyerekét.

– Hát, kezét csókolom, ki ahogy bírja; ki hat forintot, ki nyócat.

– Hogy tudják maguk ezt fizetni? – kérdem a katonát.

– Nem ám a lénungból, kérem! – mondja a szanitész. – Az a pár fillér még meghalásra se volna elég. Hanem az ember megkéri hazulról, a szülejétől. Hogy erre kell, meg arra kell, mer nehéz a katonaelet; hát aztán küldenék, ha az ember el nem lumpolja, hát összegyün. És nemcsak én magam fizetem, a nőm is ad hozzá. A nőnek tizenhat forint bére van, meg a sok ajándék!

– Hát, ha kiszolgál, hazaviszi a faluba a gyereket?

– Nem megyek én már, kérem, a faluba vissza. Itt maradok Pesten.

– Aztán megesküsznek?

– Hogyne, kérem, már alig várom azt az időt.

– És mihez fog itt Pesten?

– Elmegyek a villanyoshoz kalauznak, ott kérem, mindig kell ember.

Az öreg Jupiter, akit elküldtek a kocsmába borért, jött most meg. Elég ügyetlen volt és a teli üveget odaállította az asztal közepére.

– Jaj, kezét csókolom, drága nagysága, – mentegetődzik Jupiterné, – ne tessék azt hinni, hogy mink ilyen mulatós népek volnánk. Csakhogy, tetszik tudni, vasárnap van, aztán itt van a család ... hát az ember nem akar utolsó lenni ...

Jupiterné ilyenformán megtalálta a maga egzisztenciáját a katonagyerek dajkálásával; Jupiter úr is keresett és így a rossz-ajtajú vaskályhába mindig jutott fűtőanyag.

Csakhogy az őszszel kiütött a Balkán-háború, föllépett az európai krízis, a külpolitikai bonyodalom hatása egészen a Röppentyű-utcáig is eljutott és felfordította Jupiterék egzisztenciájának mérlegét. Különböző csapatmozdulatok történtek és sok katonát vitték el Budapestről. Jupiterné is oly szerencsétlenül járt, hogy dajkaságban tartott gyermekei közül négynek az apját elvitték valahová messzire. Azt se tudja szegény Jupiterné, hova; azt is hihette róluk, hogy meghaltak már, mert semmi híradás nem érkezett felőlük. De nemcsak a levelek maradtak el, hanem a pénzek is. És ez a nagy baj! Mert úgy történt véletlenül, hogy a Kistót Julis, aki Erdélybe. Háromszékmegyébe való, még a háborús bonyodalom előtt hazautazott Erdélybe és csak húsvétkor szándékozik vissza; attól sem lehet pénzt kapni. A Rozi pedig el találta a nagysága gyémánt fülbevalóját lopni, amiért becsukták! – Ilyen szerencsétlenség esett vele! A Mari meg kilépett elsején, azóta nem állt helybe, a kvártélyosasszony nál facérkodja el az időt meg a pénzét!

Egy szóval beütött a háború Jupiterékhez, nem volt szegény katonagyerekeknek miből enni adni, maguk Jupiterék is koplaltak. Volt tehát nagy baj és gond a Röppentyű-utcában. Jupiterék arra a meggyőződésre voltak kénytelenek jutni, hogy új életet kell kezdeniök, más egzisztenciát kell alapítani! Sok tépelődés után megtették végre az elhatározó lépést: levelet írtak a Ligának, melyben húsz korona segélyt kértek azon a címen, hogy az a pénz okvetlenül kell nekik új egzisztencia alapításához.

A Liga minden panaszt meghallgat, minden kérést figyelembe vesz, minden dolognak utánajár és ahol érdemes, segít. Megérkezett a Jupiterék panaszos kérvénye is és érdeklődést keltett a szép cél, hogy a Jupiter-család új egzisztenciát akar alapítani! Ezt a jószándékot támogatni kell!

Kiküldték tehát az egyik patronesz hölgyet, hogy vizsgálja meg a dolgot! A patronesz hölgy meglátogatta Jupiteréket; ott találta még a hat gyereket, akiknek szegényeknek sejtelmük sem volt, hogy a szerb konfliktus és az európai feszültség az oka annak, hogy egy idő óta minden sokkal kevesebb lett; a kenyér, a krumpli, a kása és hogy a kis gyomruk, amikor ürességtől és éhségtől összehúzódik, az is az európai bonyodalomtól van.

- Minek kell magának a húsz korona? – kérdezte a patronesz hölgy Jupiternél.
  - Jaj, drága nagyságám, tönkretett engem ez a háború! Vége az üzletnek! Ezeket a bakákat most mind elviszik a csatába, ott agyonlövik őket, ki fizet nekem a gyerekekért? Ez már nem üzlet, bakagyerekeket tartani.
  - Hát mit akar a húsz koronával kezdeni?
  - Gondoltam én valamit, drága nagyságám! A barátném Egerbe lakik, nem ilyen kóconfitty katonák gyerekeit tartja, hanem a papokét. Az már úgy megszédte magát, hogy házat is vett magának; mert ott Egerbe sok a pap. Gondoltam, ha már így megbuktam a bakagyerekkel, elmegyek Egerbe papgyerekeket tartani. Hát kellene kérem a húsz korona, hogy költözködni tudjak.
- Nem tudom, milyen pszichológiai utat tett meg a Ligánál a Jupiterné magyarázata, de a Ligát biztosan az a gondolat vezette, hogyha valaki tönkrement és új egzisztenciát akar alapítani, azt segíteni kell és: – megadta a kért húsz koronát.
- Jupiterék elköltöztek Egerbe.

LEÁNYANYÁK

Azilumban vagyok...

Künn a Villám-utcában, a huszonötödik számú házban, szép, árnyékos, gyepes, virágos kertben: a leányanyák menedékházában. ..

Kis földszintes ház, buja, zöld pázsit közepén, ott a Népligettel szemben; szívesen látnak benne mindenkit, akit sorsa hozzá utal. Nem kell itt protekció, sem bizonyítvány, a megható körülmények előtérbehelyezése. Itt elég az, ha valaki anya és – leány!

A kétségbeesés széléről érkeznek ennek a háznak a vendégei; a megbélyegzés szörnyűségei elől érkeznek és menekülnek szeretetteljes ölébe azok, akiket a férfiak uralkodó társadalma letört és eldobott, akiket az asszonyok társadalma kivégzett és lángpallossal zárta el előlük a további boldogulás útját.

Májusi délután. A napfény beárad a szobákba, minden ragyog a világosságtól és tisztaságtól. Minden bútor fehér; minden ágy lábánál szintilyen tiszta fehér, vigasztaló színű hálós-bölcső. A folyosón nyitva van egy ajtó. Ott az egyik szoba mintha játékszoba lenne. Apró, kicsi ládák, cseppnyi rácsos mérleg látszik a nyitott ajtón. Egy fiatal anya épen pólyázza a maga csöppséget; halkan álomba dúdolja a magáét egy másik; a gügyögő emberbabákon nem látszik meg, hogy egy egész társadalom akarja kiátkozni őket.

Egy másik szobában kattog a varrógép. Halovány szőke leány ül a gép előtt és varr szorgalmasan. Drezdából került Budapestre, nevelőnő volt, most anya lett; csendesen, szelíden illeszkedik be szépségével és megbékélttségével ennek a háznak nemes és fehér harmóniájába.

Az udvaron egy teknőben friss hideg vízben fehér ruhákat öblögetnek. A szülésznő, aki egyúttal a ház gondnoknője, is ott van.

Egy fának az árnyékában három fiatal nő ül és finom öltésekkel színes arabeszkeket hímez. Itt mindenki dolgozik, mert nemcsak a ház minden belső munkáját látják el a leányanyák, hanem jövedelemről is gondoskodnak. Üzletek számára varrnak, hímeznek. És szívesen teszik. A jövedelmet aztán az azilum céljaira fordítják. Nyugodt, derült szellem tölti be ezt a menedékházat, a megértésnek és egy új társadalmi morálnak ezt a hajlékát. Lakóin nem ül a kórházak és klinikák nyomasztó hangulata. Csendes, nyugodt, nagy készülődés folyik itt a szeretet oltalma alatt, – a legnagyobb emberi dologra ...

Egy szoba ajtajában három fiatal anya. Az egyik az ajtófélfának dől; kettő kis számolyon kuporog. Aki ott áll, az beszél a másik kettőnek. Sokat tud, világot járt. Már Amerikában lenne rég, de Ellis Islandról visszaküldték, épen azért, mert anyaság előtt állott.

– Mikor visszajöttem, már egy fillérem sem volt. Minden pénzemet beleöltem az útba. Valami állás után kellett nézni. Elmentem egy orvoshoz fogadóhölgynek, de az orvos megtudta, hogyan vagyok és idehozott.

– Hány éves maga? – kérdezi az egyik onnan a számolyról, aki francia lánytanítónő volt.

– Huszonkettő múltam!

– Én tizenkilenc vagyok. A magáé milyen ember?

– Hivatalnok a minisztériumban. De amióta megtudta a dolgot, felém se nézett. Attól keseredtem úgy el, hogy Amerikába indultam.

– Tudja, angyalom, azt elhiszem, hogy elkeseredett, mert amit nekem is ki kellett állanom, az rettenetes. Egyik helyről a másikra és mindig az úr miatt. Meguntam, abbahagytam az egészszet; hónaposszobát vettem föl, órákat adtam. Akkor beleszerettem egy könyvelőbe.

– És a magáé törődik magával? – kérdi a franciát a harmadik, aki vidékről szökött az anyaságával a fővárosba.

– Ő is azonnal elhagyott, mikor megtudta, hogyan vagyok, – mondja a francia – de ez

már szinte mindegy. Erre nem is lehet tekintettel lenni. Eljön az ember életében egy bizonyos kor és akkor érezni és tudni kell azt, hogy szeretnek bennünket...

Nagy, füves terület látszik a kerítés mögött. Messzire, nagyon messzire elnyúlik. Amott a Népliget fái; ott cseng a villamos. Pici, friss szellők kergetődznek; ragyog a virágos május, csókos, meleg napsugarak kévésen fekszenek rá a kertudvarra. A szeretetnek erről a csöndes szigetéről oly távolinak látszik az élet; oly roppant messzinek látszik a forró, viaskodó, lármázó élet és minden, maga az is, – amit bűnnek neveznek ...

Szép, komoly, huszonnégyéves nő ül egy padon. Gyönyörködve, nyugtalankodva új tüzek lobognak föl benne; csodákkal, rejtelmekkel teljesen ráborul az élet. Köröskörül akácfa, hosszú jegenyék. Porhanyó virágágyakban felselező tavaszi virágok: harmatos gyöngyvirág, fehér lilium, bársonyos viola. A ribizke-bokrokon már ott a sok bogyó. Kis öklömnyi cica kergetődzik a virágágyak közt, a bokrok alján ... Kértem ezt a leányasszonyt:

- Keresetet fog indítani az apa ellen?
- Ki akarom őt az egész dologból hagyni.
- Azt sem akarja, hogy békés úton fölszólítsák arra, hogy önről és a gyermekéről gondoskodják?
- Nem kívánok tőle semmit.
- Hogyan, hát nem neheztel rá, amiért elhagyta?
- Nem hagyott el, asszonyom! Nem ígért nekem semmit. Így hát nem is szegett meg semmit. Csak egyszerűen szeretttük egymást.
- És most?
- Most már nem szeret. Nem haragszom rá, nem gyűlölöm, hisz arról senki sem tehet, ha megváltoznak az érzelmei; a jövő érzelmeiről senki sem kezeskedhetik.
- De gyermeke lesz.
- Hisz nő vagyok. Mondom, szeretttük egymást! A gyermeket majd eltartom; lesz miből. Erős, bátor asszony vagyok, nem félek semmitől!

Egy nyári délután volt. A felvételi irodából hangok hallatszottak. Valami küzdelemnek, valami viaskodásnak az izgatott párbeszéde hangzott ki.

– De édesem, – mondja az egyik hang, mely meggyőzni akar valakit, – hisz nem maga az egyetlen, nem maga az első, mennyien voltak már ilyen helyzetben! Mi azért vagyunk itt, mi meg akarjuk magát menteni.

– Én nem akarom, hogy megmentsenek! – mondja a másik tompa, fásult hang.

– Láss, édes fiam, szépen itt marad, átesik az egész dolgon, a kicsiről is, magáról is gondoskodunk.

– Én nem akarom, hogy rólam gondoskodjanak!

– Nem sajnálja a fiatalságát, az egész jövőjét? Hiszen maga már nincs egyedül! Legalább ígérje meg, hogy nem tesz kárt magában. Önmagán áll boszút, ha meghal!

– Én nem ígérek semmit.

– De, édes lányom, senki sem tudja, mi történt magával. Maga még boldog lehet, még visszamehet az emberek közé!

– Én nem akarok boldog lenni. Minek hoztak ide?! Én nem akarok visszamenni az emberek közé; nem tudok, nem akarok, én gyűlölöm őket, én irtózom tőlük ... A nővérem is úgy van, mint én. De ő férjnél van. Azt becézik, azt szeretik. Arra vigyáznak, azt óvják mindentől! Számlálgatják a heteket, boldogan találgatják, milyen lesz a kicsike? Engem kirúgtak éjszakának idején! A szüleim, a testvéreim, mind rúgtak egyet rajtam. Miért? A nővérem kicsinyét alig várja az apja, az anyémnek az apja elrúgott magától! Ő rúgott el legelőször! Miért? Miért engemet? Miért engemet?

Én nem akarom, hogy megmentsenek!

Éjszaka van. Három nő halad a csillagtalan sötétségben előre. A Népliget felől jönnek, a Villám-utcai azilumból. Kettő két oldalt támogatja a harmadikat, aki most a szülészeti klinikára indul, mert tudja, hogy az ő nagy eseménye már nincs messze.

Mennek, lassan mennek az éjszakában... Át utcákon és tereken ... A kálvárián mélán, fehérén néznek a márványszentek, fehér és halványlila orgonák részeg illatukat küldik ki az útra. Lépésről-lépésre mehetnek csak, mert azt, akit ketten támogatnak ott, el-ellepi az ismeretlen dolgok félelme.

A Baross-utcába érnek aztán. Nagy, néma lomhaság ül mindenben, egy-egy rendőrsisak látszik, a villamos-sínek, mint fényes, fehér kígyózó vonalak, beledőlnek a messzeségbe ... Botorkál a három asszony ... megy-megy előre ... A két másik asszony támogatja a beteget, lágy, megértő hangon, szeretettel szól hozzá:

– Még csak két-három perc, aranyom! Mindjárt ott leszünk. Látja azt a fehér lámpát, hogy csillog, hogy közeledik, látja azt a világosságot? Odaérünk, drágám ... mindjárt ott leszünk

...

Mennek, mennek az éjszakában, aztán befordulnak a nagy kapun, amely bezárul mögöttük ... Odabenn folyton születnek az új emberek ...

A Villám-utcai menedékházat a társadalmi álomorállal szemben, – mely az anyaságot csak a házassági alapon tekinti jogosultnak – az Országos Anya- és Csecsemővédő Egyesület emelte a természetes morál nevében. Az egyesület ennek az azilumnak a létesítésével meg akarja menteni a leányanyákat a gyermekgyilkosság bűnétől, a börtöntől, az öngyilkosságtól és mindazoktól a sötét machinációktól, melyek olyan brutálissá teszik anyaságukat. Bele akarja plántálni ebbe az álomorállal megvert társadalomba azt a gondolatot, hogy aki a természet leghatalmasabb ösztönének vagy lelketlen férfiakkal prédája lett, annak nem kell, mint valami szörnyű bűn viselőjének, elpusztulnia. Ez az intézmény hangos kiáltás, úttörő protestálás a megrögzött, a kegyetlen gyilkos, álszent társadalmi erkölcs ellen.

Künn a népliget tavaszában, a természet zöld sziliéiben, a tisztaság fehérségében és a megbékéltség minden nyájasságával várja egy kis ház mindazokat, akiket anyaságukért ma még üldöz egy egész társadalom ...

KÜLÖNÖS EKZISZTENCIÁK

Sokféle a pesti kenyér. Van puha, fehér és van keletlen, savanyu, fekete, mint a sár. Van, aki finom ízű sültetekhez eszi a maga jó kenyerét, van, aki a könnyeivel sózza meg.

Egy nagy városnak, mint a milyen Budapest is, felszíne alatt folyton hullámzik az ismeretlen tömegek egész tengere és mi halljuk ennek a hullámnak a hangját, megállunk, figyelünk és nem tudjuk, mi az? Honnan jön ez a hang? Ez azoknak a haszontalan és apró törekvésekben széttördelődött életeknek a koncertje, melybe belemosódnak azok a félszeg tragédiák, azok a könyes vidámságok, melyek egy-egy furcsa névhez, egy-egy különös alakhoz fűződnek; ezek a különös alakok éppen olyan fontosnak tartják a maguk életét, mint Napóleon és épp úgy futnak a maguk ambíciói és dicsősége után, mint egy miniszterelnök, vagy hadvezér. A sorsuk az tragédia, de az akadály, amelyen felbuktak, olyan kicsiny és jelentéktelen; nyomorúságuk a groteszk bánat és groteszk humor összekeveredett félig sírós, félig nevetős verőfényében mutatja az élet zajló mélységeit ...

Rangban legalul

Sok kicsi, sötétre festett füstös fabódé; sorjában egymás mellett; ez a sivár nyomorúságok gyűjtőhelye, ez a: barakk. Mindegyik házikó egy szobából áll, konyha nincsen; ebben a szobában laknak, alszanak a barakklakók. A házacskák előtt, a csupasz udvaron gyerekek játszanak.

Akik valahogyan lecsúsztak az életben, de még nincsenek az utcán; de még nem hagyják magukat, még lázadoznak, még kihívják a sorsot, azok ide jönnek. Ócska lim-lomjukkal, múltjoknak emlékeivel, töredékeivel beköltözködnek a deszkaházakba, megvetik a lábukat itt: – a családok éjjeli menedékhelyén.

A Lenke-úti barakkban egy nagy terem négy-öt részre van felosztva. Itt nincsen látható korlát, de mégis mindenki pontosan tudja a maga helyét. Ami ilyen szabályszerűen elosztja őket: az a rang, mely itt kellően kidomborodik. A kályha mellett van a legjobb hely, ez az arisztokráciáé. És így tovább, rangban lefelé. Az ajtó melletti kuckó, oda különösen télen, már csak a proletárok proletárja jut ...

Jelenleg ketten laknak a kályha fölül kétfelől. Mert nem lehetett eldönteni, ki az exkluzívabb társadalmi állású? A déli vasúti hordár-e, vagy az elcsapott díjnok? Mindegyik a maga igazát bizonyítja. Némely estéken viták is folynak erről, amelybe beleszólnak az asszonyok is, gyerekek is. Emiatt állandóan csatáznak itt egymással. Ezek a viták néha csúnyán el szoktak fajulni.

Rangban e kettő után egy suszter következik, aki a barakklakók cipőit talpalja; mert új cipő itt emberemlékezet óta nem készült.

Épp oly előkelő az az asszony, aki különben éjszaka virstlit árul. Ez az asszony folyton tormát reszel és közben meséli az élettörténetet: könnyei belepotyognak a tormába és nem tudni, a tormától vagy a meghatottságtól sír-e?

Utolsónak az ajtó mellett lakik az Erdei-család. Az ember valamikor hivataloszolga volt, merényletet akart elkövetni Tisza István ellen, amikor az miniszterelnök volt. Ezért becsukták a bolondokházába. Tolnai Világlapja hozta is az arcképét. Ez a dicsőség annyira a fejébe szállt, hogy azóta nagy úrnak képzelet magát és nem akar dolgozni, csak leveleket ír folyton a

grófnőknek, papoknak és főispánoknak; ismer minden papot és grófnőt Magyarországon.

Az asszony egy kis ijedős teremtés, egyfelől a sors pofozta össze-vissza, másfelől az ura. Ketten együtt félig hülyére pofozták a szerencsétlent. Mosni, takarítani jár. Épp a gyerekeit püfölte, mikor kimentem hozzá a barakkba.

– Jaj, nagyságám, kézit csókolom, – lihegte a megtiszteltetéstől – hát énhozzám tetszett jönni?

Udvarias akart lenni és le akart ültetni. De nagy zavarban volt szegény; nem tudom, mikor volt ilyen nagy problémája. Erdeiéknek ugyanis nem volt semmi egyebük, csak egy szalmazsákjuk, ők voltak itt rangban legalul.

Szegény asszony forgott ide, forgott oda, belenézett a barakkba, ahol rang szerint különböző bútorok álltak, valami berendezésnek szomorú maradványai. Szék is volt egy pár. Láttam rajta: azon kínlódik, kitől kérhetne egyet kölcsön? De biztos volt benne, hogy nem kap senkitől; nem lehetett másképp, tudhatta ezt tapasztalásból. Erdeiné lelkében borzasztó nagy dolgok mehettek végbe, mert egyszerre csak félig könyezve odafordult a büszke hordár, a nagvratörő díjnok, az előkelő virstlis nő felé és elkezdte dühösen, mint egy pulyka:

– Disznók! Szentelenök! Milyen nagyra vagytok azzal a kis dancsotokkal! Adjátok ti még olcsóbban is. Hogy az istennyila üssön bele mindnyájatokba! Bocsássa meg, drága nagysága, de bizony isten nem tudom leültetni. Vót egy székünk, a Wierné nagyságától kaptam, mikor még odajártam. Három év előtt karácsonykor, de nem sokat szógát, leszakadt az emberem alatt, pedig piros bársonybul vót az ülése, most milyen jól ült volna a nagysága rajta ...

A peches Prezdekné

A Prezdekné valamikor szülésznő volt; de hát nagyon megöregedett, már nagyon tehetetlen volt, a látása is teljesen meggyengült, senkinek sem volt bizalma hozzá, sehová sem hívták, a bábaasszonyságnak már régen teljesen vége volt, szegény Prezdekné nyomorba jutott. Prezdekné a Józsefváros polgárnője volt és így joggal remélte, hogy a Józsefváros őt nem fogja elhagyni. De szegény Prezdeknét üldözte a pech. Olyan pechje volt szegénynek, hogy még a becsülete is ráment.

Hát ez úgy történt, hogy Prezdekné elment a Szent Vince Egyletbe és segílyt kért. De a Szent Vincésék nem adtak neki.

- Maga még dolgozhat! – mondták neki a Szent Vincésék.
- Nem dolgozhatom, kezüket csókolom! Nagyon öreg vagyok már!
- Azért még elhivatják magát!
- Nem hivatnak, kezét csókolom, mert már nem is látok, majdnem egészen vak vagyok!

Az embereknek nincs bizalmuk hozzám.

- Minket akar becsapni? Nem szégyelli magát?

És a Szent Vincésék semmit sem adtak neki.

Akkor Prezdekné elment a józsefvárosi plébániára, mely akkor üresedésben volt; a plébánosi tisztséget Metzger helyettes plébános látta el.

– Nagyságos főtisztelendő uram, ha lenne olyan kegyes és méltóztatna adni vagy egy pár koronát, vagy a Szent Vince Egyletbe utalványt, mert azok sohasem adnak az embernek semmit.

A plébános ránéz, azt mondja:

– Maga még nem olyan öreg és különben is tud még dolgozni, hagyja az alamizsnát azoknak, akik már semmit sem tudnak dolgozni.

Hiába bizonyítgatta neki szegény Prezdekné, hogy dehogy is tud dolgozni, hiszen nem lát, nem hívják őt már szüléshez, senkinek sincs bizalma hozzá, de nem fogott a plébánoson a szó: nem! És most jön az, ahogyan a Prezdekné elvesztette a becsületét.

Ott, ahol lakott, gyereke született az egyik ágyrajáró lánynak. Nem tudott szegény szülésznőt magához hivatni, mert nem volt egy krajcárja se.

– Mondok, – szölt akkor Prezdekné, – csak hagyják! Itt vagyok én! Szegényt csak nem hagyhatom!

Aztán meglett a gyerek: aztán elvitték keresztelni a józsefvárosi plébániára. Ahogyan illik: Prezdekné, a szülésznő, vitte a keresztelőre.

– Hát viszem a szegény ártatlant keresztelni, – meséli a nagy tragédia szomorúságával Prezdekné, – hát majd hogy kövé nem válok ijedtemben. Hát nem a Metzger plébános úr keresztel? Úgy nézett rám, nagysága kérem! De úgy nézett! Azt gondolta, ahogyan rámnézett: nekem akartál hazudni, hogy dolgozni nem tudsz? Engem akartál rászedni az alamizsnával? Te szemtelen csaló! Hát most így vagyok én, aranyos nagyságám. Nem elég, hogy egy vasat se kaptam, de nem is kaphatok, még a becsületemnek is vége. Már most csak azt tessék nekem megmondani, mit csináljak én? ...

Becsöngetek...

Úgy fordult, hogy egy cselédleányt, aki azelőtt nálam szolgált, akartam valamiért megkeresni. A leány a Kartács-utcában lakott, emlékezni véltem a házsámra is. Nagy, lármás proletárház volt, amelyikben a leányt kerestem; épen vígan szólt benne a verkli; a gyerekek cigánykerekeket hánytak az udvaron. Egy bájos, ötéves kisfiú vezet fel az emeletre, azzal, hogy talán ott lakik a Kerekes Margit. A többi gyerek mind mezítlábas, ezen az apróságon cipő van, de csak az egyik lábán.

– Hol van a másik cipőd? – kérdem tőle.

– Az a testvéremen van; – feleli nagy önérzetesen, így osztozkodnak a Kartács-utcában a jómódon.

Én aztán keresem a Kerekes Margitot. Benyitok az első ajtón. Üres konyha közepén ül egy asszony, nagy fazék kávé az ölében, abból kanalazgat leveses-kanállal.

– Kit tetszik keresni? – kérdezi tőlem.

– Egy Kerekes Margit nevű leányt keresek, nem itt lakik?

– Van itt egy Margit nevezetű, nem tudom ez-e az. Szőke kasziroslány, viszonya volt a gazdájával, oszt kipofozta az asszony; meg egy somogy megyei parasztleány is vót itt, akit a toloncra vittek, meg még egy, azt is följelentette az asszonya, mert lopott. Itt is kereskedtek nálam.

Megyek a következő ajtóhoz. Itt egy cigánylegény dugja ki a fejét.

– Kerekes Margitot tetszik keresni? Talán az a lány, akit a csendőrök vittek el, mert elhajtotta a gyerekeit? Mert itt nem lakik más!

Harmadik ajtó; benyitok, kérdem:

– Itt lakik kérem Kerekes Margit? Egy asszony kidugja a fejét:

– Az, akit a katona összeszurkált? – Kórházba vitték.

Csak az ajtókon nyitottam be. És mint egész természetes dolgokat elmondottak nékem egy egész bűnlajstromot. Elmondottak rettenetes életsorsokat, emberi nyomorúságok halmazát a legszenvtelenebb hangon.

Milyen egzisztenciák peregnék le ezek mögött az ajtók mögött?

Milyen dolgokat hallottam volna vajjon akkor, ha még be is megyek hozzájuk?! ...

A ruhabörze

A Teleky-téri nagy csarnokban van az ószeres vásár, a ruhabörze. Hatalmas, nagy vöröstéglás épület, elől az ajtó felett egész a tetőzetig üvegkockákkal kirakva; úgy fest, mint valami nagyobb vasúti állomás indóháza.

Egy négyszögméter a padlón az a terület, melyen a szegény ószeresnek ki kell csikarnia a maga és a családja életét. Ember ember mellett áll tehát a frontban, mindenki eladni akar, mindenki árut kínál, árut dicsér, esküszik, hogy tönkreteszi magát, míg egy régi kalapot, egy elvedlett cipőt elad. Nagy is a zaj, élénk itt a sürgés-forgás, akárcsak a nagybörzén, mert azok a nevetségesen kicsi értékek, melyeknek hausse- és baisse-e itt játszódik le, csak annyi gondot adnak eladóknak és vevőknek, mint a Szabadság-téri nagy palotában, a milliós üzletkötések.

A szegényes holminak mennyi sokfélesége, ami itt vásárra kerül. Ócska ruhák, vedlett, kijavított szőnyegek, rozsdás evőkészletek, rongyos keztyűk, kardbojtok, ócska törött pápaszemek, cvikkerek, piszkos férfigallérok, régi emlékkönyvek, használt fésűk, ezerfajta páratlan gomb, nyeletlen esernyő, seprő torzsája, nyeletlen szemétlapát, lyukas mosófazék, wekker, a melyik már rég nem ébreszt, kalicka madár nélkül, lámpa talp nélkül, piaci táska oldal nélkül, szita drót nélkül. Egy rozsdás görbe-nyakú kéménycső, törött fülű gipszkutya, zefora-színű hintaló büszkén tartja a fejét és hasonló értéktárgyak; azt lehet mondani, nincs a világon semmi, ami elértéktelenedik, mert itt a zsibvásáron, még mindennek van valami értéke.

A csarnok belsejében egyik négyzetméteren kalapot árulnak, egy amerikaiit megszegényítő praktikussággal. Nincs itt se kirakat, se polc, az ószeres feje a kirakat. Fejére teszi a kalapot, nyolcat-tízet egymás tetejére és úgy várja a vevőt. Jön aztán a vevő; egy zsákhordó leemelgeti a kalapokat, sorra egyiket a másik után, próbálgatja, tapogatja őket. Kiválaszt egy laposkarimájú dzsentrí-kalapot.

- Hogy ez a kalap?
- Magának nyóc krajcár! Drágálja, megy tovább ...
- Hát mennyit ad érte! Ne szaladjon!

Tarisznyás paraszt jön az atyafiával. Napszámon voltak itt Pesten, most haza készülnek. A tarisznyás kiválaszt egy csöppnyi pörge tiroli kalapot.

- Hát mire mondja ezt a kalapot?
- Kilenc krajcár!

– Ne vedd meg, – mondja az atyafi – mert ha ebbe haza megyünk, nekünk szaladnak a kutyák!

– Ja, ha maguk olyan gavallérok, akkor menjenek a Váci-utcába! – már oda is fordul egy ácsorgóhoz: – Mi tetszik? Kalapot akar venni? Príma-szép, elegáns kalapot kap nálam barátom!

Az egyik oszlopnál egy betonmunkás kabátot próbál épen; nagy angol kockás, barna alapú, zöld satírozású kabátot. Az alkunál tartanak már. Forint negyven krajcár a kabát, de a munkás drágálja.

– Hát mennyit ad érte édes uram! Hát beszéljen no! Szóbul ért az ember! Látom, hogy szakértő! No, mondja meg tisztelt uram!

– Csak drágálom.

– Hogy drágálja?! Ezt a kabátot meg kell nézni uram! Fogja meg milyen szövet ez! A holnapi napot ne érjem meg, ha nincs többé magamnak! Tudja barátom, kié volt ez a kabát? A Gróf Podmaniczkyé! Ez olyan szövet, hogy nyáron hűvös, télen meleg; akárcsak a bunda! Hét szóljon uram, no!

– ??!

– A frász törjön ki engem, ha egy forint harmincnyolcért odaadom ... De tudja mit! Legyek én beteg; csak magának barátom legyen egy finom jó kabátja ... Na, – kell a forint

harmincért?! Csak azért, mert látom, hogy úriemberrel van dolgom!

A belekábult betonmunkás csak annyit tud mondani: no, no! – már megvinné a kabátot, de a felesége elráncigálja onnan:

– Ez nem szép kabát, gyerünk másikat nézni!

– Csirkefogó, bitang! – kiáltja utána az ó-szeres – egy óráig tartóztatni az embert, azután nem venni!

De ők csak mennek, úgy tesznek, mintha süketek lennének.

Ócska női ruhák képviselik a fényűzést, a cifra selyem alsók, kacér pongyolák, csipkés blúzok hervadtan, gyűrötten fekszenek a földön. Kültelki divathölgyek mohón turkálnak benne. Egész halomban hevernek a földön színházi ruhák, jelmezek; tragédiák és operettek emlékei! Jön két cselédleány, díszes ruhát akarnak venni; báliruhát.

– De szépet adjon ám, a kisvigadóban leszünk szombaton a bálon.

Az asszony, aki ezt a holmit árulja, kikap a tömegeből egy hosszú, uszályos bíbor színű cárnő-jelmezt:

– Ezt vegye meg lelkem! Nézze ezt a drága piros bársonyt! Milyen elegáns és milyen jó meleget tart!

A leány nézi, forgatja a bíbort, a kopott királynői jelmezt.

– Úgy fog benne kinézni, mint egy grófné, biztatja az asszony; de a lánynak jobban tetszik egy röpke, lenge ruha, melynek a dereka körül csupa apró ezüst pikkelyből paizs van varrva és a Lisistratában szerepelt valamikor. Öt forint negyven krajcárt kér érte az asszony és odaadja két korona tizennégyért ...

Itt ócska, rongyos esernyőket, napernyőket, árulnak. Egy sovány, beteges nő kiválogat egy zöld, papagálysínű santekler napernyőt:

– Hogy ez a kakasfejű ernyő?

– Öt hatos, miért drága porcolánbul van a nyele.

– Öt hatos ez a rongy?

Rongy!! Két-három éve még drága ernyő volt, divathölgyek sóvárogtak utána ... két-három éve a santeklerláz ... így kopnak, rongyolódnak, kerülnek a zsidvásárra a divatos eszmék is ...

Egy tót viciné fűzőket próbál. A földön hever vagy három tucat. Mind avult, formátlan, szétesett, törött halcsontú. Egy lila fűzőn mereng az asszony, a fűző csipkéje, szalagja csupa rongy.

– Ez elegáns lesz, – mondja, – esküszik a keresztlányom, gondoltam, már csak veszek én is egy midért.

Felpróbálják, persze szoknya, blus, kötény felett. Ketten préselik a fűzőbe ormótlan testét, a járókelők a tolongásban minduntalan neki szaladnak, az asszony ilyenkor mindig nagyot visít, mert ha mozdul, a törött halcsontok beleszúrnak a testébe. De az eladó összehajtogat egy csomó újságpapírt és megmutogatja, hogy kell a halcsont alá lenni, akkor kitűnő lesz a fűző és nem fog szúrni ... Amott női kalapokat próbálnak. Az egész tavalyi divat ott van. Méhkas, virágkosár, gomba, valódi hermelin kucsma. Két koronáért már olyan monstrumot kapni, hogy az ember győzze a fején cipelni. Boák is vannak. Valódi nyúlszörből, de a moly már helyenként kirágta; divatosak húsz-huszonöt farkkal.

Egy helyen gyermekruhát árulnak. Rózsaszínű, csupa csokor, csupa csipke ruhácskát próbálnak egy babára. Oly édes a kis proletár gyermek a gazdagnak elviselt holmijában. Úgy ujjong, úgy gőgicsél, a szép ruhának. Anyja boldogan viszi a bájos, szallagos ruhácskás babát és nem is gondol arra, hogy hátha beteg gyermektől ered a ruha, a rózsaszínű csokrocskák nem-e halálcsókjától szennyesek?

És folyik a vásár, áll a zűrzavar, túrják, forgatják a ruhahalmokat, kalaphegyeket, ócskaságtömegeket. Kínálnak, alkusznak, esküsznek, licitálnak, zengnek, tülekednek; az egész életüket beledobják az eladók az öt krajcáros vásárba; a tüdejüket, az idegeiket, újból és

újból. A zsidóság, a lárma, verejtékes pára a magasba emelkedik, ideien a nagy élni akaró hangyaboly nyüzsög, erőlködik az elhasznált ócskaságok közt, a csupa elhasznált portéka táborában, ami csupa elmúlt dolgról beszél és az ember mintha a tárgyak temetőjében járna, amelyből ezek a szegények ki akarják kaparni a maguk és családjuk életét.

A hitbizomány

Párás, lomha köd terpeszkedik a város felett. Kora reggel van, még égnék a gázlámpák, visszfényük ott reszket a csillogó, nedves aszfalton. Még nem lüktet a város zaja; a csendet a hókaparók riszálása, majd a szemeteskoscsik csengetyűinek éles hangja szakítja meg. Nyílnak a kapuk is, álmos-szemű, kócos vicinék hozzák ki a szemeteskosarakat, aztán csípőre tett kézzel várják a kocsit. Lassan-lassan megindul a nagyváros életének érverése, tejeskoscsik jönnek-mennek, elkésett éjszakai alakok szállingóznak, korán munkába járók sietnek– Mindjobban és jobban áttöri a hajnal derengése a sűrű ködöt ... Egy öreg asszony bandukol a cuppogó hólében. Egy öreg asszony; fején zöldkockás, hátán fakult piroskockás, nyakán berliner kendő. Egész teste úgy be van bugyolálva, hogy alig látszik ki vedlett ruháiból, mintha nem is ember, hanem egy mozgó ruhahalmaz volna. Két kosarat visz, a cipelésük láthatólag nehezebbre esik, mert minduntalan megáll, hogy lélegzetet vegyen. Ez az asszony egy hitbizomány tulajdonosa.

Hitbizománya nem drága birtok. Nem! Annál sokkal kevesebb. Ez az öreg nő, aki a két kosarat cipeli, régi pesti patrícius családból származik. A nevének érzik a századok patinája. Abban a családban azonban, amelyből származott, mindig volt egykét lecsúszott nő, asszonyok, akik valaha nagyvilági dámák voltak, de elbuktak a szerelem és könnyelműség sikamlós padlóján. Később az egész família elzüllött. Tönkrement, vásárra került a régi belvárosi ház is. Ki tudja, mi fordult meg eladójának fejében, mikor a szerződést megkötötték, de a szerződésbe belekerült az a kikötés, hogy az ősi ház kapualját a család leszármazottjai kereskedelmi célokra használhatják, amíg csak a család ki nem hal!

Ez a nő ott a hóolvadásos hajnalban, valaha ünnepezt szépség volt, aztán szűk lett neki Magyarország. Híres szerelmi kalandjai voltak Oroszországban, Romániában. Most nyolcvanhatéves és már semmire sem emlékszik! Az egész múltja elviharzott mögötte, mint egy álom, abban a pillanatban, amikor elveszett szépség, fiatalság, amikor az élet romja lett, amikor nem maradt számára más menedék, mint a családi hitbizomány, a – kapualj! A szerződésben a családnak fentartott utolsó kikötő! ...

Az öreg nő zöldséggel kereskedik ott az Aranykéz-utcában, a maga hitbizományán. Naponkint négy órakeremegy a Dunapartra, hogy szegényes, kis bevásárlásait elvégezze és néhány fillért összekuporgasson.

Ma azonban olyan nehezebbre esett a felkelés, a járás, alig vonszolja magát. Úgy vágyódik egy kis meleg után, fázódva húzza összebb kendőjét, olyan halálosan fáradt. De ma nem pihenhet! Egyik vevője a héten salátát rendelt nála, cifralevelű téli salátát. És ő vett is hatvan krajcárért cifralevelű salátát, a nagyságos asszony azonban megfélekedett róla is, meg a salátáról is. Most már fonnyad a saláta. Hiába kínálta másnak, nem kellett és most mi lesz, ha ez a hatvan krajcár értékű áru a nyakán szárad! Egész üzleti tőkéje három korona! Veríték üt ki a homlokán, az egzisztenciális veszedelem, a fenyegető csőd gondolatára ...

Pirkad már. Oltogatják a gázlámpákat. Egy gyűrött, fakóarcú asszony botorkál a ködös hajnalban. Megy-megy, de velemegy a kimondhatatlan aggodalom is; az ő liliputi bánatával, nekivág a messzeségnek: mi lesz, ha elszárad a saláta? ... Jaj, a saláta! ...

A nemzet törleszt

Az öreg Bunkóné a Rigó-utcában lakott és az ura muzsikus cigány volt; ő verte a koca-bandában a cimbalmot. A Bunkóné fia is cigány volt, de azt elvitte a tüdővész; itt maradt utána az özvegy és a két gyerek. Ezeket Bunkóék maguknál tartották, a két gyereket felnevelték. Az özvegynék is szerencséje akadt; igen előkelő helyen kapott foglalkozást; takarítani járt az országházba. És ha a parlamentre el lehet mondani, hogy a nemzet háza, az özvegyet méltán megillet le ez a cím: a nemzet napszámosnője.

Hál ott takarított, takarított az özvegy menyecske, amíg a nagy baj meg nem esett vele. A képviselőházzal nem lehet elmondani, hogy valami termékeny hely, de úgy látszik, ez csak a képviselőkre vonatkozik és nem a takarítónőre. Elég az hozzá, hogy a menyecske elérkezett ahhoz az időponthoz, amikor a nemzet napszámosnője megszülendő volt a nemzet fiát. Ahhoz azonban, hogy a nemzet gyermekét a szülész nő a világra segítse, egy korona tiszteletdíj kellett volna a szülész nő számára.

A nemzetnek azonban nem egy koronája, de egy vasa sem volt. Siránkozva jött hát el hozzám az öreg Bunkóné.

– Nem bánjuk mink, nagysága, a gyereket. Felnevelem azt is; kettő helyett lesz három! Csak olyan rossz idők ne járnának mostanában. Háborús világ van, aztán a háború miatt nem mulatnak az emberek. Nincs tányérozás. Az uram hat krajcárt hozott haza ma reggel. Mit lehet azzal kezdeni. Hanem gondoltam, eljövök ide a nagyságához, aztán ajánlok valamit. Talán jó szívvvel tetszik lenni hozzánk. Nincs pénzünk keresztelőre, mivelhogy meglett a kis szerencsétlen, arra akarnám megkérni a nagyságát, ha lenne olyan jó, aztán adna vagy egy koronát kölcsön. Visszafizetném én azt; minden héten törlesztek rá öt krajcárt. Ha talán nem tetszik megbízni bennünk, ehun van, elhoztam ezt a kis slingelt paplankát zálogba.

Megbízta Bunkónéban és zálog nélkül is folyósítottam a kölcsönt a nemzet gyermeke számára.

Aztán már rég el is fel ej lettem az esetet, amikor beállít hozzám korán reggel Bunkóné és azt mondja:

– Itt vagyok, kézit csókolom, drága nagyságám, elhoztam az adósságomra az öt krajcárt első részletnek. Mert hogy ne tessék azt gondolni, hogy csalók volnánk!

Most a nemzet még negyvenöt krajcárral lenne adósom, de ezt az adósságot elengedtem neki ...

Nyomor.

A városba minden héten egyszer látogatóba jön a *Nyomor*.

Elindul elképzeltetlen utcákról, elképzeltetlen formában. Jön pincelakásokból, jön ólszerű barakkokból, jön a tömegszegénység mindazon rettenetességei közül, a mely ennek a városnak talmi ragyogása mögött irtózatossá mélységgel tátong.

A Wesselényi-utcában a hatodik szám alatt van egy nagy ház, szemben vele egy palánk: ott megáll és sötétben feketedik a maga rongyaiban, mert ennek a háznak a falára nagy aranyozott hetükkel az van írva: *Országos Gyermekvédő Liga*.

Péntek délután van. A rendőr már ott vigyáz a palánk alján a nyomorra, hogy szépen, illedelmesen jelenjék meg a liga előtt. Míg aztán fent a Liga előtt megjelenik és ott a maga együgyű eszével minél több irgalomra méltónak akar mutatkozni, azalatt kitátja száját ott a palánk aljában és hol rusztikus humorral, hol véres szomorúsággal beszélget.

– Maga miből él? – kérdi egy szemfájós asszonyt a szomszédja.

– Én, kéröm, kofálokodok egy kis kosár almával, attul is tizenkilenc koronát szednek adóba.

– Jesszasz ti frau Pendl! – örvend valaki nagyhangon a viszontlátásnak. Panaszodik is mindjárt egy kövér asszonyra mutatva: – Da saunz té vampete an, vegn szó ane kriagt unzeránsz nix.

– Mit, az a kis auszsusz? – mondja egy nagy-kendős. – Mindig lencse, mindig bab; lencse, bab, lencse, bab! Aztán kókusz! Ki a fenének köll a kókusz?

– A Bulyovszky-utcában adtak legalább egy kis kávécskát, egy kis cukrocskát! – egy másik nagykendős.

– Volt már az előljáróságnál? – így egy tapasztalt, a ki jó tanácsokat ad.

– Hát a csecsemőligánál. Hát a nőegyletnél?

Az Országos Gyermekvédő Liga hetenkint egyszer jótékonyági délutánt tart. Élelmet ad az elesetteknek. A legősibb formája ez a jótékonyásnak és milyen természetes, milyen emberi. Azonkívül valami pénzsegélyt is ad, azt, a ki dolgozni akar, hozzásegíti az iparendélyhez, egy pár forintot is juttat neki, hogy megkezdhesse a maga üzletét. Hétfőn délelőtt kell a Ligánál a nagy házban jelentkezni, ahol felveszik a szegénység látletét, aztán utána járnak hivatalosan a bementett adatoknak és pénteken délután kiosztják az adományt annak, a kit a nyomorúságát illetőleg igazságban találtak.

Egyszerű teremben ülnek az egyesület tagjai egy hosszú, zöld posztóval bevont asztal körül. Aztán jönnek az asszonyok egyenként, kikérdezik és meghallgatják őket. És nem csak az búvik itt ki, a mi a gyerekekre vonatkozik, nemcsak távoli és síró gyermekarcok világítanak ide a zöldposztós asztal tájkára, hanem csendben lezajló siralmas és ostoba tragédiái is idevették képüket. Kikívánkozik egy mákszem a nyomor regényéből ...

Ribus Marka megáll a rács előtt. Egérrarcú csenevész kis asszony, arcán örökösen valami alázatos vigyorgás. A Filatóri-dülön lakik; délelőtt takarítani jár, délután diót pucol, éjszaka kaput nyit. Ribus Markának még nemrégén otthona volt, minthogy vadházasságban élt egy emberrel. Az otthonát azonban feldúlta a pénz. Az ember szemet vetett egy tisztos özvegyasszonyra, a ki bár túl volt a hatvanon, de viszont hetvenöt forintja volt a takarékbán. A lelki problémát a férj minden komplikáció nélkül röviden és csattanósan oldotta meg. Egy nézeteltérés alkalmával belekapaszkodott a Marka copfjába és kipenderítette az utcára. Az előző vadházasságból származó porontyát pedig egyszerűen utána hajította.

Most a bíróságnál van az ügy, már kétszer voltak törvényen a Sándor-utcában, mert Ribus Marka pört indított a jogtalanul visszatartóit két párnája és három zálogcédulája miatt.

Ribus Marka most is várandós!

Tíz koronát kap a Ligától és egy cédulát, a melylyel idejében felvételért folyamodjék az Anya-és csecsemővédő-Egyesületben.

Nagykendős asszony. Ez nem sokat beszél. Nem is kér; vár és fél. Tudja, hogy ő különös helyzetben találtatott. Hallgat és nem kísérti meg, hogy különösebb szánalmat keltsen. Ha kérdezik, fásultan beszél.

- Hogy hívják?
- Bálint Sándorné.
- Az Ördögárok mellett!
- Igen; kezét csókolom, ott.
- Hány gyereke van?
- Tizenegy.
- Mind ép?
- Nem, kezét csókolom; kettő szegény kicsit gyöngelméjű.
- A maga ura be van zárva!
- Igen.
- Orgazdaság miatt két évre.
- Igen, kezét csókolom.
- Mikor szabadul?
- Mára, kezét csókolom.
- Ma?
- Igen! Épen azért, kezét csókolom: szeretnék neki valami vacsorát főzni! ...

Egy pillanatnyi csend lesz a teremben. Aztán egy csomag élelmiszert és pénzt adnak neki. Bálint Sándorné elmegy. Este pedig egy szomorú asszony lakomára készül ... valahol kiszabadul egy rab ... valahol meleg vacsorával várnak egy kiszabadult fegyencet ...

Kandó Móricnét a disznó-hizlaldából már régóta ismeri a liga. Nem egyszer segítette föl. Ezalatt azt kell érteni, hogy hozzájuttatta valami üzlethez. Mert a Kandó Móricné ez olyan üzletes asszony. Nem lúd és nem is akar csak alamizsnából élni. Ennél büszkébb. Van öneki arravaló esze, hogy valami kereskedést kezdjen! Valami utcai, vagy valami házaló-kereskedést!

Kandóné most mégis itt van a Ligánál és bizonyos letörtséggel, szégyenkezéssel áll a rács előtt.

- Mi a neve?
- Kandó Móricné.
- Maga a Kandóné! Magát már ismerjük!
- Bizony, kezét csókolom.
- Hát mi van az üzlettel? Megint tönkrementek?
- Jaj, kezét csókolom, rossz üzlet volt az nagyon.
- Miért volt rossz üzlet?
- Tetszik tudni, kezét csókolom, mink almával kereskedtünk. De igen nagy volt a szegénység, éhesek voltunk nagyon, a gyerekekkel hát, mi tagadás, megettük az üzletet.
- Hát most mihez akar fogni?
- Könyörgöm: valami jobb üzlethez szeretnék fogni.
- És mi volna az?
- Hát cipőfűzőt szeretnék árulni, mert – mondom – azt nem lehet megenni.

No, de itt a Geiszt Gyuláné is a Levente-utcából. A Geiszt Gyuláné egy bizalmi nő, aki mindenkit a Liga nyakára szabadít, mert húsz krajcárt szed minden kérvényért. A Geiszt Gyulánénak jól szervezett szegényügyi nyilvántartási irodája van.

Aztán lám itt van megint az a siketnéma házaspár négy gyermekkel.

Ott egy féleszű német! Már a folyosón gyalázza a Ligát.

– Na tesz isz a Hülf-Schveinerei.

Bécsbe fog utazni, mert itt még meghalni se akar. Nincs rá eset.

De ki győzné őket felsorolni? ...

Görnyedtvállú alakok jönnek le a lépcsőn, színes ruhába takart csomag mindegyiknek a kezében; eltűnnek a szennyes utcaködben; mennek a város szélére, mennek csúnya, sáros, szürke utakon oda, – ahol bezárt ajtók mögött apró gyermekek várják, mikor csikordul a zárban a kulcs? Mit küldött nekik a Liga.

A Kacsintáné veje

A Kacsintáné egy vak öreg asszony volt, nekem régi ismerősöm, aki azonban hogy beteg lett, nem jöhetett el hozzám úgy, ahogy szokta, minden pénteken, bizonyos heti járuláért. Én mentem hát el őt megkeresni. Az öregasszony a vejenél lakott, akiről tudtam, hogy napszámos a Levente-utcába.

Kemény, hideg téli napon, vasárnap délután nyitottam be hozzájuk. A szobában nem fűtöttek, csak annyi meleg volt odabent, amennyit a dohány és az emberi pára melegített. Jó időbe telt, míg a szemem megszokta a nagy füstöt, a gőzt és szemügyre vehettem a vasárnapi mulatságot. A Kacsintáné ágyban feküdt, vízi betegsége van, már a végét járja. Szemben vele a díványon néhány kisasszony dülöngél. Színes másli mindegyik hajában. Két munkásforma ágyrajáró pakol. Mert vasárnap van, letelt a hét, hurcolkodtak. Kis katonakofferjukba rakják a holmit és tanácskoznak, hogy most hova?

Az asztalnál kártyáznak. A házigazda játszik két másik emberrel. Előttük két pint bor. Sűrűn koccintanak és ütögetik az asztalt. Gyerekek állják körül őket. A másik sarokban ismét egy ágy. Az ágy tetején ketten hempergőznek, a házigazda felesége, meg egy idegen férfi, egy „szobaúr.”

– Hallja, nem szégyenli magát ilyesmit túrni, micsoda ember maga? – kiáltok a házigazdára.

– Már mér ne? – feleli, – úgy se köll most nekem az asszony. Jó szobaúr ez! Őt koronát fizet egy hétre, meg ehun a két pint (bor! Ezt is ű hozatta! Hát oda-oda szoktam neki kölcsönözni az asszonyt úgy vasárnap délutánonként. De különben is mi köze hozzá a nagyságának?

A kisasszonnynak ép most hoznak be tálcán egy-egy kis flaska édes pálinkát és túrós bélest a kávémérésből. A munkások kezelnek, búcsúzkodnak, viháncolnak a gyerekek.

– Makk a troimf! – kiáltja az egyik kártyás, nagyot vág az asztalra.

– Igyuk sógor! – kocint a házigazda. Nézem az egészset, ... „a nagyságának mi köze hozzá?” ... Hát nincs igaza? Mi közöm hozzá?

Tótok

A sok mindenféle ember közt, akik meg akarják ebben a nagyvárosban kenyerüket keresni, itt vannak a tótok is. Az ő kopár, szomorú földjük nem termi meg a kenyeret, ide jönnek hát; hogy csákánnyal, kalapáccsal, malteros talicskával szerezzék meg, amit a szülőföld tőlük mostohán megtagadott. Ledöntik Budapest legrégibb házait, amikhez történelem tapad és hordják köveit új palotáknak, amik új styhisművészettel beszélnek a korról, melyben keletkeztek; de az egész nekik semmi más, mint téglá, habarcs és; – kenyér.....

Szomszédomban házat bontanak le. Látom, milyen kitartással, szorgalommal döntik a falakat, szedik a téglákat, hordják a törmelékeit, de az elégedetlenség nyomát sem mutatják a poros, bűzhödő, tüdőt sorvasztó levegőben. A munka folyik nap-nap után, kora reggeltől késő estig, kivétel csak a vasárnap.

Ilyenkor csoportokba verődnek és együtt töltik az ünnepnapot. A ház előtt, melyet bontanak, gerendák feküsznek egymáson lépcsőzetesen. Ezeken ülnek, mint színházi karzaton a nézők, egymásnak hátat fordítva. Legfelül fiatal legény harmonikán hazai dallamokat játszik, mellette pálinkás-üveg. A hallgatók arcán mélabú, gondolataik messze kalandoznak. Egy legény krajcáros népdal-füzetből taktusra dúdolja a hacacaré nótát. Az oszlop mellett két öregebb tót házaspár hallgatja és bárgyún mosolyog.

Az udvar tele van törmelékkal, köröskörül minden csupa rom ... Nincs szomorúbb látvány egy ilyen puszta, rombadőlt háznál. A nap vakító fényel tűz a csonka falakra, az ablakok helye mindmegannyi sötét kérdőjel mered elénk. Belül az egyik szobában még egy-egy ottfeledett ócska, rozsdás tűzhely, egy-egy régi bútorroncs. Minden oly bánatosan hangulatkeltő, minden a mulandóságra emlékeztet, akár egy temetőben. Hány nemzedéknek volt otthona ez a ház?

Ha a néma falak beszélni tudnának, ha elmondhatnák mindazt az örömet, mindazt a boldogságot, mindazt a gyászt, mindazt az emberi nyomorúságot, bünt és szenvedést, bánatot és könnyüt, amelynek élettelen tanúi voltak, Mindazt...

Egy szobában, mely utoljára került lebontásra, ütötték fel tanyájukat a tótok. Keresztbe rakott téglákon ülnek egypáran ott és levelet írnak. Testük meggörnyedve, a homlokukon mély barázdák a nagy gondolkodásban, kezük esetlenül fogja a tollat, – de a szemük melegebben csillan, gondolataik már átszelik a távolságot. Ott kalandoznak a sivár mezőkön – a bozótos tájon, – a mostoha krumpli-földeken, a kis szalmafedeles viskókban.

A vasárnapi mulatságot tótjaink stílszerűen a pálinkás boltban rekesztik be. Ez a napnak legkiemelkedőbb és egyben legélvezetesebb része. Ilyenkor kívánczik a tót-virtus belőlük. A pálinka mámora és a grammofon hangja felfrissíti emlékezetüket, felébred bennük a hazai szokás, politizálnak, a mi annyit tesz, hogy szidják a magyart. A vasárnapnak másnap gyakran van a rendőrségen folytatása, ahol aztán, ha mámorukat kialudtak, oly sunyin és alázatosan viselkednek, mintha semmiről se tudnának. Akiket pedig a sors megkímélt attól, hogy a rendőr oltalmába vegye, azok a vasárnapi emlékektől eltelve, kábult fejjel folytatják másnap hajnalban a robotot.

Benedek

Benedeknek volt egy létrája, egy kötele, egy rocskája és néhány törlőrongya. Ezekkel a rekvizítumokkal űzte foglalkozását. Benedek ablaktisztító volt. De sorscsapások jöttek közbe; elragadták tőle a létrát, a rocskát, a pucoló rongyokat és azután soha többé nem sikerült visszaszereznie őket. Akkor aztán nem volt mivel kenyeret keresni és Benedek mind lejjebb-lejjebb züllött; végre már a barakkban lakott és hetekig nem volt keresete, csavargott, éhezett. De a megbukott ablaktisztítót magasabb ambíciók tüzelték; nem akart napszámba állni; hogyan is tehetne volna ezt, amikor olyan független és szabad mestersége volt! Azonkívül a napszámhoz gyenge is lett volna a szervezete. Csak egy ábránd lelkesítette Benedeket és kétségbeesett kapaszkodások között iparkodott újra felfelé a társadalmi ranglétrán, konszolidált viszonyok közé, ahonnan lecsúszott: vissza akarta szerezni a létrát, a rocskát és a rongyokat!

De hogyan valósítsa meg szándékát, mikor nincs senkije, aki célhoz segítené? Sokat törte fejét álmatlan éjszakákon, hogyan lehetne ezt a nagy problémát megoldani? Végre eszébe jutott, mennyi gazdag ember van Pesten! Miért ne telnék ennyi pénzből arra, amire neki oly nagy szüksége van az ablaktisztításhoz; egy létrára, egy kötélre, egy rocskára és három-négy rongyra!

Elővette hát a címtárt és abból kikereste a mágnások, főpapok, gazdag lipótvárosiak címeit és mindenhova folyamodott. Kis pénzekért gyönyörű kérvényeket szerkesztett, hogy megindítsa a gazdagok szívét. Nagy alázatosan el volt mondva a folyamodványokban, hogy ő egy tönkrement iparos, aki becsülettel űzte mesterségét, de a sors üldözte és el kellett adnia az üzletét. De nem akar lezúlleni, újra üzletet szeretne kezdeni; becsületesen dolgozni akar. Megírta szépen, hogy egyetlen vágya van, ha lenne újra létrája, rocskája, egy kötele, felmosó rongyai és ha kiválthatná az iparigazolványát és így újra tisztogathatná az ablakokat! Azért mély tisztelettel és alázattal könyörög az excellenciás urakhoz, a méltóságos grófnőkhöz, kegyeskedjenek őt újra hozzásegíteni, a létrához, a rocskához, a kötélhez, a rongyokhoz és az iparigazolványhoz.

De hiába volt minden, ez csak nem sikerült sehogysem szegény Benedeknek. Ha összejött néhány korona, számította minden este:

– No, most meg lesz a létra! Aztán már spongyára gyűjthetek.

De akkor nem volt mit enni, arra kellett a pénz és akkor megint előről kellett kezdeni! Megint csak a létrára kellett gyűjteni! Végre vett egyszer egy létrát. Úgy látszott, hogy az ábrándok mégis csak kezdenek valóra válni. De mi történt ekkor? Váratlanul, hirtelenül beütött a tél; szegény Benedek fázott, de inkább volt hajlandó spongyát vásárolni, mint téli kabátot. Végre mégis így határozott:

– Ha megfagyok, akkor egész biztosan nem szerezhetem meg, ami még kell! A meleg rékli tehát az üzlet érdekében van! Mert ha megfagytam, mi haszna abból az üzletnek? Hiába fagytam meg!

Benedek tehát téli réklit vett, a létra egymagában maradt, sőt minthogy beteg is lett, a létrát is el kellett adnia ... Úgy látszott, minden hiábavaló!

Végre mégis felvirradt Benedek szerencséje. Egy jótékony grófné természetben küldött neki egy világoskék rocskát és egy szép új kötelet. Most már új remények támadtak Benedekben! De ekkor beütött a katasztrófa. Valaki besúgta Benedek kérvényeit a rendőrségnek és a főkapitány megidézte a rendőrségre, ahol a következő rövid beszédet intézték hozzá:

– Úgy halljuk, maga rendszeresen pumpolja az embereket! Nohát, kedves barátom, ez nem megy! Mi magát most szépen haza fogjuk toloncolni, mert különben is hetek óta munka nélkül lézeng!

Ez a csapás teljesen megtörte az ablaktisztogatót! Ám a hatósággal nem lehetett packázni.

Jöttek a rendőrök, elvitték a toloncházba, mondván neki:

– A holmiját rakja egy ládába és tegye fel a barakk padlására! A felügyelő majd vigyáz rá, amíg nem intézkedik róla! Egyébként pedig tíz évre ki van tiltva Budapestről.

Benedek aztán eltűnt; hónapokig távol volt Budapeستől, melyet úgy szeretett, hogy más városban észébe sem jutott létrát és rocskát szerezni. Csak vissza Budapestre! Ha csak egy pillanatra, egy napra is! Még ha éhen halni is!

És azontúl egyszer-egyszer csak becsöngetett hozzám, egy fáradt, elgémberedett, nyomorult ember: Benedek volt, a kitiltott tolonc; kezében egy kis fekete bőrtáska, abban minden holmija. Nostalgijája a főváros iránt visszahozta ide; itt bujkált napokon át zeg-zugos utcákon, mert félt, hogy elfogják a rendőrök; csak hozzám mert feljönni. Alázatosan jött, mint a meghajszolt állat; aztán beszélt bolyongásokról, városról-városra, faluról-falura, országhatáráról-országhatárra; erdőszélek, árokpartja, temetők árka, útszéli bozótok, hidegség, éhség, nincs sehol pihenés, csak vissza a fővárosba!

– Kezét csókolom, drága nagysága! Tetszik tudni, ha még két hétig hagytak volna kérvényezni, minden rendbejött volna, újra felvehettem volna az part!

A rendőröktől, a tolonctól nagyon félt Benedek és ahogy jött, eltűnt megint. De két-három hónap múlva újra megjelent a fekete bőrtáskával:

– Tetszik tudni, drága nagysága! Ha csak két hétig hagytak volna még kérvényezni, minden rendbejött volna!

Sokszor jött és tűnt el az ablakpucoló, már egy év is elmúlt, mikor megint beállít; – táská nélkül:

– Tetszik tudni, drága nagysága ... ha még két hétig ...

– Hát a táskája hol van, Benedek?

– Kiküldtem a toloncházba egy fiúval, drága nagysága.

– Hát beszalad a rendőrség karjába?

– Már három hete itt vagyok, drága nagysága, azóta mindig bujdosom itt, mert én ezt a Pestet úgy szeretem! Előbb-utóbb úgy is elfognak; gondoltam, előre beküldöm a táskámat, ha már úgyis elfognak, minek cipekedjem addig is vele!

Mondta Benedek és a könnyek potyogtak a szeméből...

Kozmetikai egyetem

LEGBIZTOSABB MEGÉLHETÉS hölgyeknek, legdivatosabb hajfestés, hajfésülés szépségápolás vibrálóval, manikűr, pedikűr, ondulírozás, arcszőreltávolítás, tantárgyanként 5 ft. Legalaposabban tanít Sz.-né, kozmetikai specialista, 21 éve fennálló intézete. Budapest, Dávid-utca. Tanítványaimat munkával ellátom.

Lassan gyülekeznek a kozmetikai főiskola hallgatói. Egy cselédleány, egy szobaleány, egy pincérnő, egy munkásasszony, kopott, rövidruhás kis bakfis, napszámosasszony, cifra perditaféle. Az aula egy sötét benyiló, onnan mennek a tanterembe, amely ugyancsak egy sötét, piszkos hálószoba. Itt szerteséjjel hever minden, székek összevissza, tükrök, kefék, hajtűk, pomádék, manikűr-készletek. A tarka halmaz között trónolnak már a modellek. Egy óra húsz fillér, tessék jelentkezni!

Kezdődik az előadás.

Az egyik kuckóban, az ablak mellett manikűr tanítódik. A modell, amelyen tanulnak, egy öreg szakállas izraelita, aki alkalmi foglalkozásból él. Nyáron szilvaüagnök, télen manikűr-modell. Kecsesen, kissé lanyha pózban tartja oda kiszáradt, bütykös kezét; ha a kezdő tanuló néha bele-beleszúr a körme alá, felszisszen, de állja tovább, csak elegánsan az operációt! ...

Az asztal mellett van a fésülési tanszék. Abroncsok, betétek, loknik, sütővasak hevernek az asztalon, ég a spiritusz, a modellen hatan is buzgólkodnak, nagy loknis frizurát csinálnak neki. A „*hölgy*”, vagyis a modell: délelőtt takarítónő, déután médium, múmiaarcú öreg asszony. Alig lát, alig hall. Valami belső baja is van; azt beszéli folyton, mialatt kopott, fakó dróthaját sütögetik, lokniba csavarják:

– És még hogy én operáltassam meg magamat. Meg írjam alá az írást, hogy beleegyezek. Tudom én, mire megy az! ...

– Tessék jobbra fordulni!

– Hogy amikor legyilkoltak, ne lehessen rajtuk kereskedni...

– Kissé oldalt!

– Két éve, hogy rám fenik a fogukat, de abbul nem esznek, majd kigyógyít engem Liza néném ...

– Így ni, készen van!

És szegény páriája az életnek ott áll most loknis turbán-frizurával!

A díványon is ül egy modell. Kövér, piros arcú, idősebb nő; fekete ruhában, gyászfátyolos kalappal. A lába meztelen és méltósággal túri, hogy babráljanak rajta. Közben beszélget ő is:

– Was sagen Sie zu der Rezsini? Man soll den ganzen Tag spazieren gehn. Ja wen man so einen Trotl von Mann hat! ...

– Nagysád – mondom – én is tanulni szeretnék önnél. Látom, sok tanítványa van.

– Bizony van nekem tanítványom, hála istennek elég, alig győzöm. Van olyan is, hogy nem tanul semmit; letesz nekem tíz pengőt és én adok neki bizonyítványt. *Törődöm is én, hogy mit csinál vele.* Törödjön velük Boda! Nagyszerű pálya ez, kérem! Itt van egy tégely; öt krajcár ára holmi van benne és eladom öt forintért; ránckrémnek. Megveszik azt; lépemennek az asszonyok, akárhányszor becsapják őket. Az én uram féregirtó szakmabeli. Egy üveg szesz

néhány fillérbe kerül, eladjuk két koronáért. Nyáron alig győzzük a munkát; nem is hittem volna, hogy az egész világ tele van poloskával. Itt van egy szeplősáppasztó-kenőcs. Ezen is jól lehet nyerni. Itt van egy szőrtelenítő-szer; olyan, mint a gyanta, ez fogy még csak igazán! Csak meg kell főzni tudni az asszonyokat! Mi a hirdetéssel főzzük! Csak hirdetni! Inkább ne egyék az ember, de hirdessen; a hirdetést sohasem én fizetem meg, hanem a kuncsaft. Nem kell ehhez a pályához, lelkem, se szerencse, se tudás, csak a főzés, a sok hirdetés!

Csak magyaráz, hörög a melle, a sárga arca egészen kipirosodik, ahogy biztat: főzni kell tudni, ez a fő!

És úgy látszik, hogy a világot örökké lehet főzni, mert a kozmetikai egyetem virágzik és fényesen jövedelmez.

Ősz volt...

Ősz volt... Csúnya, lucskos, esős délután ... A váci-úti barakk ajtajából mezítlábas, kékre fagyott gyerekhad szalad elém.

- Nagysága kérem!
- Mihozzánk tetszik jönni?
- Majd én elvezetem!
- Én vezetem el!

Megyünk aztán, gázolunk a pocsolják közt. A Tormánéhoz akarok menni. Oda is érünk, de itt nincs senki.

A kis deszkabódé előtt kinn szellőzik az esőben egy faagy, mindenféle lim-lom rajta. Az ajtó tárva-nyitva. Besüvít a szél, becsapkod az eső. Benn a a szobában már majdnem egészen sötét van. De valami lobog odabenn, valami ijedt világosság ...

Üres, csupasz, nyirkos a szoba, bútor alig van benne, csak néhány szék, egy láda és egy asztal a szoba közepén. És ott az asztalon van az, ami lobog, két félénk kis krajcáros gyertya, egy halott gyermek fejénél, mert az asztalon egészen egyedül fekszik egy kicsi halott, régi szürke klot-köténnyel van letakarva. Elöl a lábánál két hervadt cserép muskátli

És szakad az eső, a szél versenyez vele, recseg-ropog a korhadt fabódé és a halott fejénél két apró, kis viaszgyertya pislog és egészen egyedül van ...

Az egyik kislány azt mondja:

- Az anyám a papokhó mönt, hogy ingyen temessék el az Annuskát.

Lassan indulok kifelé. A gyerekek sugdolóznak:

- Ez egy finom nagysága volt! – mondja megilletődve az egyik.
- Ez egy grófné volt.
- Ez már minálunk is volt ám, – mondja egy harmadik, – kaptunk tőle öt koronát! Vettünk is ám mindjárt egy fél liter rumot is! – Bizony! ...

NÉZZE LELKEM.”

(Szín: egy női kalapos üzlet. Az asztalokon, székeken, polcokon kalapformák, kalaphegvek, kalapbogluák. A földön egymás tetején kalapskatulyatorlaszok föl egész a plafonig.

Szereplők: tulajdonosnő, az elárusító kisasszonyok, vagyis a masamódleányok, akiknek a vevők részéről nincs nevük, akik nem is kisasszonyok a nagyságák számára, hanem egyszerűen csak: „nézze lelkem”-ek. Aztán a kalapvásárló nagyságos asszonyok.)

Az egyik nagyságos asszony éppen most lépett be, hogy kalapot vásároljon. A nagysága legalább ötvenéves, de olyan kalapot akar, amelyikben húszévesnek lássék. Az elárusító kisasszonyok körül-nyüzsgik és sűrű keziticsókolomok között bontják le a skatulyabarrikádokat és szedik elő a szebbnél-szebb kalapokat. A nagyságos asszony sorba próbálja valamennyit. Fején a műremekkel bele-belemered a tükörbe; illegeti magát, kelletti magát, hajlong, oldalt fordul, csücsöríti a száját, bókol, eped és leteszi a kalapot és aztán kezdi egy másikkal újra; pislog a tükörbe, kacérkodik vele, kérleli, bókokat akar kikényszeríteni a fényes üvegből. A nagyságos asszony sorba próbál vagy hét-nyolc tucat kalapot, de mindegyikre van valami megjegyzése.

– Ennek a tolla nagyon magas! Ennek a más-lijja alacsony! Ennek a karimája hátul van lecsapva, olyat akarok, amelyik oldalt van fölcsapva! Ez nem kell, mert a Spitzernének a kalapján ugyanilyen bársony szegély van!

Már egy egész Svábhegy fekszik előtte merészebbnél-merészebb alkotásokból. Végre a kilencvenhatodik méhkas, egy lilaszínű fátyolgomolyag megnyeri tetszését. Úgy fest az arca a lila kalap alatt, mint a háromnapos hideglelés. Az egész válogatás persze csak csekély két órácska óta tart! ...

– Ez megfelelne – mondja, – nem nagyon tetszik ugyan, de ha olcsón adja, megveszem.

– A nagyságos asszonynak megszámlítom ötven koronáért.

A hölgy jéghidegen szól:

– Erre nem tudok felelni.

– Mégis, mennyit tetszene reszkírozni? – kérdi a leány.

Nagy belső lelki tusa után megszólal a vevő:

– Nézze, lelkem, ha húsz koronáért megszámlítja, megveszem, különben sem tetszik olyan nagyon.

A kisasszony sértődve leteszi a kalapot:

– Elállhatunk az üzlettől!

– Hát tudja mit: a maga kedvéért adok érte tizenkét forintot, de csak a maga kedvéért.

Az elárusítónő gyorsan veszi a zacskót, nehogy még elmenjen a kedve a vásártól; a hölgy kiveszi az erszényét; kinyitja, újra becsukja, töpreng, spekulál, kivéteti a zacskóból a kalapot, felpróbálja még egyszer, mézédésen belemosolyog a tükörbe, leteszi, nézi, a kisasszony egy hirtelen orv mozdulattal újra beleteszi a zacskóba és elkiáltja magát:

– Kassza!

A nő most már restelli a dolgot, fizet a pénztárnál. Az utcán kiveszi a zacskóból a kalapot és még egyszer kicsit gusztálja ...

De belépett már az üzletbe a doktorné önagysága is; ő már sokkal pretenziósabban beszél. Mert ő megteheti, a Lipótvárosban született. A doktorné társas lény, csak másodmagával tud vásárolni. Magával hurcolja a szomszédnőjét, vagy a barátnőjét, vagy a sógornőjét. Ügyes

masamódeány már tudja, hogy annak a másodiknak jobban kell udvarolni, mint magának a vevőnek, másképp lebeszéli ezt, aki ilyenkor befolyásolható, ingadozó, csüggedt, egy kalapot hússzor felpróbáló, akinek ilyenkor nincs egyénisége ...

Azt mondja a doktorné:

– Nézze lelkem, mutasson egy fess kalapot, az ár nem szerepel! Valami jobbfiét mutasson! Tudja, láttam a városban egy nagyon szép kalapot, se kicsi, se nagy, tudja olyan különösen érdekes színű. Valami a spanyolkirálynékék és zsandárkéék között, hat struetollal, kerek, nagyon széles és alacsony. Különben Parisban is láttam ehhez hasonlót.

A fejére illesztenek egy kalapmonstrumot, a karimtaja beelélóg a nyakába.

– Nagyságos asszonyom! – bizonykodik a kisasszony – felségesen áll a hölgynek, remekül árnyékolja az arcot! Mit tetszik szólni hozzá, nagyságos asszonyom? – kérdi a kísért, az úgynevezett „mitgeherin”-t. – Hisz kegyednek elismert kitűnő ízlése van! Látszik ezen a gyönyörű blúzon is, meg a kalapján is!

– Hát tetszik neked? – kérdi a hölgy is.

– Nem rossz, de azért nézzünk még, mutasson egy kicsi formát.

A leány egy kalaprapródiának a töredékét teszi a hölgy fejbúbjára.

– De ezt igazán le se tessék vetni, csodaszép, gyönyörűen emeli az alakot ...

– Jól van, nem bánom!

– Hát nézze, lelkem, most tegye félre nekem ezt a kalapot, a kicsit is, meg a nagyot is!

Majd bejövök a férjemmel.

Édes mosolylyal el.

A leány pedig kap a főnöknőtől:

– Miért nem tallált a hölgy? Miért nem mutatott neki még valamit? Mit? Hogy nem is akart venni? Éppen az a tudomány, hogy akkor adjon el neki, amikor nem is akar venni. Tartóztatta volna. Máskor tessék nagyobb súlyt helyezni a vevőre! ...

– Nincs senki, aki itt kiszolgáljon?! – harsány hangon már az ajtóban kiáltja egy természetes hölgy, aki a fiacskáját vezeti kézen.

– Óh, kezeit csókolom, csak méltóztassék! – így karban a leányok.

A hölgy elkezd próbálni. Felvesz egy (kalapot, szótlánul leteszi a fejről, újat vesz fel, újra leteszi; próbál szünet nélkül, elszántan, hallgatagon; próbál fanatikusan, úgy látszik, ez se fogja alább adni nagy nyolcvan próbálásnál ...

A kis fiú ezalatt kezdi otthonosan érezni magát; ide-oda mászkál, a skatulyatorlaszok közt háborúsdit játszik, feldönt egy pár skatulyát, tetejüket leveszi, megnézi, mi van bennük? A kalapokat pofoncsapja, amelyiken madár van megcsupálja, nézi él-e még? A mama rászól néhányszor:

– Sanyi! Sanyika! Nem maradsz nyugton!? Nem szabad bántani a skatulyákat! – és haragosan mentegetődzik: – Borzasztó, milyen nevetlen, rossz ma ez a gyerek!

– Óh, kérem, dehogy – szól szelíden, de sápadtan a belső dühtől a kisasszony. – Dehogy rossz ez az édes baba, világért sem, csak élénk egy kisé!

A mamát meghatja ez a gyengédség.

– Odahaza olyan jól viseli magát, meg sem mozdul, higgye el, pedig alig érek rá szegénykével foglalkozni. Az uram sokat utazik, nagyon el vagyok foglalva. Az uram mérnök, sok kiküldetése van ...

– Hasszudik! Nem igaz! Hasszudik! – visítja a gyerek a skatulyák mögött, a népligeti Vitéz Jancsi zsargonján. – Trafikja van a mamának a Práter-utcában! A Béla papa megszökött! ...

Csoportos lények jönnek.

Faluról jöttek csoportosan, az egész falu: a jegyzőné, a tanítóné, a papkisasszony, a boltosné, a postamesterné, a bérlőné, a lódoctorné. A kalapvásárlás kellemes izgalom, fontos válsága az életünknek.

Öt tucat próbálás után összenéznek, megértik egymást és libasorban kiméneket ...

Az egyik leánynak épp most adtak át egy úgynevezett portyázót. Reggel óta járja a várost kinézték már ötven üzletből, a feje már egészen össze van zavarodva, a fáradtságtól már majdnem összeroskad, a végén kisül, hogy már itt is volt egyszer ...

Zsibongás, csoportosulás; új vevők jönnek, régiek próbálnak, fiatal hölgyek, idősebbek.

– Nézze lelkem, így! – Nézze lelkem úgy! – hangzik itt is, ott is és a lányok angyali türelemmel, munkát nem sokallva, lekicsinylő, fölényes megjegyzéseket zsebrevágva, rakják ki az árut ...

Csupa disz, csupa cifraság, selyem, virág mindenütt. És mit tudják az asszonyok, gondolnak-e arra, hogy itt, ahol ők óraszámra önzésüket, szépségüket dédelgetve, sétáltatják meg fejükön a kalapot, a tetszést, a ragyogást, az irigykedést, gondolnak-e arra, hogy ennek a milliónek a háttérében voltaképpen egy véresen igazságtalan, elszomorító szociális dráma lappang? A masamódleány, a nézze lelkem! szomorú szociális helyzete. Csupa disz, csupa cifraság, csupa lebegés, csupa pazarlás minden köröskörül, belibeg, ott leng a boltban még a masamódleány költészet is. Hisz ezek Budapest grizettjei! Csupa álom, csupa poézis, csupa halhatatlanságnak látszik az ifjúságuk és a szerelmük ... A világ így érzi, így tudja ... és ez szép, ez bájos, ez olyan kedves ... szép, finom szerelmi vásár, könnyed és tragédiák nélküli, poétikus, mint a portéka, melyet árulnak, melynek világa, mintha csupa csipkéből lenne szöve ... Gyönyörű bohémia, melyben mintha nem is volna: véres valósága és sós köny! ... De egy masamódleány ezt a szenzációt tárta fel előttem:

– A közönség nem tudja azt, hogy milyen végzetes pálya ez. Muszáj elbukni: a kenyér miatt! Mert milyen a mi alkalmazásunk? Az ember becsületes munkával meg akarja keresni a kenyerét. De masamódleány nem tud a munkájából megélni ... Azt hiszik, hogy az a sok leány mind csak úgy eladná magát? Egy masamódleány fizetése havonta nyolcvan-százhusz korona. De ez csak szezonban van így. Ha vége a szezonnak, elküldik a leányt. A főnökök kizeccolják. December végén azt mondja a főnöknő a felesleges leányoknak: „Nézzék, milyen szépen esik a hó, jobb most otthon a meleg szobában!” – Ezt a jelképes beszédet már értik a leányok. Decembertől márciusig nincs munka. Június elején újra jó tanácsot ad a főnöknő: „Nagyon meleg van! Menjenek a zöldbe!” – A zöldben maradhatunk aztán augusztus végéig. Hat hónapig dolgozunk kis fizetéssel, a másik hat hónapban ki tartson el bennünket? Van, akinek családot is kell kitartani. A főnökök pedig nincsenek tekintettel erre a hosszú vakációra, megkövetelik a leánytól, hogy csinosan öltözködjék, mert rontja az üzlet tekintélyét, ha szegényes. A csinos arcot, termetet is ép úgy megkívánják, akár a színésznőnél, mert a hölgyek nem szeretnek az üzletben csúnya arcot látni. Hát muszáj másképp keresni! De nincs egyebünk, mint a fiatalságunk, meg a testünk, innen van az a sok szerelem. És amikor van munka, akkor sem rózsás a helyzetünk. Reggel nyolc órától este kilenc, esetleg tízig összezsúfolt kis helyiségekben, lámpafény mellett. Ha pont délben abba hagyjuk a munkát, hogy ebédeljünk, akkor: „szocialista banda!”, ha pontosan betartjuk az ebédidőt, akkor: „lelkiismeretlen banda, szezon van, mégsem dolgoznak.” Este pedig addig nem szabad kimenni a boltból, míg vevő van a boltban, ha eltart tíz óráig is ... Egy félévig kenyér sincs, boldogság soha sincs. Hát az ember csinál valamit a fiatalságával! Vannak olyanok is, akiknek egészségi lapjuk van. Mire az ember megöregszik, az üzletben sem kell, a férfiaknak sem kell ... akkor koldulni mehetünk ...

A sok cifrakalapos boltban pedig tovább is hangzik a sok: „nézze lelkem!” Nézze lelkem, így, nézze lelkem, úgy! A divat mánora előrehömpölyög és ragadja magával a vásárlókat és a kiszolgálókat és semmi sem figyelmezteti az embereket a kis grizett, a szerencsétlen „nézze lelkem”-nek szociális drámájára.

Szezon van, tündökölnék a kalaposboltok nagy tükörablakai. Mögöttük a kirakatban az új kreációk, csupa gyönyörű, kíváncsú csoda: nagy szegletes megfordított salátástál, felül egy púppal. A tál cinóberszínű virágokkal van díszítve és egy hátulról előre fölfelé csavart

tubarózsaszínű tüllel, lefogva egy szolid csattal. – Hosszúkás, gömbölyded tepsiforma, középen egy dudor. A dudor tetején zöldgálieszínű kokárda, paradicsommadár tüzekkel. A kalap mellső széle felkunkorodik. – Egy összenyomított, pofoncsapott fekete alkotmány, pompfunébre-tollakkal, de fehér. – Egy szénaszínű strucctoll-kalpag á la testőr. – Aztán egy tökéletesen lemintázott Vezúv. Ámbár Vezúvnak kicsi, kalapnak nagy. A kiömlő látát hamuszínű szalag jelképezi. Nem füstölög. Ára 300 korona. – A kirakat közepén egy párisi remekmű, egy plörözös rózsaszínű tünemény. Ezt profán tollal leírni nem is lehet. Ára 600 korona. A rózsaszínű csoda alá van írva a vevő neve is. A kirakat előtt valósággal tolonganak. Nézik a kalapot sóvárogva, irigykedve. És jönnek, folyton jönnek újabb látogatói a kalapnak.

A kalap pedig ott trónol a kirakat közepén, mint egy kegyetlen, ostoba, pogány isten ...

A VILÁG

Hivatalnokoknál tanácskoznak: bálba kell vinni a nagy leányt. Mert farsang van! Mert hadd örüljön szegény leány! Mert hátha akad valaki! Mert ott lesznek a tanácsosak, meg a titkárok is és mert akkor hogy képzelhető el, hogy ők ne legyenek ott?

S legfőképpen az utolsó argumentum döntő hatása alatt megkezdődnek a rendes báli előkészületek. Az apa felhajtja a pénzügynököt, otthon megjelenik a részletügynök a szövetmintákkal, azután jön a házivarrónő, azután van nagy robotolás az üzletekben, ideges sürgés-forgás, álmatlan éjszakák után a bál estéjén az anya és leánya vadonatúj selyemruhában, sugárzó arccal, a papa felfrissített, feszülő szalónruhában, kissé fanyar kedvvel hajtanak el...

Más. Kardosék otthon vannak január tizenkettedikén és huszonötödikén, február tizedikén és huszadikán. Finom merített papírra nyomtatott értesítés adja ezt tudtul. Kardosék, bár a végrehajtó gyakori vendégük, tudják, mivel tartoznak társadalmi állásuknak, a világnak. A zsúr napján eszeveszett kavarodás van a házban. Mindenkit mozgósítanak, férjet, cselédet, vicénét. Az úrnő gyűrött pongyolában, kínzó migrénnel áll a készülő szendvics-halmaz előtt, a gyerekeket a hátulsó udvari szobába internálták: a szobaúr nappal nincs otthon! És mialatt zúg a zsúr-készülődés, szomorúan gubbasztanak a sötét, hideg szobában a kis apróságok és szótlanul fogyasztják el a silány ebédet, amelyet hevenyében készítettek számukra.

.....Egy állítólag köztisztelőben álló család.

Tartozik fűszeresnek, házmesternek, szenesnek, pucerájnak, az egész környéknek. A fodrásznő csak akkor fésüli önmagát, ha járulékat előre lefizeti. Önmagát azért mégis húsz darab hitelbe vett löknyt tűz, hitelbe, tizián-színűre festett hajába, frizurája olyan, mint egy görög hetéré. Mert elvégre az ember nem fésülködhetik maga. Ruházatát egy előkelő belvárosi cégtől szerzi be, de nem a szuterénből, mert végtére az embernek öltözködni kell! A délutánokat kávéházi törzsasztalánál tölti, barátnőivel versenyt sopánkodva a drágaságon.

Mindez budapesti sajátosság! Egyszerű, szerény sorban élő középosztályt ismernek szerte a világban, de eladósodott szemfényvesztőt, nagyzóli csakis nálunk. Ha tízszer annyi kávéház, orfeum, mulatóhely lenne itt, mind zsúfolva volna. És nincs az a képtelen, visszataszító, pillangóéletű divat, melyet asszonyaink a legnagyobb anyagi áldozatok árán vakon ne követnének. És ha lelkiismeretes statisztikai adatokkal mutatnók ki, hogy milyen utón és milyen áldozatok árán telnek ezek a könnyelmű, léha kiadások, megdöbbentő dolgok kerülnének napfényre. Ennek a mótelynek s könnyelműségnek legfőbb terjesztője a nagyzólás, az úgynevezett *szegény gőg*, a látszatra berendezkedett életmód, a porhintés. A régi szállóigének, a *noblesse oblige*-nak modern variálása – *a szegénység kötelez*.

Ahelyett, hogy bátran és becsületesen viselnők szegénységünk terhét, adósságba keveredünk, feláldozzuk nyugalmunkat, tönkretesszük családi boldogságunkat és kölcsönösen csaljuk egymást mind a *világ* kedvéért. És ha azt a sok pénzt, – azt a sok időt, azt a sok léhán elfecsérelt energiát odahaza családunk javára fordítanók, de sok derű, fény, boldogság lopódnék azokba a sivár, rideg bérkaszányákba ...

A világ! – Milyen nevetségesen üres fogalom egy hétköznapi, szürke ember számára. Milyen nevetséges, hogy mint a bábszínházban, rángattatjuk magunkat általa egy egész életen keresztül, hogy béklyóival gúzsba köti akaratumkat, szabadságunkat és ha lenne bátorságunk magunkat alóla felszabadítani, ki tudja, milyen rejtett energiák jutnának napvilágra ...

A világ! Ki az a világ! Az utcára ha kimegyünk, bizonyos, hogy száz ember közül kilencvenkilenc nem ismer. Ki az a világ? Törődik valaki velünk? Szolidáris valaki velünk? Vagy velünk lépten-nyomon történő igazságtalanságok nem azt bizo-nyítják-e, milyen rettenetesen egyedül állunk?

Ki az a világ? Ha jómodú vagy – panamázol; ha szerényen élsz, koldus kutya vagy. Ha

adakozó vagy, tüntetni akarsz, farizeuskodol; ha nem, akkor zsugori. Ha kedvez a szerencse, stréber vagy, ha nem, hülye vagy, kiröhögnek. Ha boldog családi életet élsz, látszat; ha nem, akkor tudtam, hogy ez lesz a vége, – higgye el, nem is csoda! Ha megbotlottál és a vétked nem nagyobb, mint sok másé, amely nem tudódott ki, tele szájjal üvöltenek és minél kiválóbb voltál, annál jobban üvöltenek. Ha pedig rászorulnál valakire, ha bajba jutsz, akkor tudod csak meg igazában, mi az a világ, úgy magadra maradsz, mint az elhagyatott, pusztaságúton a magános határjelző ...

Négy fal, ha pusztaság, ha kopár is, de a mienk, a mi otthonunk, – ez a *világ*. A munka, amely feledtet velünk gondot, sorscsapást; a legjobb barátunk, amely nem csal meg bennünket soha, amely szabaddá, függetlenné, büszkévé tesz, kibékít sorsunkkal, legyen az íróasztal, tű, szerszám vagy főző-kanál, – ez a *világ*.

Egy lágyan ölelő kar, egy széles váll, egy arasznyi hely, ahova fejünket ráhajthatjuk, – ez a világ ... Éjszaka van, göndörfürtű gyermekfejecske lecsúszott a párnáról. Gömbölyű térdéről lesiklott a takaró, kicsi, rózsaszírom ajkán halk pihegés, – egy asszony odamegy, megigazítja a párnát, a takarót és csókot lehel homlokára, az öröktől fogva élő anyai szeretet remeg a csókban ...

Ez a Világ – ez az egész Világ! ...

ÉJJEL A RENDŐRSÉGEN.

Hatalmasan és szélesen terpeszkedik az estben a Zrínyi-utcai rendőrségi palota. Az ablakok feketék, már jól bent jár az idő az éjszakában. Az üresség és a sötétség szállta meg a rengeteg hivatalos szobát, ahol reggeltől-estig a közbiztonság ezernyi szála, eseménye élt és foglalkoztatta az embereket. Most csend van, mintha megszűntek volna azok a veszedelmek, melyek a társadalmat fenyegetik, melyek ellen a rendőrségnek kell az embereket megoltalmazni; mintha megszűntek volna a torlódó élet váratlan, izgalmas és véres epizódjai, melyek a rendőri beavatkozást igénylik, mintha megszűntek volna a sűrke kihágások, a bűnnek és az örütségnek tévelygései: hallgat a nagy rendőrpalota, némák a szobák, sötétek az ablakok ...

De egy helyen világosság van. Abban a szobában ül az ügyeletes tiszt, aki elfoglalta helyét, amint a nagy rendőrpalota lehunyta sok-sok ablakszemét és ott is maradt, míg az élet zavaros zaja nem ostromolja megint meg a nagy épületet; ott lesz egész reggelig és a maga embereivel vigyáz most Budapestre. Jelentéseket vesz át szóval, vagy telefonon, intézkedik, panaszokat vesz fel, kihallgat, parancsot, embereket küldöz szét, nyomozást indít meg, tapasztalt mozdulatokkal kormányozza azt a hullámverést, melylyel az éjszaka világa, a bűn társadalma, az események kiszámíthatatlansága estétől-reggelig körülcsapkodja a rendőri intézmény nagy gépezetét. Az egész olyan, mint egy nagy hajó, a kirendelt matrózok: rendőrök, detektívek minden pillanatban tettekre készen helyeiken; a hajó úszik előre az éjszakában, a parancsnoki hídon ott áll és vigyáz egy ember: a kapitány ...

– Megloptak! Az egész lakásomat kifosztották! Tessék a nyomozást azonnal megindítani!

Ezzel rohan be egy idősebb, ősz szakállú, tekintélyes külsejű, de nagyon izgatott úriember a központi ügyeletre. A tisztviselő udvariasan szól:

– Szíveskedjék a belső szobába fáradni, hogy nyugodtan felvehessem a jegyzőkönyvet. Méltóztassék előre menni!

A panaszos tétován áll, csak az izgatottsága fokozódik.

– Tessék inkább önnek, én nem ismerem az utat!

A tisztviselő előre megy, a panaszos utána, ahogy a küszöbre érnek, eldördül egy lövés. Egy pillanat az egész. Durranás, puszkaporszag, füst. A tisztviselő ijedtében felugrik az asztalra, mert azt hiszi rálőtt a panaszos; tapogatja olt fenn magát, nem-e történi baja? A többiek berohannak, a tisztviselő még mindig az asztalon van, az idegen homlokából patakzik a vér, utolsó vonaglik a földön.

Most megszólal a telefon:

– Halló! Halló!

– Hier Platzkommandó!

– Mi tetszik?

– Egy nyugalmazott törzstiszt eltűnt a lakásáról, elmebajos szegény, üldözési mániában szenved. Nem tudnak róla a főkapitányságon?

– Személyleírást kérünk!

Egy-kettőre megvan a személyleírás, de egykettőre megvan a felvilágosítás is:

– Épp most lőtte föbe magát!

Egyik fővárosi templomban délutáni mise után prédikál a pap. Javában feddi, korholja az emberiséget.

– Nem imádkoztok! Erkölcstelenek vagytok! Hiúk vagytok! Nem törődtök a túlvilági üdvösséggel! Nem gyóntok és ha gyóntok, akkor sem őszintén! Nem tisztelitek a vallást, sem a papot, aki titeket minden jóra, nemesre és szépre oktat! Ezek után, kedves keresztény híveim, hát mit lehet mondani?! – szól és kérdőleg fordul a gyülekezet felé. – Ezen bűnök után mit lehet mondani?!

A hátsó padban ekkor megszólal egy erős, érces férfihang:

– Hát bizony főtisztelendő uram, erre csak azt lehet mondani, hogy: – Éljen Kossuth Lajos!

Most ott áll az ember az ügyeletes rendőrtiszt előtt. Munkásformájú férfi, egykedvűen hallgatja a rendőr jelentését, mintha nem is őrá tartoznék.

– Jelentem alássan kapitány urnák, – mondja a rendőr, – ezt a gabonamunkást előállítottam, mert – vallást háborított. Úgy pofozták ki a ferencvárosi templomból.

Egy százados elzüllött feleségét hozzák. Jól ismerik; majdnem mindennapos vendég. Az ura erős alkoholista volt, az tanította meg inni és mint hű feleség, követte is az ura tanítását. Férjét kidobták a katonaságtól, elváltak, az asszonyt anyja, egy bécsi háztulajdosnő, kitagadta. Mindig lejjebb és lejjebb sülyedt; Budapesten rendőri felügyelet alatt áll; de keresetének legnagyobb része onnan kerül, hogy a pásztorórákon meglopja a férfiakat.

Egy kocsmából hozzák, ahol megivott tizenhárom korsó sört, négy üveg bort és megszámlálhatatlan knikebájnt; aztán nagy botrányt csapott. Magastermetű, barna asszony, arca fel van puffadva, alkoholos delíriumban támológ ide-oda, folyton csuklik, amint részegesen gagyogja:

– Ja ich bin zehr gerne eingesperrt ... ojjé kapitány úr! Drága kapitánykám! Csak tessék bezárni engem ... csak tessék ... nagyon szívesen ... nem bánom, kérem ...

– Magát már két év óta körözik!

– Aber dasz iszt ja schon eine alté Gschichte. Az már egy régi dolog ... drága kapitányka ... egy régi dolog... Ki törődik már azzal, édes kapitén ... egy puszit! Egy puszit! Szép kapitányka ... jaj! jaj! a fejem! .... csak egy aszpirint, kérem szépen egy aszpirint, kapitány úr!

...

Az őrszobába viszik, ott sorjában priccsek vannak, meg padok. Rendőrök ülnek a priccsen, a padokon azok, akiket befogtak. Félhomály van: az őrszobában alig is látni, csak halk zsbongást lehet hallani. A kapitányné egy kuglisipista mellé kerül, azt ostromolja szerelmével:

– Manó! Mánókám! – súgja neki, úgy látszik, szerelmi életében Manónak nagy szerepe jutott.

– Eridj a fenébe! – löki el magától a kuglisipista.

A századosné pedig a rendőröket kezdi szerelmével üldözni, míg kimerülten hanyatt nem dől és abban a helyzetben el nem alszik.

Hatan vannak még az őrszobában. Egy kaftános lengyel zsidó, sikkasztott odahaza; körözik és most elfogták. Fekete bőrszív van a kezére csatolva meg a homlokára is, csendesen, elnyújtva imádkozik. A szomszédja dilettáns betörő; most hangosan zokog. Mellette egy professzionátus meg egy falazó és egy györödobáló foglalnak helyet cinikusan; kihívóan néznek mindenkire, aki az őrszobába jön. Egy sikkasztó ül megtörve, sápadtan, magánosan, talán még az első lépésnél tart ...

Valamennyiüket egy éjjel fogták össze, de mintha nem volna közöttük felekezeti, faji, nemzeti különbség, mintha ugyanazon egy átokban fogant kivert család tagjai kerültek volna itt együvé! ...

Akit most bevezet a rendőr, alig látszik ki a földből. Pöttöm parányi gyerek. A keleti pályaudvar előcsarnokából hozzák, ott aludt a kövön egyedül; itt áll a rongyos ruhájú, ijedt szemű, buksi fejű, elhagyatott kis proletár. Még csak kilenc éves, ha beszél, még néha selypít is. Lesütött szemmel, megtörten engedi a kis ember, hogy a nagy, iromba rendőr megmotozza. A piszkos zsebekből rablott kincsek kerülnek elő: vadonatúj notesz, ceruzahegyező, új zsebkés, színes fülespohár, ólomkatonák, lovacskák, egy kis pisztoly. Elszedik tőle a sok corpus delictit, aztán elkezdődik a vallatás:

– Hogy hívnak, fiam?

– Imrének!

– Az apádat hogy hívják?

- Nekem nem volt apám.
- Hát az anyádat, kis fiam?
- Az anyám cseléd vót, de elment Amerikába, a bátyámmal voltam együtt.
- Hát akkor mondd el szépen, a bátyád micsoda, hol lakik?
- Azt most nem tudom. Egy ágyon laktam vele a Madách-utcába, de szombaton elitta a kerestetét, mivelhogy mindig kocsmázik. Nem is gyűtt haza, csak későn éccaka, engem addig a kvártélyos asszony le se hagyott feküdni, azt mondta: – előbb fizessétek az ágyat! – aztán hazagyűtt a bátyám, de nem tudott fizetni, aztán kidobtak engemet is, meg ütöt is. Engem otthagyt az utcán, azuta nem láttam; azuta hol a ligetbe vagyok, hol a Dunán.
- Aztán betörtél a játékosboltba, igaz-e? Szepegve, sírva felel a kis betörő:
- Igen.
- Nem tudod-e, hogy lopni nem szabad?
- De tudom.
- Hát akkor miért loptál?
- Mert én is játszani akartam. A többi gyereknek mindnek van játéka. Kardja van, meg puskája, meg katonája, meg csákója. Nekem nincs játékom, meg nem is vót soha. Nem vett neköm se az édös anyám, se a bátyám. Én is szerettem vóna játszani...

A Gellérthegy déli nyúlványánál, a bokrok mögött egy húszesztendősnek látszó leány öngyilkosságot követett el. A leány még életben van! – jelentik telefonon.

Az ügyeletes tiszt intézkedik:

– Gyorsan a helyszínére!

Detektívek mennek fel a Gellérthegyre. Ott van az öngyilkos; de még él; nem a földön fekszik, hanem vergődve táncol a szerencsétlen. A nyakát vágta el borotvával, de nyakának csak az egyik részét tudta átmetszeni, több ereje nem volt, ezért nem halt meg azonnal. Csak halódik. Ugy halódik, mint a tyúkok, mikor elvágják a nyakukat, aztán a földön vergődve röpdösnek. Ennek a leánynak a vergődése delíriumos halálőrületes tánc. Ide-oda ugrál, forgatja a nyakát; arcából vigyorog a halál. A nyakából csurog a vér; ugatásszerű hang tör ki a torkából ...

Piszkos szeptemberi idő van; izzadt, párás a világ. A hegy alatt nyújtózkodik a város; az útmentén poros bokrok 'perzselődnek, lomha felhők úsznak az égen és a szürkületben táncol egy leány ... hu ... hu ... hu ... bugyborékolnak a torkán a hangok ... A szürkületben táncol egy leány ... táncol, mert fiatal volt... táncol, mert szeretett...

Táncol, amíg egyszerre csak hanyatt vágódik és szétterpeszkedik benne a halál...

– A gellérthegyi öngyilkos meghalt! – szól röviden a telefonjelentés a központi ügyeletre.

Így megy ez hajnalig, hol vérrel, hol szürkeséggel, hol gyásszal, hol humorral; itt találkozik össze a bűn világa: a gonosztevő, akinek már hitvallása a bűn; az, aki még csak ólálkodik a társadalom bátyái körül, azt ostromolja, döngeti... Károsultak jönnek, jogkeresők, panaszosok, az élők krónikáját felváltja a halál krónikája, halálos baleset, gyilkosság, öngyilkosság, a koncertbe néha belehallatszik egy örültnek sikongása ... Vad izgalmakká tornyosulnak gyakran az ügyelet eseményei, amikor valamely nagy bűnügy bontakozik ki hirtelen az éjszakában ...

A rendőrség hivatalos órái reggel nyolc órától délután két óráig tartanak. Az élet azonban nem alkalmazkodik a hivatalos órákhoz, a betörők, gonosztevők, gyilkosok sem alkalmazkodnak a hivatalos órához; az öngyilkosok is nagyon önkényesen választják meg az ő idejüket. A rendőrségnek kell tehát alkalmazkodnia az élethez. Ébren kell lennie mindig! A rendőrségi szolgálat folytonossága érdekében működik a *központi ügyelet* délután két órától másnap reggel nyolcig, míg a hivatalos órák újra elkezdődnek.

A központi ügyelet dolgait egy tártiszt vezetése alatt néhány hivatalnok, egy orvos, egy fényképész, detektívek, lovasrendőrök, rendőrök látják el. A felügyelet rendelkezésére áll két

automobil, ha gyorsan a helyszínére kell sietni.

Innen indul ki rendszerint a nagyobb szabású bűnügyek nyomozása is.

Szinte hihetetlen, milyen apparátussal fog a rendőrség ilyenkor munkához. Néhány perc alatt a helyszínen van. Értesíti az összes detektívet, rendőroket, gyalogos és lovas őrzőket az adatokról és a személyleírásról. Szakadatlanul működik a Roneo-gép; hogy a szöveget, amelyet minden rendőr, minden őrző néhány perc alatt kézhez kap, sokszorosítsa. Szól az Interurbán, melynek egy vonalát a rendőrség a maga számára biztosítja. A fővárosból kivezető utakat és a szomszédos falvakba vezető utakat lovasrendőrök állják el.

Ezzel egyidejűleg körsürgönyt menesztenek minden irányba. A körsürgöny is úgy történik, hogy a kapcsolókat lehajtják például Zágrábig mindenütt és az egész vonalon szabad az út. A közbeeső állomások végig mindent meghallanak. Megtörténik néha, hogy mialatt Budapestről felsorolják az adatokat, egy kis állomásról hirtelen csak közbekiállt egy hang:

– Meg van! Ez az! Már megfogluk! ...

TARTALOM

[Akik elmennek](#)
[Este a furgonon](#)
[Szép ember a trombitás](#)
[Az én uram a kőműves](#)
[A grátisz](#)
[Jánoska](#)
[A bagatelbíróság előtt](#)
[Tagadok](#)
[Ez egy zámedli?](#)
[Maga pofozni akar?](#)
[Bútorozott szoba](#)
[A pipa](#)
[Sólet](#)
[Elveszett emberek tanyáján](#)
[Házasodnak](#)
[Pesti gyerekek](#)
[Hát az ember vizibeteg volt](#)
[Liliom vásár](#)
[Ebéd a Vizafogón](#)
[Csakhogy fiú](#)
[Idegen ágyban](#)
[Hárman testvérek](#)
[A főváros vendégei](#)
[A tizenegyéves maitresse](#)
[Hamupipőke](#)
[A részvétember](#)
[Takarodó](#)
[Kórházak világa](#)
[A C pavillonban](#)
[A Matuláné](#)
[A rácson innen](#)
[Karácsony a kórházban](#)
[Jupiterné](#)
[Leány-anyák](#)
[Különös ekzisztenciák](#)
[Rangban legalul](#)
[A peches Prezdekné](#)
[Becsöngetek](#)
[A ruha-börze](#)
[A hitbizomány](#)
[A nemzet törleszt](#)
[Nyomor](#)
[A Kacsintáné veje](#)
[Tótok](#)
[Benedek](#)
[Kozmetikai egyetem](#)
[Ősz volt](#)
[„Nézze lelkem”](#)

A világ
Éjjel a rendőrségen